

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

**Program zacházení a jeho hodnocení osobami ve
výkonu trestu odnětí svobody**

Bc. Kateřina Adámková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Program zacházení a jeho hodnocení osobami ve výkonu trestu odnětí svobody* vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje uvádím v seznamu literatury.

Olomouc 10. března 2024

.....

Podpis

Poděkování

Mnohokrát děkuji svému vedoucímu doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D., za podporu, pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracovávání diplomové práce. Respondentům děkuji za ochotu a čas, který věnovali vyplnění dotazníku potřebného pro zpracování praktické části. Taktéž samozřejmě děkuji svým blízkým za jejich trpělivost a psychickou podporu.

Abstrakt

Práce si klade za cíl popsat program zacházení (dále jen PZ) a jeho jednotlivé aktivity. Popsat jeho efektivitu v rámci úspěšné resocializace z pohledu odsouzených osob. Úkolem programu je působit intervenčně, tak aby došlo k zamezení rizik, které ovlivňují páchaní kriminálních činností. Diplomová práce má jak teoretický, tak i empirický charakter.

Teoretická část se v úvodu zaměřuje na problematiku penitenciární péče, která obsahuje veškeré metody, formy a prostředky, které lze využít k nápravě trestaných osob již v průběhu výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS). Zaměřuje se na adekvátní trestání, volbu působení a zacházení. Dalším tématem je postpenitenciární péče. Ta plynule navazuje na penitenciární péči. Jde o další stupeň reintegrace člověka do společnosti ze strany jiných subjektů, které napomáhají osobám již propuštěným z VTOS. Teoretická část dále popisuje české věznice a jednotlivé druhy zařízení. Stěžejním tématem práce je PZ a popis jednotlivých aktivit. Důležitý je popis možných překážek, které mohou nějakým způsobem znemožnit úspěšnou resocializaci. Také samotné vyhodnocení programu je důležité pro jejich efektivitu.

Empirická část bude navazovat na informace v teoretické části práce, které byly získány studiem odborné literatury a časopisů. Cílem této části je zjistit a interpretovat, jak odsouzené osoby hodnotí účelnost programu zacházení a jejich pohled na efektivitu v kontextu jejich úspěšné resocializace bez následné recidivy. Pro výzkumné šetření byli vybráni odsouzení muži umístění ve Vazební věznici a Ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno (dále jen Vazební věznice a ÚpVZD Brno). V empirické části byla využita kvantitativní výzkumná strategie spolu se sběrem dat za pomoci dotazníkové šetření. Analýza získaných dat je na základě testu nezávislosti Chí-kvadrát, který ověřuje souvislosti mezi dvěma proměnnými jevy.

Klíčová slova:

Trest odnětí svobody, penitenciární péče, postpenitenciární péče, České věznice, resocializace, programy zacházení, efektivita programu zacházení.

Abstract

The aim of this thesis is to describe the treatment programme and its individual activities. The aim of the programme is to intervene in order to prevent the risks that influence the commission of criminal activities. The thesis is both theoretical and empirical in nature.

The theoretical part focuses in the introduction on the issue of penitentiary care, which includes all the methods, forms and means that can be used to correct the punished persons already during the imprisonment. It focuses on adequate punishment, choice of action and treatment. Another topic is post-penitentiary care. This is seamlessly linked to penitentiary care. It is the next stage in the reintegration of a person into society by other bodies that assist persons already released from imprisonment. The theoretical part further describes Czech prisons and individual types of facilities. The main topic of the thesis is the treatment programme and description of individual activities. An important part is the description of possible obstacles that may somehow prevent successful resocialisation. Also the evaluation of the programme itself is important for their effectiveness.

The empirical part will build on the information in the theoretical part of the thesis, which was obtained by studying the literature and journals. The aim of this part is to identify and interpret how convicted persons evaluate the effectiveness of the treatment programme and their view of its effectiveness in the context of their successful resocialisation without subsequent recidivism. Male convicts placed in the Brno Detention Centre and the Institute for the Execution of Security Detention were selected for the research investigation. In the empirical part, a quantitative research strategy was used along with data collection using a questionnaire survey. The analysis of the collected data is based on Chi-square test of independence, which verifies the relationship between two variable phenomena

Keywords:

Imprisonment, penitentiary care, postpenitentiary care, Czech prisons, resocialization, treatment programs, effectiveness of treatment program.

Obsah

Úvod.....	7
I.TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 České vězeňství a právní úprava.....	9
2 Penitenciární a postpenitenciární péče.....	12
2.1 Penitenciární péče	12
2.2 Postpenitenciární péče.....	15
2.3 Resocializace.....	18
3 Program zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody.....	21
3.1 Program zacházení a program SARPO	21
3.2 Program zacházení a jeho jednotlivé aktivity	25
3.3 Program zacházení, jeho efektivita, realizace, vyhodnocení a překážky	32
3.4 Úspěšnost a selhávání ve vězeňských programech (ROOT 20)	36
II. EMPIRICKÁ ČÁST.....	40
4 Výzkum a jeho metodologická východiska	41
4.1 Metodologická východiska výzkumu	41
5 Výsledky výzkumného šetření.....	45
5.1 Interpretace výsledků výzkumného šetření.....	46
6 Verifikace hypotéz	73
7 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuze	80
8 Závěr	83
Seznam použité literatury	86
Seznam tabulek, obrázků a grafů.....	93
Seznam použitých zkratk	96
Seznam příloh	97

Úvod

Diplomovou práci zaměřující se na téma programu zacházení a jeho hodnocení odsouzenými muži ve VTOS, jsem si zvolila, protože pracuji jako civilní zaměstnanec Vězeňské služby České republiky (dále jen VS ČR) Vazební věznice a ÚpVZD Brno. Ráda bych této problematice více porozuměla a využila informace získané studováním odborné literatury. Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou.

Ztráta svobody a s ní spojené odtržení od rodiny či ztráta osobního kontaktu s osobami blízkými je většinou osob považována za jednu z největších osobních krizí. Taková osoba ze dne na den přijde nejen o svobodu nebo rodinu, ale také o své záliby, možnost se svobodně rozhodovat, o dobrou pověst, soukromí či vyhlídky do budoucna. Osoba, která se ocitne ve vězení, musí svůj aktuální život přizpůsobit novým předpisům, podřídit se pravidlům věznice a autoritě zaměstnanců VS ČR. Soužití s novým systémem může být nelehké pro osoby vykonávající svůj první VTOS. Recidivisté, kteří jsou opakovaně za mřížemi takové problémy mít nemusejí, naopak pobyt ve vězení jim vyhovuje a problémy mají spíše na svobodě.

Osoby ve VTOS lze považovat za velmi znevýhodněnou skupinu a při práci s nimi je potřeba dbát zvýšené opatrnosti. Pobyt za mřížemi vytrhne tyto osoby ze společenského a kulturního života. U osob vykonávající dlouhý VTOS se může objevit ztráta motivace se vlastními silami připravit na život na svobodě. Odsouzené osoby jsou naprosto odkázané a závislé na odborných pracovnících věznice. Z tohoto důvodu je v zájmu celé společnosti takovou skupinu lidí co nejvíce motivovat a vzdělávat.

Cílem VTOS je výchovné působení a snaha o nápravu osob dopouštějících se trestné činnosti. Taková převýchova se provádí výchovnými metodami a postupy, které jsou stanoveny zákonem. Metody zacházení mohou být jak individuální, tak skupinové. Hlavním nástrojem realizace daných metod je PZ a jeho jednotlivé aktivity. Těmi se rozumí pracovní, vzdělávací, zájmové a speciální aktivity či aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. Aktivity by měly být nastaveny tak, aby se život ve vězení podobal běžnému životu. Zacházení s odsouzenými osobami již v průběhu VTOS, tj. penitenciární péči, je jen jedním z kroků. Následná postpenitenciární péče je druhým krokem pro úspěšnou nápravu a následnou resocializaci.

Cílem této diplomové práce je hodnocení efektivity programu zacházení samotnými odsouzenými osobami. Je důležité zjistit, zda tyto osoby považují daný program za účelný pro jejich resocializaci.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 České vězeňství a právní úprava

Podle Drápala a kol. (2021, s. 31-33) disponuje VS ČR třemi základními druhy zařízení. Jedná se o věznice, vazební věznice a ústavy pro výkon zabezpečovací detence (obrázek 1). Pro každý druh jsou jiná specifika, počet odborných zaměstnanců či účel zařízení. V současné době je v České republice zřízeno 10 věznic, které slouží jako vazební a 25 zařízení, které splňují účel věznice. Nově byl dle (VS ČR, 2023) zřízen jeden z nejnovějších ústavů pro výkon zabezpečovací detence, Česká republika tedy od roku 2022 disponuje 3 těmito ústavy. Mezi druhy vězeňských zařízení lze řadit i věznice pro mladistvé. Hála (2005, s. 46) navíc ještě doplňuje, že samostatné věznice, které slouží k VTOS, mohou mít zvláštní oddělení určené i pro výkon vazby. Naopak vazební věznice, v nichž by se měla primárně vykonávat vazba, mohou disponovat i samostatnými odděleními pro výkon trestu.

Obrázek 1: Mapa organizčních jednotek VS ČR
Zdroj: Mäsiarová, 2022, s. 15

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody

Právní ukotvení VTOS je popsáno v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. „*Tento zákon upravuje výkon trestu odnětí svobody (dále jen „výkon trestu“)* ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic“ (§ 1 zákona č. 169/1999 Sb.).

Od 1.10.2017 nastala změna v rozdělení věznic podle vnější diferenciaci, o níž rozhoduje soud, dle kritérií stanovených pro jednotlivé typy věznic. Soud zařazuje do věznice s ostrahou pachatele, u nichž nebyly naplněny podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou. Do věznice se zvýšenou ostrahou soud zařadí pachatele, který vykonal trest, za který mu byl uložen výjimečný trest odnětí svobody, trest spáchaný v rámci organizované zločinecké skupiny, dále trest, za který byl uložen trest v délce nejméně osm let nebo trest za který byl pachatel odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech se pokusil o útěk z vazby, VTOS nebo výkonu zabezpečovací detence. Rozdělení dle vnější diferenciaci věznic dále upravuje práva odsouzených, má vztah na ubytování osob ve VTOS a kontakt s osobami blízkými (Drápal a kol., 2021, s. 42).

V případě vnější diferenciaci Drápal a kol. (2021, s. 44) tvrdí, že odsouzený, zařazený soudem do věznice s ostrahou se musí v procesu přijímání podrobit vstupnímu vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik, díky kterým samotná věznice stanoví příslušný stupeň zabezpečení, který lze rozdělit na nízký, střední nebo vysoký stupeň. Vnější riziko se zaměřuje na míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost především v návaznosti na činnost, za kterou mu byl trest uložen, délku trestu, formu zavinění a také s ohledem na skutečnost, zda je ve výkonu trestu poprvé. Vnitřní rizika se týkají především odborných zaměstnanců či osob vstupujících do objektu věznice.

Právní úprava výkonu vazby

Výkon vazby je upraven zákonem číslo 293/1993 Sb., o výkonu vazby. „*Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby (dále jen „obviněný“), hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu*“ (§ 2 zákona č. 293/1993 Sb.). Černíková a kol. (2008, s. 82) tvrdí, že jde o významný zásah do osobní svobody a práv osoby, která byla obviněna ze spáchání trestného činu. Také se ztotožňuje s tím, že na obviněnou osobu musí být

nahlíženo jako na nevinného člověka do okamžiku pravomocného rozhodnutí soudu. V této souvislosti Hendrych (2010, s. 39) zdůrazňuje humánní výkon vazby, kdy se musí obviněná osoba nacházet v podmínkách, které jsou důstojné pro lidský život. Hlavním cílem výkonu vazby je podle Černíkové a kol. (2008, s. 83) především zajištění osob pro orgány činné v trestním řízení a zabránění obviněnému, aby pokračoval v trestné činnosti či zabránění v ovlivňování svědků. Dozor nad výkonem vazby vykonává statní zastupitelství, které se nachází v příslušném obvodu věznice. Podle Sochůrka (2007b, s. 33) mají dozorující zástupci právo na vstup do všech prostor věznic či vazebních věznic, kde se obviněné osoby nacházejí.

Právní úprava výkonu zabezpečovací detence

Dle Gáče (2020, s. 5) jsou si problematiky vězeňství a zabezpečovací detence velmi blízké, ale přístupy zacházení jsou velmi odlišné. Černíková a kol. (2008, s. 163) zabezpečovací detenci řadí mezi ochranné opatření. Tento typ opatření je pouze pro pachatele velmi závažné trestné činnosti. S tímto názorem souhlasí Gáč (2020, s. 5) který navíc dodává, že nejčastěji jde o osoby trpícími duševními poruchami. Průběh takového onemocnění může mít fatální následky a vyústit ve spáchání zvlášť závažné trestné činnosti. V zabezpečovací detenci se mohou nacházet osoby, které účelově maří účel jiného ochranného léčení a odmítají se takové léčbě podrobit. Dle Černíkové a kol. (2008, s. 163) se takové osoby dopouštějí útěků z léčeben, ohrožují životy dalších osob a jsou sexuálně či agresivně velmi nebezpečné pro společnost.

Samotný výkon zabezpečovací detence se řídí zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence. „*Výkonem zabezpečovací detence se sleduje ochrana společnosti a terapeutické a výchovné působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence*“ (§ 2 zákona č. 129/2008 Sb.). Kalvodová a kol. (2014, s. 2) se s tvrzením ztotožňuje, a navíc ještě dodává, že ochrana společnosti je zajištěna izolací zvlášť nebezpečných pachatelů. Dle Nařízení generálního ředitele (č. 15/2009, s. 12) cílem pobytu v zabezpečovací detenci „*je motivovat a připravit chovance k zahájení případné terapie v ústavním ochranném léčení. Pobyt v ústavu směřuje k tomu, aby se chovanec zamyslel nad svými postoji a vzorci chování a usiloval o jejich změnu a uvědomil si svoji odchylku a nebezpečnost pro společnost*“. Chovanci vykonávají zabezpečovací detenci ve věznicích se zvláštní ostrahou a jsou jim zajištěny programy, které jsou léčebného, psychologického, vzdělávacího, pedagogického a rehabilitačního charakteru (Kalvodová a kol., 2014, s. 1).

2 Penitenciární a postpenitenciární péče

Vzhledem k tomu, že se ve své práci budu zabývat především programem zacházení a jeho hodnocením odsouzenými muži ve VTOS, nejdříve bych vymezila teoretická východiska daného problému. Teoretická část bude věnována problematice penitenciární péče a pojmům s touto problematikou souvisejícím. Je důležité zmínit pojem postpenitenciární péče, která na uvedenou problematiku velmi úzce navazuje.

2.1 Penitenciární péče

„Penitenciární nauka je naukou o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody z hlediska obecných a zvláštních podmínek“ (Popelka, 2011, s. 7). Jde především, jak tvrdí Popelka o využití metod, forem či prostředků, které lze využít k nápravě. Oproti tomu Sochůrek (2007a, s. 9) nehovoří přímo o penitenciární nauce, ale spíše využívá termín penologie. Věda, která se zabývá trestem, trestáním a vychází z latinského slova poena – trest, logicus – nauka. Zároveň je, ale toho názoru, že se penologie zaměřuje na adekvátní trestání, volbu působení a zacházení s pachatelem. Takové tvrzení přímo odpovídá penitenciární nauce neboli penitenciaristice. Jůzl (2017, s. 11) navíc dodává, že penologie se jako věda zabývá nejen trestem a trestáním, ale také ochranným opatřením a zahrnuje i alternativní tresty. Zároveň je Jůzl (2017, s. 19) toho názoru, že součástí penologie je zmiňovaná penitenciaristika, která se zabývá především možnostmi resocializace v rámci trestu odnětí svobody. Jůzl rovněž dodává, že penitenciaristika vychází z poznatků věd, které lze aplikovat na vězeňské prostředí, jde především o penitenciární pedagogiku či psychologii. Názor většiny autorů je totožný v tvrzení, že penitenciární péče se zabývá VTOS, účinky a možnostmi návratu do společnosti neboli resocializací.

V rámci penitenciární pedagogiky lze zkoumat výchovu a vzdělání odsouzených osob. Obecný cíl je výchova člověka, ta je omezena needukativním prostředím, ve kterém se vězni nacházejí. Obecné cíle pedagogiky tedy nejde podle Sochůrka (2007a, s. 9) realizovat v plném jejím rozsahu. Názor Černíkové a kol. (2008, s. 13) popisuje základní problém penitenciární pedagogiky. Spojení penálního a pedagogického. Jedna část slouží jako prostředek trestní represe, znázorňující určitou újmu, kterou odnětí svobody přináší. Druhá část vyžaduje výchovu odsouzeného a snahu změnit jeho chování, aby nedocházelo k opakování trestné činnosti. Naopak penitenciární psychologie je zaměřena na prožívání, adaptaci a celkovou problematiku věznění

člověka (Sochůrek, 2007a, s. 9). Hendrych (2010, s.6) dodává, že oblast penitenciární psychologie především obsahuje diagnostiku, kdy se jedná o poznávání osobnosti psychologickými metodami. Tyto metody jsou nezbytnou součástí zacházení s vězni.

Celkovým cílem je dosažení změny především v chování a postojích odsouzené osoby. Raszková a Hoferková (2014, s. 13) v tomto smyslu dodávají, že ideálním cílem je náprava a změna celkové osobnosti jedince. Jedná se o situaci, kdy nedochází k páchání další trestné činnosti a zároveň dochází k soužití s ostatními členy společnosti. Také podle Vetešky a Fischera (2020, s. 99) je hlavním cílem celková náprava. K problematice však dodávají, že je třeba se také zaměřit i na další aktivity a činnosti. Resocializační výchova neboli převýchova by měla být postavena na určité korekci chování a jednání. Za jednu z důležitých činností považují další vzdělávání. Veteška a Fischer (2020, s. 99) uvádí změny v dosaženém formálním vzdělání. Jde o případnou rekvalifikaci, doplnění vzdělání či získání zcela nového vzdělání. Vzdělání může mít v rámci penitenciární péče značnou roli v nápravě jedince. Osobně, ale souhlasím s názorem, že poradenství je v dané problematice zdaleka nejdůležitější. Profesní, sociální, právní či finanční poradenství pro vězněné osoby může být jedna z cest k nápravě a řádnému životu. Personalizace a enkulturace jedince je podle Vetešky a Fischera (2020, s. 100) jedna z dalších andragogických kategorií o nichž lze mluvit v rámci penitenciární péče. „*Personalizace spočívá v procesu, ve kterém se jedinec zvnitřňuje se společenskou a ekonomickou strukturou společnosti.*“ Proces je neoddělitelný s enkulturací, a především probíhá vývojově (Veteška a Fischer, 2020, s. 100).

Strádání v oblasti uspokojování psychických, sociálně-kulturních i tělesných potřeb lze řadit do velmi zátěžových situací, které jsou s penitenciární péčí spojeny. Vězněná osoba je nucena k adaptaci na nové prostředí, ve kterém se musí orientovat. Taková adaptace může být především pro prvotrestance velmi obtížná. Reakce na uvěznění mohou být různorodé. Vzhledem k agresivním či únikovým formám obranných mechanismů lze dojít k rozvoji různých psychických poruch či poruch chování (Veteška a Fischer, 2020, s. 100). Vágnerová (2012, s. 820) dodává, že prizonizace, tedy adaptace na nové vězeňské prostředí je velmi důležitá. Na druhou stranu Černíková a kol. (2008, s. 199) je toho názoru, že prizonizace velmi snižuje šance na reintegraci do normální společnosti. V rámci penitenciární péče a s ní spojené prizonizace jsou důležité dvě zásadní složky. Skutečnost, kdy u vězněné osoby dochází k adaptaci na velmi organizovaný způsob života, se nazývá institucionalizace. Tento

pojem souvisí se ztrátou samostatnosti a iniciativy. Dle Vágnerové (2012, s. 820) dochází k naprosté změně naučených vzorců chování, postojů a také ke ztrátě aktivity a úpadku kompetencí. Vágnerová upozorňuje, že jedinec se v daném případě odnaučí samostatně rozhodovat a je závislý na iniciativě druhých lidí. Kopp (2004, s. 51) navíc dodává, že typickým znakem je tzv. předstíraná poslušnost. U části odsouzených se vytvoří syndrom tzv. „dobrého“ vězně, ten se vyznačuje bezproblémovým chováním a přizpůsobováním se požadavkům personálu VS, ale také ovládnutím legálních či nelegálních technik. Jiná část odsouzených projevuje značný odpor k institucionalizaci, jde především o odsouzené vykonávající svůj první VTOS, tzv. „problémový“ vězeň. Přijetím norem, a především pravidel vězeňského prostředí dochází k ideologizaci. Podle Vágnerové (2012, s. 821) nejde jen o formální přizpůsobení, ale o naprosté ztotožnění s minoritní skupinou a přijetí jiného hodnotového systému. Fischer (2006, s. 69) k názoru Vágnerové doplňuje, že proces ideologizace je nepříznivý. Ve značné míře dochází k přijetí konkrétních racionalizací a následně k ospravedlňování vlastního delikventního chování. Trestaná osoba v tomto procesu nalézá chyby v okolí. V celkovém procesu prizonizace dochází k osvojení efektivnějších norem a vzorců chování, a to z důvodu přežití v jiném prostředí. Může tedy dojít k vyhasnutí naučených vzorců chování, které jsou potřebné pro život u normální většinové populace mimo vězeňské prostředí. *„Prizonizovaný jedinec, tj. vlastně adaptovaný jedinec má horší kriminální prognózu, recidiva delikvence má vyšší pravděpodobnost“* (Hála, 1996, s. 33).

Penitenciární výchovné postupy

Mezi komplexní postupy, které jsou zaměřeny na celou osobnost vychovávaného jedince, patří podle Razskové a Hoferkové (2014, s. 13) především autorita, kterou je možno ovlivňovat osobnost vychovávaného. Osobnost lze podle autorek ovlivnit také společností, tedy skupinou či kolektivem ve vězeňském prostředí. Samotný vězeňský režim z velké části ovlivňuje osobnost vězněného člověka. Je nutné používat metody, které záměrně vedou k usměrnění chování. Takové metody jsou motivačního charakteru, jako například odměny. V prostředí, ve kterém se ve velké míře objevuje kriminální chování, je třeba také využít metodu přirozených následků, kdy podle Razskové a Hoferkové (2014, s. 13.) je trestem pro člověka přirozený následek činu. Také popisují metodu trestem, která může působit velmi demotivačně a zároveň může nežádoucí chování pouze brzdit. Černíková a Markariusová (1996, s. 31) mají podobný názor. Metodou trestu lze pouze utlumit zafixované reakce, avšak nelze je úplně

eliminovat. Autorky také tvrdí, že možnost, jak efektivně eliminovat takové chování je neodměňovat činnosti namísto jejich trestání. V případě použití trestu, který má změnit chování, musí být individualizován. V tomto případě je velmi důležitá hierarchie hodnot. Ne pro každého jeden trest znamená to samé. Černíková a Markariusová (1996, s. 31) doplňují, že v případě využití metody trestu, musí být pro její účinnost doprovázena metodou odměny. Souhlasím především s názorem Vágnerové (2012, s. 818), která k dané problematice dodává míru pocitu viny jako jeden z důležitých ukazatelů represe. Valná část trestaných osob nepociťuje vinu za své činy a chování vůči společnosti. Především u recidivistů se objevuje neochota přijmout fakt, že trest je důsledkem jejich činů a projevem spravedlivosti. V tomto případě nelze očekávat, že trest bude fungovat jako metoda k usměrňování chování.

2.2 Postpenitenciární péče

„Představuje specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou (u mladistvých).“ Jde především o prevenci recidivy u pachatelů trestné činnosti (Černíková, Firstová a kol., 2016, s. 12). Hlavním cílem je reintegrace člověka, tedy integrace, kdy se jedinec začleňuje zpět do skupiny, ze které byl podle Raszkové a Hoferkové (2014, s.110) kvůli páčání trestní činnosti vyřazen. V rámci postpenitenciární péče je odsouzeným poskytována pomoc při hledání stálého zaměstnání, pomoc při zajištění ubytování, finanční podpora, a především sociální poradenství (Černíková, Firstová a kol., 2016, s. 12). Netík, Hájek a Netíková (1997, s. 46-49) navíc ještě doplňují, že se jedná o podporu propuštěného z výkonu trestu při následovném začlenění zpět do společnosti. Dále Netík, Hájek a Netíková (1997) zastávají názor, že klasická pomoc s hledáním bydlení či zaměstnáním je velmi důležitá, ale je třeba se zaměřit i na problémy jako jsou například sociální otrlost, hrubost, či případná homosexuální orientace. Jde o pomoc při vyrovnávání se se všemi, pro trestaného člověka, nežádoucími důsledky věznění. Oproti tomu Černíková a kol. (2008, s. 213) nahlíží na téma postpenitenciární péče trojím dělením. V užším smyslu jde pouze o pomoc osobám po VTOS a pouze těm, kteří danou pomoc sami vyžadují. Širší pojetí pojednává o pomoci osobám po VTOS, ale již ne na bázi dobrovolnosti. Jde o státní formu nuceného dohledu, například v rámci podmíněného propuštění, kdy hrozí riziko opětovného selhání jedince. V nejširším pojetí lze najít pomoc na bázi dobrovolnosti, bezplatně, a především všem pachatelům trestné činnosti, kteří

vykonávají i jiný trest než VTOS. Netík a Netíková (1991, s. 36) se ztotožňují s názorem Černíkové a kol. (2008, s. 213) a potvrzují, že taková péče se primárně dělí na dobrovolnou a nedobrovolnou. Navíc dodávají, že postpenitenciární péče má zákonem daná pravidla a podmínky, které se musí dodržovat. Také souhlasím s jejich názorem, že jde do značné míry o pokračování jakéhosi omezení klienta. Forma dobrovolná nemá přísná pravidla a využívání je pouze na uvážení klienta jde o svobodné rozhodnutí, které je respektováno.

Úkolem věznic je po dobu VTOS vytvářet v rámci penitenciární péče vhodné podmínky a předpoklady pro plynulý přechod z vězeňského prostředí zpět do společnosti. Zacházení v rámci postpenitenciární péči je zakotveno v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. „*Poskytovateli sociálních služeb jsou při splnění podmínek stanovených tímto zákonem územní samosprávné celky a jimi zřizované právnické osoby, další právnické osoby, fyzické osoby a ministerstvo a jím zřízené organizační složky státu nebo státní příspěvkové organizace, které jsou právnickými osobami*“ (§ 6 zákona č. 108/2006). Postpenitenciární péče tedy nabízí sociální služby, které lze podle Sochúrka (2007b, s. 61) chápat jako určitý druh sekundární, a především terciální prevence nabízeným osobám propuštěným z VTOS. Černíková a kol. (2008, s. 213) ke zmiňovaným poskytovatelům ještě dodává společenské či církevní organizace, které by měly vytvářet podmínky pro úspěšnou integraci zpět do společnosti.

Subjekty postpenitenciární péče

Do systému postpenitenciární péče lze podle Raszkové a Hoferkové (2014, s. 112) řadit nejen subjekty, které na trestanou osobu působí již ve VTOS, ale i vnější subjekty do kterých lze řadit například kurátory pro dospělé, probační a mediační službu a mnoho nestátních neziskových organizací.

Sociální pracovník Vězeňské služby České republiky

Jde o odborného zaměstnance VS ČR, který pomáhá jak osobám trestaným, tak obviněným. Jeho úkolem je udržování či obnovení sociálních vztahů. Provádí dva základní druhy poradenské činnosti, a to individuální a skupinové – díky takovému poradenství pomáhá řešit sociální situace vězňených osob (Papšo, 2012, s. 12). Získává informace, které vedou k vypracování anamnézy, v níž se odráží rodinná, sociální situace, vzdělání a vztahy v rodině. Sociální pracovník především spolupracuje s rodinou a snaží se hledat podměty, které by pozitivně vedly ke změně v chování.

Důležitá je kooperace se sociálním kurátorem, se kterým sociální pracovník zprostředkovává trestané osobě kontakt (Černíková a kol., 2008, s. 220–221).

Kurátor pro dospělé

Práce sociálního kurátora je pojata jako kontinuální činnost. „*Kontinuita přístupu k řešení problému klienta patří k obecným rysům preventivně orientované případové práce, a proto se netýká pouze pomoci klientovi v rámci trestního řízení, výkonu trestu, pomoci při a po propuštění.*“ Náplň práce kurátora spočívá v poskytování sociálně-právního poradenství, které probíhá individuálně či skupinově. Využívá různé formy sociálních intervencí spolu s resocializačním zaměřením a obsahem (Mühlpachr, 2004, s. 62).

Kurátor pro dospělé neboli sociální kurátor přímo spolupracuje s pracovníky VS ČR. Věznice umožňuje návštěvy klientů během jejich VTOS či výkonu vazby, kdy sociální kurátor takovým způsobem vykonává kontinuální sociální práce s pachateli trestné činnosti. Zabezpečení kontinuální práce sociálního pracovníka je především dosaženo aktivní prací s klienty, kterými se rozumí například vzdělávací skupiny v rámci sociálně právního poradenství nebo také individuální rozhovory. V takovém případě je potřebná součinnost a zprostředkování získaných informací sociálním pracovníkům věznice. Věznice musí zajistit zprostředkování informací o případných změnách týkající se osob ve VTOS prostřednictvím hlásících zpráv neboli hlášenek potřebnému sociálnímu kurátorovi (Gojová a kol., 2007, s. 30).

Probační a mediační služba České republiky

Gojová a kol. (2007, s. 32) vymezuje probaci jako „*organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným.*“ Především dohlíží na chování odsouzeného v případě jeho podmíněného propuštění a poskytuje mu pomoc pro řádné vedení života. Cílem probace je tedy snížení recidivy a vedení řádného života po propuštění z VTOS. Mediací rozumí Gojová a kol. (2007, s. 32) zprostředkování řešení sporů mezi poškozenými a obviněným, v tomto případě mezi soudně.

Klienti mohou s probační a mediační službou (dále jen PMS) spolupracovat na bázi dobrovolnosti nebo v případě rozhodnutí soudu, na základě podmíněného propuštění, nedobrovolně (Gojová a kol., 2007, s. 33). V případě nedobrovolnosti dochází podle Brucknerové (2007, s. 65) k uložení alternativního opatření, které soud uloží pouze na zkušební dobu, po kterou PMS vykonává dohled nad propuštěnou osobou.

Program PMS je nastaven individuálně podle potřeb a zájmů klientů. V rámci programu je důležité vyzdvihnou především klientova pozitiva a nalézt cesty, jak zlepšit negativa. Cíle musejí být lehce zformulovány, aby bylo snadné ověřit, zda klient program plní, což je podstatné především v případě nařízení PMS soudem (Brucknerová, 2007, s. 66).

2.3 Resocializace

Resocializace pojednává o opětné socializaci osob propuštěných zpět do společnosti (Hart a Hartlová, 2015, s. 507). Průcha a Veteška (2014, s. 235) rozšiřují pojem resocializace o dva směry, širší a užší. Širší směr představuje proces, kdy se člověk v průběhu života přizpůsobuje životu ve společnosti či v komunitě v užším směru člověk prochází transformací identity. V tomto procesu získáváme nové role a dochází k odučení těch starých.

Resocializace předpokládá, že dané osoby již prošly určitým procesem učení se normám, procesem vytváření hodnot a názorové orientace v interakci s životním stylem skupiny, do které náleží. Podle Jedličky (2004, s. 332) lze u mnohých vězňů nelézt v procesu resocializace řadu nedostatků. V podmínkách, které VTOS stanovuje, se musejí tyto osoby učit sociálnímu chování. Cílem je dokázat se efektivně orientovat v mezilidských vztazích a sociálních situacích. Vězní osoby by si měly umět vytvořit představu o smyslu svého postavení ve společnosti. Jedlička (2004, s. 335) zastává názor, že pracovní činnost představuje jeden ze základů úspěšného resocializačního procesu. Celkový způsob zacházení s osobami ve VTOS by se měl v co největší míře přibližovat reálnému způsobu života. Díky takovému přístupu budou odsouzené osoby co nejlépe připravené na skutečné podmínky života na svobodě. Resocializační proces není ukončen propuštěním jedince na svobodu, pokračuje dál v rámci postpenitenciární péče, kdy dochází k pomoci a podpoře.

Faktory ovlivňující resocializaci

Předluženost

Vysoká míra předluženosti u osob ve VTOS nese velká sociální rizika, jako například ztrátu domova či rodiny. Zejména v oblasti majetkové trestné činnosti je vysoká pravděpodobnost opakování. V tomto případě dochází k nízké perspektivě začlenit tyto osoby zpět do společnosti (Otmarová, 2012, s. 11). Osoby umístěné ve

VTOS nabývají pocitu, který je však mylný. Dle Otmarové (2012, s. 10) považují své dluhy za pozastavené s vidinou toho, že je budou řešit až po propuštění na svobodu, a proto je žádným způsobem aktuálně neřeší. Dalším problémem je nedostatek informací o vlastní zadluženosti či chybějící dokumentace. V momentě propuštění na svobodu jsou osoby velmi brzy konfrontovány se svými dluhy, které v průběhu trestu neřešily. Taková situace může výrazně ovlivnit jejich snahu o resocializaci.

Vzdělání

Biedermanová a Petras (2011, s. 19) příkládají vzdělání, především gramotnosti značný význam pro nápravu ve VTOS. S tím se ztotožňuje i Criminal Justice (2013, s. 154) a navíc dodává, že je zásadní pro rozvoj sebevědomí. Totožný názor zastává i Christin Tonseth (2019), který ke zmíněnému sebevědomí doplňuje i oblast sociální inteligence, vnímání světa a respektování jiných názorů. Také je toho mínění, že vzdělání je řešením pro sociálně patologické jevy, do kterých lze řadit drogy, bezdomovectví a špatné finanční situace. Hull a kol. (2000, s. 256-261) je toho názoru, že vzdělání má značný potenciál snižovat procento recidivy. Vzdělání také zlepšuje kognitivní schopnosti vězňů, které byly upozaděny, a tím umožňuje vypořádat se s kriminalitou. Také zlepšuje šanci na zaměstnání (Wilson a kol., 2000, s. 8-18).

Mnoho výzkumů zaznamenalo, že samotné všeobecně zaměřené vzdělávání nemá výrazný účinek na nápravu. Proto by se měl dle Mezníka a kol. (1995, s. 47) klást velký důraz na vzdělávání vězňů v pracovních oborech.

Bydlení

Ze studie Marešové a kol. (2016, s. 46) je patrné, že největšími překážkami, které mohou ovlivnit resocializaci, patří také návrat do závadného prostředí a s tím související problém neochoty změnit životní styl, nedostatek motivace pro znovu-začlenění do společnosti, ale také ztráta bydliště či potřebného rodinného a sociálního zázemí. Marešová a kol. (2016, s. 47) také zmiňuje nedostatek pozornosti v rámci resocializačních programů, na problematiku bydlení a nalezení bydliště po propuštění na svobodu.

Rodina

V posledních letech se podle Mills a Codda (2008, s. 9-24) zvedl zájem o rodiny vězňů, zejména proto, že se objevila značná souvislost mezi podporou rodiny a

snížením kriminálního chování. Rodina má funkci takzvaného sociálního kapitálu. Ten představuje určité zdroje – jedná se o materiální zdroje jako, například finanční pomoc, pomoc v oblasti bydlení. Emocionální zdroje jsou pak například motivace a podpora. Podle Wyse a kol. (2014 s. 365-385) má především manželství a partnerství velmi klíčový vliv na návrat do společnosti a obrát od kriminálního chování.

Ve francouzském vězeňském systému je resocializace primárně postavena na sociálních vazbách. Vězněným osobám jsou poskytovány apartmány, které mohou využívat společně s rodinnými příslušníky. Tyto apartmány jsou k dispozici na několik hodin či dnů, dle splněných kritérií a nejsou VS monitorovány. Podle francouzských výzkumů značně přispívají k udržení rodinných vazeb. Jde zároveň i o soukromý prostor pro člověka poskytující určitou psychickou pohodu, která přispívá k potřebné resocializaci (Lila Kazemian, 2012).

Zaměstnanost

Zaměstnávání odsouzených osob je součástí programu zacházení, který se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Mezi nejčastější pracovní aktivity v rámci věznice se řadí například práce v rámci vnitřní režie věznic, u cizích zaměstnavatelských subjektů v prostorách věznice nebo mimo něj nebo práce, které jsou potřebné k zajištění chodu věznice (úklid apod.) Zaměstnávání připravuje odsouzené osoby na život mimo věznici, a tak přispívá k úspěšnému resocializačnímu procesu (Mäsiarová, 2022, s.167).

Zneužívání návykových látek

Účinný systém intervencí ve vězení, který podle Zemana a kol. (2019, s. 9) vede k abstinenci, omezení užívání drog nebo aspoň ochotě uživatele se léčit, může značně přispívat ke snížení recidivy a úspěšné resocializaci po propuštění z VTOS. Značnou roli může hrát fakt, že osoby závislé na návykových látkách mohou brát účast v programu intervence jako zpestření života ve vězení. Na druhou stranu v důsledku prizonizace, kdy se jedinec adaptuje na vězeňské prostředí může dojít k podpoře a zachování dosavadních vzorů chování. Přejít k ještě rizikovějšímu vzorci chování, může v rámci prizonizace nastat u jedinců kteří před nástupem trestu drogy neužívaly vůbec či jen výjimečně.

3 Program zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody

Je potřeba efektivně pracovat na snížení možného rizika návratu odsouzeného zpět do VTOS, tedy dle Drahého a kol. (2018, s. 7) snižovat recidivu. Úkolem je působit intervenčně, tak aby došlo k zamezení rizik, které mají na páchání trestné činnosti vliv.

3.1 Program zacházení a program SARPO

Drápal a kol. (2021, s. 257) chápou PZ jako jakoukoliv činnost, kterou pověřená osoba vykonává s osobou odsouzenou, za účelem naplnění účelnosti samotného VTOS. Dle Popelky (2011, s. 81) představuje PZ jasný cíl, který přesně stanoví určitý časový horizont práce s odsouzenou osobou. Základním cílem je podpora žádoucích dovedností či postojů a eliminace těch nežádoucích. K tomu Biedermanová a Petras (2011, s. 15) dodávají, že program je vytvářen s osobou, která vykonává VTOS delší než tři měsíce. Samotná práce se dále odvíjí od délky trestu a typu věznice, kam byla odsouzená osoba zařazena. S tím se ztotožňuje Štěrba (2007, s.71) a navíc dodává, že je nutné vypracovat komplexní zprávu o odsouzeném, která se odvíjí od již zmíněné délky trestu a příčiny trestné činnosti. Samotná komplexní zpráva je souhrnem psychologického, pedagogického, a v případě nutnosti lékařského posouzení, která nám dle Jůzla (2012, s. 117) umožňuje odsouzeného člověka lépe poznat. Jedná se o celkovou diagnostiku od počátků kriminální aktivity odsouzeného. Pro co nejpřesněji vypracovanou komplexní zprávu je nutné vyjádření celého týmu vězeňských odborných pracovníků. Podle Jůzla (2012, s. 117-118) se mezi nejdůležitější pracovníky pro vypracování zprávy řadí:

Vychovatel

Jedná se o klíčového posuzovatele, a to z důvodu neustálého každodenního styku.

Sociální pracovník

Tento pracovník je klíčový na posouzení sociální situace odsouzeného. Především je jeho cílem zjistit, zda má osoba vyživovací povinnosti, jaké je její finanční zabezpečení, či zda je způsobilý k právním úkonům.

Psycholog

Po stránce psychologické diagnostiky je důležité vyjádření psychologa. Má na starost celkovou anamnézu a její souvislost s trestnou činností. Dochází k analýze

intelektových schopností, emoční stability, motivace a hodnotové orientace. Důležité je rozpoznání postojů k trestné činnosti a zda se jedinec ztotožnil s trestem.

Speciální pedagog

Zde dochází k analýze dosavadního životního stylu jedince, vztahu k práci, vzdělání, zájmům. Dané informace ovlivňují zařazení odsouzeného do pracovního procesu a do vzdělávacího systému, který je věznice schopna nabídnout.

Lékař

O odsouzené osoby musí být postaráno po všech stránkách a je tedy velmi důležité zjistit zdravotní skutečnosti o těchto osobách. Důležitý je v tomto případě chorobopis, případná dieta, pracovní omezení, uložení ochranného léčení. Také vztah odsouzeného k návykovým látkám je velmi podstatou částí pro zpracování komplexní zprávy.

Součástí programu zacházení dle zákona 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody je určení možného způsobu zaměstnávání odsouzené osoby, jeho potřebná účast na pracovní terapii, vzdělávání v rámci věznice nebo další činnosti, které budou směřovat k vytvoření předpokladu pro samostatný způsob života po propuštění na svobodu. Na základě možností věznice a vypracované zprávy dojde k nabídnutí alternativ programů odsouzené osobě. Alternativy jsou podle Štěrbý (2007, s. 71) voleny tak, aby byly co nejvíce rovnocenné. Vybrané metody zacházení jsou pravidelně vyhodnocovány či upravovány, neboť ne každá odsouzená osoba je ochotna program plnit (Jůzl, 2012, s. 117).

Právní úprava programu zacházení

PZ jsou upraveny zejména v ustanovení § 41 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, který odkazuje přímo na komplexní zprávu o odsouzeném, která je pro zpracování PZ stěžejní. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, upravuje požadované úkoly zaměstnanců VS ČR. Těmi se rozumí i povinnost působit na odsouzené osoby tak, aby byly schopné samostatného života (§ 1 vyhlášky č. 345/1999 Sb.). Důležitá úloha je deklarována v zákoně ČNŘ č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Ten stanoví jako jeden z úkolů VS ČR soustavně působit na osoby ve VTOS prostřednictvím PZ, především vytvářet pracovní podmínky nebo jinou účelnou činnost potřebnou pro samostatné fungování na svobodě (§ 2 zákona č. 555/1992 Sb.).

Program SARPO

SARPO neboli souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených slouží podle Draheho a kol. (2018, s. 3) jako prediktivní nástroj k hodnocení rizik. Vychází ze zájmu společnosti investovat úsilí, do odsouzených osob, které prokáží šanci ke změně. Takhle změna se týká především snížení nebezpečnosti pro společnost. Program SARPO se stal součástí penitenciární praxe ode dne 1.11.2012 a slouží ke zpracování komplexní zprávy o odsouzeném, a tím napomáhá k sestavení PZ. Jedná se o validizovanou metodu, která rovněž předpovídá pravděpodobnost opětovného umístění ve VTOS. Tento nástroj se používá v kombinaci dvou výpočtů, přičemž jde o statické a dynamické riziko. V případě statistických faktorů se dle Draheho a kol. (2018, s. 34) jedná o neměnné faktory nebo faktory, které se mění pouze jednosměrně jako například počet odsouzení nebo věk. Statistické faktory se skládají ze tří částí. Jedná se o trestní minulost, která obsahuje počet a druh uložených trestů a také jejich úspěšnost. Druhá část je způsobená újma. Zjišťuje se, zda byla újma způsobena úmyslně či neúmyslně. Také je důležitá informace o sexuálním nebo drogovém kontextu. Poslední část se zabývá aktuální trestnou činností. V případě dynamického rizika se zjišťuje kvalita dosaženého vzdělání a dle Draheho a kol. (2018, s. 80) i charakter prostředí v němž byla odsouzená osoba vychována. V případě nízkého vzdělání se musejí posoudit rizika, která z dané oblasti vyplývají. Také se musejí brát v potaz negativní dopady, které nastaly působením negativního výchovného prostředí či například dopadem institucionálních pobytů. Drahy a kol. (2018, s. 12) upozorňuje na skutečnost, že SARPO není diagnostickou, psychologickou ani pedagogickou metodou. Výstupy z daného programu slouží jako vhodné a nutné doplnění při zjišťování rizik u odsouzené osoby.

Drahy a kol. (2018, s. 7) dále tvrdí, že účelem je snižování kriminálního chování, pozornost je však především zaměřena na problematiku hodnocení rizik. Jedná se o rizika, která vedou k opakujícímu se delikventnímu chování. Drápal a kol. (2021, s. 251) definují určitou oblast faktorů, které se vzájemně ovlivňují, a je potřeba se na ně zaměřit. Jedním z hlavních faktorů jsou samotná rizika. Mají podobu behaviorálních projevů, osobnostních charakteristik, situačních proměnných nebo negativního vývoje. Tyto faktory mají kriminogenní potenciál. Dalším faktorem jsou potřeby, které mají kriminogenní potenciál uspokojování a vychází přímo z potřeb člověka. Posledním faktorem je responzivita. Tento faktor je vztahem mezi mírou a kvalitou kriminogenních rizik a intervencí. Výsledná intervence musí odpovídat míře a kvalitě samotných kriminogenních potřeb a rizik.

Samotný PZ vypracovaný prostřednictvím programu SARPO se dle Vetešky a Fischera (2020, s. 148) stanovuje dle zjištěné míry rizika. Ta lze dělit na tři kategorie, které poté slouží k hodnocení odsouzené osoby.

1. Nízké riziko: Jedná se o program minimálního zacházení. Drápal a kol. (2021, s. 259) dodává, že nízké riziko je rovněž charakterizováno menší mírou potřebné intervence u odsouzených, kteří se prokazují nízkými riziky.
2. Riziko střední až vysoké: Zde je kladen důraz na vzdělávání a pracovní aktivity a dle Drápala a kol. (2021, s. 259) jde o program standardního zacházení. Charakteristický je střední mírou potřebné intervence u osoby odsouzené.
3. Riziko vysoké až velmi vysoké: Zde je kladen důraz na speciálně výchovné aktivity a vzdělávání. Drápal a kol. (2021, s. 259) rovněž dodává, že zde je charakteristická velká míra potřebné intervence.

Drápal a kol. (2021, s. 259) navíc přidává další dva programy. Program výstupního zacházení je určen osobám, které je nutné připravit na samostatný život na svobodě. Zpravidla je vykonáván tři měsíce až půl roku před plánovaným propuštěním na svobodu. Oproti tomu program základního motivačního zacházení je určen té osobě, která svým podpisem odmítá stvrdit přijetí programu zacházení. Mäsiarová (2022, s. 167) souhlasí a navíc dodává, že v souvislosti s výstupy z komplexní zprávy o odsouzeném se osobě ve VTOS stanoví jeden z typů PZ (tabulka č. 1).

Typ programu zacházení:	Určen pro:	Důraz kladen na aktivity:
program minimálního zacházení	odsouzené s nízkými riziky	pracovní a zájmové
program standardního zacházení	odsouzené se středními až vysokými riziky	pracovní a vzdělávací
program speciálního zacházení	odsouzené s vysokými až velmi vysokými riziky	speciální výchovné a vzdělávací
program základního motivačního zacházení	odsouzené odmítající stvrdit podpisem přijetí programu zacházení	pracovní + dodržování pořádku a bezpečnosti

Tabulka 1: Míra rizik
Zdroj: Mäsiarová, 2022, s. 167

3.2 Program zacházení a jeho jednotlivé aktivity

V penitenciární praxi se využívá pět aktivit, které jsou pro PZ stěžejní. Jedná se o pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity a aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. Biedermanová a Petras (2011, s. 15) dodávají, že aktivity jsou sestavovány společně s osobou odsouzenou a s ohledem na její komplexní zprávu. Na utváření aktivit se podílejí odborní zaměstnanci věznice.

Pracovní aktivity

Zaměstnávání odsouzených osob je uvedeno v § 29 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. *„Odsouzený, který byl zařazen do práce, je povinen pracovat, pokud je k práci zdravotně způsobilý.“* Věznice musí osobě odsouzené zajistit práci, která odpovídá zdravotnímu stavu, znalostem a dovednostem. Dle § 3 vyhlášky č. 345/1999 Sb. se nejedná o osoby starší 65 let, osoby se třetím stupněm invalidity či osoby s neodpovídajícím zdravotním stavem. Odsouzená osoba musí být za práci náležitě odměněna a musí být vytvořeny podmínky pro získání pracovní kvalifikace či rozšíření všeobecných informací (§ 29 zákona č. 169/1999 Sb.) Drápal a kol. (2021, s. 262) dodávají, že věznice zařazuje odsouzené buď v rámci provozu věznice, vlastní výroby, podnikatelské činnosti nebo u jiných subjektů mimo věznici.

Práce jako výchovný prostředek může významně přispívat k nápravě vzorců chování. Veteška a Fischer (2020, s. 137) tvrdí, že z resocializačního hlediska může odsouzená osoba získat takové pracovní dovednosti, které lze využívat v samostatném životě po propuštění z VTOS, což může vést k eliminaci kriminálního chování. Osoba umístěná ve VTOS se díky pracovním aktivitám učí pravidelnosti. Tím se rozumí pravidelná pracovní činnost a s ní spojená pravidelná odměna za vykonanou práci. Veteška a Fischer (2020, s. 137) dodávají, že pracovní aktivity slouží jako určitá terapie, při které dochází k celkovému zklidnění. Také řeší ekonomickou krizi, což má pozitivní vliv na posílení kontaktu s rodinou a úhradu dlužných závazků. S tím souhlasí i Motejl (2010, s. 163), který k problematice doplňuje, že splácení dlužných závazků pomáhá snižovat zadluženost, která je propuštění na svobodu výrazným omezujícím faktorem. Fischer (2014, s. 152) k problematice navíc dodává, že *„cílem pracovních aktivit je totiž především vytvoření pracovních návyků u těch odsouzených, kteří si je doposud nevytvořili, a současné uchování pracovních návyků u odsouzených, kteří před výkonem trestu pracovali“*.

V kapitole 2.1 Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody jsem se věnovala tématu typů věznic a stupňům zabezpečení. Tento ukazatel je také stěžejní pro zaměstnávání odsouzených osob. V případě věznice se zvýšenou ostrahou mají dle Bareše a Mertla (2021, s. 22) odsouzení možnosti práce na pracovištích věznice nebo přímo na celách, bez možnosti volného pochybu. V případě věznic s ostrahou, jsou možnosti zaměstnávání určeny podle režimu vězněné osoby. Bareš a Mertl (2021, s. 22) popisují určité stupně zabezpečení ve vězních s ostrahou:

Odsouzeným v oddělení s vysokým stupněm zabezpečení není povolen volný pohyb v prostorách věznice. Ve výjimečných případech, za předpokladu, že nedojde ke zneužití, mohou být odsouzení zařazeni na nestřežená pracoviště mimo věznici nebo mít volný pohyb v rámci věznice z důvodu pracovní činnosti. V rámci volného pohybu provádí zaměstnanec VS ČR dohled nad odsouzeným nejméně jedenkrát za 45 minut.

Odsouzení v oddělení se středním stupněm zabezpečení pracují na nestřežených pracovištích mimo věznici. Za předpokladu, že nedojde ke zneužití, může být povolen celkový volný pohyb v rámci věznice při plnění pracovních povinností. Pracovník VS ČR provádí dohled nejméně jednou za hodinu.

Odsouzení v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení pracují převážně na pracovištích mimo věznice. Odsouzené osobě je vydáno rozhodnutí o povolení opustit věznici s vyznačeným prostorem, ve kterém se pohybují v konkrétní čas. Pracovník VS ČR provádí dohled nejméně jednou týdně nad pracovní činností.

Statistické údaje VS ČR hovoří o zaměstnávání zhruba 55,2 % odsouzených osob z celkového počtu 17 674 vězňů. Údaje jsou získané za rok 2022 (tabulka.2).

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
procentuální zaměstnanost	57,50	48,86	44,93	50,38	56,23	59,89	58,65	53,74	51,66	55,2
počet zaměstnaných odsouzených	5367	5463	6 021	7 606	8 449	8 858	8 615	7 561	6 837	7 255
odsouzení zaměstnaní v provozovnách SHČ VS ČR	1497	1697	1 720	2 999	3 457	4 191	4 181	3 714	3 569	4 295
odsouzení zaměstnaní u podnikatelských subjektů	1466	1 328	1 646	1 954	2 265	1 906	1 605	1 006	469	266
celkový počet vězňů	16645	18 558	20 866	22 481	20 789	20 215	19 717	18 606	17 645	17 674

Tabulka 2: Vývoj zaměstnanosti vězněných osob
Zdroj: VS ČR, 2023

Vzdělávací aktivity

Zaměstnávání odsouzených osob je uvedeno v §34 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. „*Odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady, se obvykle umožní, aby získali vzdělání na základní nebo i střední škole, anebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání, které jim umožní získat a zvyšovat si svoji pracovní kvalifikaci.*“ V rámci penitenciární péče má vzdělávání podle Vetešky a Fischera (2020, s. 238) klíčovou roli. Autoři se domnívají, že hlavním cílem je zvýšení znovu-začlenění odsouzeného do společnosti s nápravou v oblasti morálních vlastností.

Veteška a Fischer (2020, s. 139) dělí vzdělávání v rámci trestu odnětí svobody na:

- organizované nebo realizované středním odborným učilištěm, odborným učilištěm nebo učilištěm,
- vedené zaměstnanci ve vězeňském zařízení, realizované českou vzdělávací soustavou.

S tím se ztotožňuje i Mäsiarová (2022, s. 167-168) navíc ale doplňuje, že VS ČR dělí vzdělávání na formální a neformální. Formální lze rozdělit na základní, střední a vysokoškolské. Neformální vzdělávání probíhá pod vedením pracovníků odborného zacházení. Nejčastěji se jedná o kurzy finanční gramotnosti, základů počítačové techniky, českého jazyka či základů obsluhy počítačové techniky. Černíková (2005, s. 88) na druhou stranu tvrdí, že vzdělávací aktivity probíhají převážně pod záštitou Středního odborného učiliště VS ČR. Veteška a Fischer (2020, s. 140) dodávají, že instituce Středního odborného učiliště má řadu odloučených pracovišť, která sídlí ve vybraných věznicích (obrázek 2). Mäsiarové (2022, s. 156) k názoru Černíkové (2005, s. 88) doplňuje, že ve školním roce 2021–2022 bylo do učebních oborů zařazeno celkem 607 osob ve VTOS. Odsouzené osoby mají od září 2022 na výběr z nově otevřených oborů:

- 65-51-H/01 Kuchař – číšník ve věznicích Příbram, Pardubice a Kuřim,
- 26-51-H/02 Elektrikář – silnoproud ve věznicích Heřmanice a Všehrady,
- 23-51-H/01 Strojní mechanik ve věznici Plzeň,
- 33-56-H/01 Truhlář ve věznici Všehrady.

Obrázek 2: Odloučená pracoviště SOU VS ČR

Zdroj: Střední odborné učiliště, 2019, s.2

Učební obory se snaží vyhovět požadavkům na trhu práce a umožňují lepší uplatnění v civilním životě a s ním související resocializací. Dle § 46 (vyhlášky č. 345/1999 Sb.) nesmí být z dokladu o úspěšném absolvování patrné, že stupeň vzdělání byl získán ve VTOS. Důvodem je podle Vetešky a Fischera (2020, s. 139) profesní uplatnění po propuštění na svobodu, na které by mohla mít skutečnost získání vzdělání ve VTOS vliv. Odsouzené osoby, které nedokončí studium z důvodu uplynutí trestu odnětí svobody mají právo dokončení studia na příslušné škole (§ 46 vyhlášky č. 345/1999 Sb.).

Řada osob před nástupem do VTOS nemá ukončené základní vzdělání nebo mají základní vzdělání absolvované na zvláštní škole. Proto se vzdělání, a to především funkční gramotnosti, připisuje primární význam pro resocializaci odsouzených. Je potřeba klást důraz především na kurzy čtení a psaní s možností získání základního vzdělání a tím dokončení povinné školní docházky. Samotné zaměření na všeobecné předměty nemá na korekci chování výrazný efekt, jak je uvedeno v kapitole 1.3 Resocializace, kde se zabýváme faktory, které ovlivňují resocializaci. Je potřeba se spíše zaměřit na vzdělání vězňů v pracovních oborech s možností rekvalifikace či získání kvalifikace v řemeslech (Veteška a Fischer, 2020, s. 139).

V tabulce 3 je uvedeno, jaké je členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání k datu 31.12.2022. Odsouzení s dosaženým základním vzděláním zastávají nejvyšší procento vězeňské populace (48,03 %). V tomto případě může být zprostředkování vzdělání či rekvalifikačních kurzů ve věznicích prostředkem efektivní re-

socializace. Na druhém místě (34, 74 %) se umístil stupeň vzdělání vyučení bez maturity. Středoškolské odborné vzdělání s maturitou se umístilo na třetím místě (6,36 %).

Nejvyšší dosažené vzdělání	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
nezjištěno (cizinec), neuvedeno	145	7	152	0,87%
zvláštní škola	406	41	447	2,55%
bez základního vzdělání	32	6	38	0,22%
nedokončené základní	218	24	242	1,38%
základní vzdělání	7 578	827	8 405	48,03%
vyučení bez maturity	5 728	351	6 079	34,74%
vyučení s maturitou	338	20	358	2,05%
středoškolské vzdělání bez maturity	89	11	100	0,57%
středoškolské všeobecné vzdělání s maturitou	211	41	252	1,44%
středoškolské odborné vzdělání s maturitou	982	130	1 112	6,36%
vyšší odborné	22	4	26	0,15%
vysokoškolské vzdělání - bakalářské	61	3	64	0,37%
vysokoškolské vzdělání - magisterské	60	7	67	0,38%
vysokoškolské vzdělání - inženýr	114	9	123	0,70%
vysokoškolské vzdělání - doktorské	28	5	33	0,19%
Celkový součet	16 012	1 486	17 498	100,00%

Tabulka 3: Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Zdroj: Mäsiarová, 2022, s.120

Speciálně výchovné aktivity

Speciálně výchovnými aktivitami se rozumí především působení na odsouzeného v oblasti sociální, speciální pedagogické, terapeutické a psychologické (§ 36 vyhlášky 345/1999 Sb.).

Drápal a kol. (2021, s. 263) tvrdí, že speciálně výchovné aktivity lze dělit na skupinové či individuální činnosti. Jsou zde terapeutické prvky v oblasti sociálně-právního, pedagogického a psychologického poradenství. Biedermanová a Petras (2011, s. 24) tvrdí, že jde tedy o působení na odsouzeného v oblasti sociální, pedagogické a psychologické, které je vedeno kompetentními zaměstnanci. Veteška a Fischer (2020, s. 144) dále dodávají terapeutickou činnost jako sociální výcvik, psychoterapii, arteterapii, muzikoterapii, biblioterapii či pohybovou terapii. Sociálně-právní poradenství má řešit problémy a zároveň vzdělávat v oblasti resocializace a následného uplatnění na svobodě. Individuální poradenství má za úkol posoudit předpoklad pro uplatnění a zároveň doporučit možné další vzdělávání a aktivity, které jsou zaměřené na rozvoj

osobnostních předpokladů. Může se jednat například o finanční gramotnost, osobnostní výchovu či finanční a sociální minimum. Vše probíhá pod záštitou vzdělávacích aktivit.

Podle Biedermanové a Petruse (2011, s. 24) probíhají speciálně výchovné aktivity ve všech věznicích. Nejvíce se však uplatňují ve specializovaných odděleních pro VTOS, kde se nacházejí odsouzené osoby s poruchami chování, poruchami osobnosti a poruchami osobnosti spojenými s užíváním psychotropních látek, může se také jednat o osoby s mentální retardací. Drápal a kol. (2021, s. 264) navíc dodává, že je potřeba značná míra intervence ze strany odborných pracovníků VS ČR, aktivity programu jsou tedy vhodné pro odsouzené s vysokými až velmi vysokými riziky. Posláním speciálně výchovných aktivit je snižovat nebezpečnost rizikových odsouzených a tím docílit větší ochranu společnosti. Ochranou společnosti se rozumí změna rizikových postojů, hodnot, a především nebezpečných vzorců myšlení a chování. Veteška a Fischer (2020, s. 143) souhlasí a navíc doplňují, že programy jsou zaměřeny především na rozvoj mravních a morálních dovedností, potřebných k vedení nedelikventního života, který má dle Biedermanové a Petrese (2011, s. 24) chránit společnost. Cílem je tedy vytvořit funkční systém zacházení, který snižuje páčání trestné činnosti, a tím zmírnit recidivy u pachatelů u nichž takové riziko hrozí. Nabízí tedy možnost změny chování a motivace.

Zájmové aktivity

„Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených“ (§ 36 vyhlášky č. 345/1999 Sb.). Mezník a kol. (1995, s. 48) dodává, že hlavním cílem zájmových aktivit je aktivně a smysluplně vyplnit volný čas odsouzených osob, udržet tyto osoby v dobré psychické a fyzické kondici, a především vytvořit kulturní návyky naší společnosti.

Veteška a Fischer (2020, s. 144) k problematice zájmových aktivit dodávají, že plnohodnotné a kvalitní trávení volného času je značným problémem většiny delikventních skupin. Je tedy nutné prostřednictvím zájmových činností dosáhnout potřebných znalostí a dovedností, které těmto delikventním skupinám chybí. S tím souhlasí i Mezník a kol. (1995, s. 48) a navíc dodává, že účelem zájmových aktivit neboli volnočasových programů je, naučit odsouzené osoby smysluplně a aktivně trávit volný čas a po propuštění na svobodu mít snahu o změnu způsobu života. Na druhou

stranu Biedermanová a Petras (2011, s. 27) tvrdí, že je velmi obtížné přizpůsobit zacházení s odsouzenými, tak aby se v podmínkách VTOS, učili lépe využívat volný čas, který budou mít k dispozici po propuštění na svobodu.

Zájmové aktivity souvisí s uspokojováním kulturních potřeb odsouzených osob. Dle § 29 (vyhlášky č. 345/1999 Sb.) se jedná o knihy, denní tisk, časopisy a také věci potřebné k vedení korespondence. Dále má věznice povinnost zajistit provoz knihovny a dle svých možností zabezpečit její vybavení. Odsouzená osoba má právo na výběr z knihovního fondu věznice podle jejího zájmu či vyznání. Veteška a Fischer (2020, s. 145) dodávají, že také realizace sportovních aktivit je ze strany odsouzených velmi častá. Sportovní aktivity mají pozitivní vliv na formování složek osobnosti a také napomáhají ke zmírnění agresivního chování. Drápal a kol. (2021, s. 264) souhlasí a dodávají, že nabídka zájmových aktivit či kroužků odpovídá jak materiálním, tak i prostorovým možnostem dané věznice.

Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů

Veteška a Fischer (2020, s. 145) popisují tyto aktivity jako takzvané extramurální programy. Jde o podporu při vytváření, udržení, a především posílení vazeb odsouzených osob s rodinou či osobami, které jsou jim blízké. U vazeb k delikventním skupinám je cíl opačný, tedy přerušení kontaktu s danou delikventní skupinou, která má na osobu ve VTOS negativní vliv. Drápal a kol. (2021, s. 264) doplňuje, že nejčastěji se jedná o telefonický, písemný, a především návštěvní kontakt se schválenými blízkými osobami, který může být časově omezený. Extramurálními aktivitami se také rozumí přerušování VTOS, opuštění věznice v rámci návštěvy nebo plnění programu zacházení, ale také aktivit mimo věznici. Aktivity mimo věznici jsou podle Mäsiarové (2022, s.164) realizovány pod záštitou odborného zaměstnance. Nejčastěji se jedná o akce sportovního, kulturního či pracovního charakteru. Může se také jednat o návštěvy úřadů v rámci přípravy na blížící se propuštění na svobodu. Tímto lze podle Drápala a kol. (2021, s. 265) docílit nácvik sociálních dovedností, vždy však musí být posouzena rizika daného odsouzeného, vzhledem k jeho trestu a nebezpečnosti. Dle § 56 (zákona č. 169/1999 Sb.) se o přerušování VTOS jedná v případě plnění programu zacházení, které je vyhodnoceno jako úspěšné. V takovém případě může ředitel věznice přerušit odsouzené osobě trest až na 20 dnů během kalendářního roku. Tato doba se do VTOS započítává. V případech nutných rodinných důvodů, jako je například pohřeb rodinného příslušníka, lze přerušit VTOS až na 10 kalendářních

dnů. Je-li potřeba osobě odsouzené poskytnout zdravotní službu, kterou věznice nedisponuje, může ředitel věznice na nezbytně nutnou dobu VTOS přerušit. V případě, že si odsouzený nezpůsobil újmu na zdraví úmyslně, doba přerušování tohoto VTOS, která nepřesahuje 30 kalendářních dnů, se do doby VTOS započítává. Důležitost daných aktivit se podle Biedermanové a Petruse (2011, s. 28) jeví především zpravidla šest měsíců před výstupním oddělením, tedy propuštěním na svobodu. V tomto období má velký význam připravovat odsouzené na samostatný život mimo věznici. Tyto programy mají praktický charakter, neboť napomáhají odsouzenému vyřešit náležitosti související s propuštěním na svobodu – zaměstnání nebo také bydlení. Vzhledem k negativnímu vlivu prizonizace a vývoji naší společnosti v rámci technických vymožeností, je nutné tyto aktivity realizovat zejména u střednědobých a dlouhodobých trestů odnětí svobody.

K novým přístupům v oblasti penitenciární péče patří přístup participace. V praxi se věznice snaží podle Vetešky a Fischera (2020, s. 145) zapojit odsouzeného do procesu řešení následků, které vyplynuly z jeho trestné činnosti a procesu odškodnění. Výsledkem by mohlo být narovnání mezilidských vztahů.

Z tabulky 4 je patrné, že extramurální programy jsou značně využívány. Nejčastěji byly za rok 2022 využívány akce mimo věznici. Oproti roku 2021 se počet všech využívaných extramurálních aktivit značně navýšil.

	2021	2022	Navýšení oproti roku 2021 o:
Přerušení výkonu trestu	379	1 099	720
Opuštění věznice	1 709	4 872	3 163
Akce mimo věznice	6 844	10 599	3 755
Celkem	8 932	16 570	7 638 extramurálních aktivit

Tabulka 4: Extramurální programy

Zdroj: Mäsiarová, 2022, s.165

3.3 Program zacházení, jeho efektivita, realizace, vyhodnocení a překážky

Zkoumáním efektivit PZ lze vyjádřit praktičnost a účinnost realizovaných programů v reálném prostředí věznic. „Jedná se o souhrnné vyjádření konkrétních účinků programů, neboť efektivita obvykle bývá hlavním kritériem při posuzování jejich úspěšnosti“. Určitým měřítkem pro vyhodnocení efektivit programu je především míra

recidivy, tj. zda zacházení s odsouzenými ve VTOS naplnilo stanovený cíl, tedy resocializaci a reintegraci zpět do společnosti (Biedermanová a Petras, 2011, s. 11). Dle Marešové a kol. (2016, s. 26) penologické pojetí recidivy zaznamenává pachatele, kteří již byli vězněni za kriminální chování. Četnost a vývoj tedy slouží jako kritérium účinků VTOS, a ztotožňuje se tak s názorem Biedermanová a Petrasy. Z porovnání koncepce vězeňství z let 2021 a 2022 lze usoudit, že míra recidivy u osob, které vykonávají již svůj druhý VTOS stoupá. Za rok 2021 bylo po druhé ve VTOS, 13,66 % osob (Mäsiarová, 2021, s. 123). Za rok 2022 tvořil podíl osob, které vykonávají již svůj druhý VTOS 13,69 % (Mäsiarová, 2022, s. 121).

Inovaci PZ či vytvořením programů nových, které budou reagovat na různé druhy kriminality a jejich pachatele, je možné snížit míru recidivy. Také vytvoření podmínek pro dosažení vyššího procenta zaměstnanosti odsouzených osob může vést ke snížení dané problematiky (Černíkové a kol., 2008, s. 84).

Realizace programu zacházení s odsouzenými

Posláním PZ je podle Řeháčka (2013, s. 2) především snížení nebezpečnosti a možné recidivy. Pro snižování míry opětovného odsouzení, respektive recidivy, je nutné splnit určitá kritéria. Změny v chování, změny osobnosti nebo jiné měřitelné změny jsou kritéria odvozená z empirických dat, která vycházejí z explicitního modelu příčin trestného činu. Pro úspěšnou realizaci programu je nutná klasifikace rizik pro určení opatření. Vysoce a středně rizikovým pachatelům by měly být poskytnuty intenzivnější programy. U pachatelů s nižším rizikem by měly být využity méně intenzivnější programy. Pro odsouzené osoby by měly mít programy význam a především užitek. Cílem je dobrovolnost a motivace odsouzených. PZ by měly být orientovány na získávání dovedností. Především by měly pomoci zlepšit problémy v sociálním kontaktu na základě kognitivních a behaviorálních technik. Zároveň by odsouzeným osobám měla být poskytována příležitost nacvičovat dovednosti, které získaly prostřednictvím programu zacházení.

Evaluace programu neboli hodnocení jeho úspěšnosti musí provádět vyškolení odborníci VS ČR. Je potřeba rozlišovat rozdíl mezi dvěma rozdílnými faktory. Kriminogenní faktory vedou ke kriminálnímu chování, jedná se například o protispolečenské postoje, drogovou závislost nebo také nízký stupeň vzdělání. Druhý typ faktorů nemá tolik blízký vztah k recidivitě, jedná se například o špatné nebo žádné bydlení.

Vyhodnocení programu zacházení

Osoba odsouzená k VTOS je povinna dodržovat kázeň a plnit pokyny zaměstnanců VS ČR, především vykonávat zadané úkoly, které vyplývají z programu zacházení a dodržovat vnitřní řád věznice. Jedná se například o šetrné zacházení se svěřenými věcmi, zásady slušného chování či nepoškozování cizího majetku (§ 28 zákona č. 169/1999 Sb.).

VS ČR má vůči odsouzeným osobám rovněž jisté povinnosti. V rámci VTOS zpracovává hodnocení, které vyhodnocuje přístup odsouzeného k jeho trestu. Hodnocení je dle Svobody (2019, s. 61) velmi důležité a slouží zejména pro rozhodování soudu při podmíněném propuštění, změně typu věznice či odpuštění zbytku VTOS. Odsouzený musí být vždy prokazatelně seznámen zaměstnanci VS ČR s výsledkem hodnocení, a zda dochází k naplňování výkonu trestu. Program může být aktualizován na základě výsledků plnění a jeho úspěšnosti (§ 38 vyhlášky č. 345/1999, Sb.).

Před samotným propuštěním z VTOS dochází k vyhodnocení plnění programu zacházení pedagogem. Při vyhodnocování lze podle Brunové (2020, s. 98) určit další potřebné nástroje v rámci postpenitenciární péče či aktivity resocializačního nebo léčebného charakteru.

Překážky efektivity programu zacházení

Při cestě k naplnění účelu PZ může dojít k řadám překážek, které se na první pohled mohou jevit jako nepodstatné. Důvody těchto překážek mohou být podle Černíkové a kol. (2008, s. 114) technického rázu, kdy se může jednat o ne zcela vhodné architektonické řešení věznice. V takovém případě nemusí odpovídat současným požadavkům na penitenciární zacházení či vybavení věznic. Další možnou překážkou je přeplněnost věznic, ale také čím dál více se rozšiřující nedovolené činnosti vězňů.

Jedním ze závažných jevů, který může mít negativní dopad na efektivitu PZ je prizonizace neboli adaptace na podmínky života ve vězení a tzv. druhý život odsouzených osob a jejich vzájemné demoralizace. Prizonizace velmi výrazně snižuje šance na úspěšnou reintegraci do normální společnosti. Narušením sociálních vazeb, a to nejen těch nežádoucích, ale i těch pozitivních, může dojít k rozbití rodinných vztahů. Odsouzená osoba tím ztratí zájem a motivaci ke změně a snahu o resocializaci. V prostředí VTOS dochází k narušení volných vlastností. Odsouzený má vše podstatné zajištěno, není nucen se samostatně rozhodovat a pouze se pasivně podřizuje. Učí se

předstírat poslušnost a především „pokrok“ při své převýchově a snaze o resocializaci (Černíková a kol., 2008, s. 115).

Zneužívání návykových látek je velmi známým problémem moderní doby a v České republice se nevyhýbá ani věznicím. V bezesporu velmi dobře střežených prostorách, jako jsou věznice, mají odsouzené osoby k těmto návykovým látkám přístup. Ze strany vězňených osob jde podle Matoulka a Sejkorové (2011, s. 153) o velmi závažný kázeňský přestupek a má velice negativní dopad na efektivitu PZ.

Formy agrese v penitenciárním prostředí

Černíková a kol. (2008, s. 127) definuje formy agrese ve vězeňském prostředí a zároveň tvrdí, že útočníky jsou převážně vězni s agresivními sklony, poruchami osobnosti či osoby nesnášenlivé. Také podle Černíkové, kol. nelze vyloučit formu instrumentální agrese, tedy například za účelem útěku nebo jako důsledek aktuálního psychického stavu u relativně klidného a zcela podřízeného vězně. Agrese ve vězeňském prostředí má negativní vliv na reintegraci do normální společnosti a zcela opačný efekt na plnění PZ.

Černíková a kol. (2008, s. 127) dělí agresi podle objektu agrese, a to na:

- agresi vězně vůči zaměstnancům,
- agresi mezi vězni navzájem,
- agresi zaměstnance vůči vězňům,
- agresi mezi zaměstnanci,
- šikanu.

Fyzický útok vůči zaměstnanci, připravený a plánovaný

V tomto případě se podle Černíkové a kol. (2008, s. 127) jedná o přepadení zaměstnance při pokusu o útěk. Cílem je získat klíče či výzbroj příslušníka VS ČR. Riziko útěku s použitím násilí vůči zaměstnancům VS ČR či jiným nevězňeným osobám bude čím dál reálnější. Příčinou je stále větší množství vězňů vykonávajících dlouhé tresty.

Fyzická agrese vůči zaměstnanci, reaktivní

Forma tzv. hněvivé agrese při konfliktu s vězňenou osobou. V tomto případě lze situaci možného útoku předejít a situace nemusí vyvrcholit fyzickým napadením, a to

v případě, kdy zaměstnanci VS ČR budou postupovat takticky (Černíková a kol., 2008, s. 127).

Fyzická agrese zaměstnance vůči vězňům

Zde se dle § 17 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky jedná o zákonné použití donucovacích prostředků, které jsou v souladu se zákonnými předpisy. Jde o situace, kdy je použití donucovacích prostředků nezbytně nutné pro zajištění bezpečnosti, jako je odvrácení útoku na svoji nebo jinou osobu, rvačka mezi vězni navzájem či úmyslné poškozování majetku násilím.

Fyzická agrese vězňů vůči majetku

Podle Černíkové a kol. (2008, s. 129) jde převážně o ničení cel a jejich vybavení. Podstatou takového chování je ve většině případech potřeba odreagování se, kdy rozbíjení a poškozování majetku věznice odsouzené osoby chápou jako pomstu personálu.

Verbální agrese přímá, aktivní ze strany vězňů

Jedná se o nejčastější formu agresivního chování. Jsou využívány přímé slovní urážky vězně vůči zaměstnancům VS ČR. V tomto případě nemusí jít podle Černíkové a kol. (2008, s. 129) pouze o vulgarismy, součástí je i křičení, stížnosti, vyhrožování nebo posměšky.

Nepřímé formy verbální agrese vězňů vůči personálu

V tomto případě se může jednat o vymyšlení polopravd nebo osočování zaměstnanců VS ČR. Tato forma může vést až k psychickým problémům personálu, jelikož představuje značnou psychickou zátěž (Černíková a kol., 2008, s. 129).

3.4 Úspěšnost a selhávání ve vězeňských programech (ROOT 20)

V období let 2020 až 2023 probíhal ve věznicích projekt „Předpoklady úspěšnosti a selhávání odsouzených zařazovaných do vězeňských programů cílených na snižování rizik“ (ROOT 20). Projekt vznikl na základě potřeb VS ČR a byl realizován ve spolupráci Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, která byla jeho řešitelem. V rámci šetření byl vytvořen dotazník, který byl dostupný na intranetové síti VS ČR (České vězeňství, 2023, s. 17).

Předmětem daného výzkumu byla analýza těch faktorů, které určitým způsobem ovlivňují selhávání a možnou úspěšnost odsouzených osob ve vězeňských programech. Tyto programy jsou zaměřeny na snižování rizik trestné činnosti. Projekt byl složen ze dvou výzkumných šetření, a to prospektivní studie, během níž byly sledovány odsouzené osoby nastupující do programů ROOT v letech 2021-2022, a retrospektivní studie, během které byly zkoumány odsouzené osoby, které již některý program na snižování rizik v letech 2014-2017 absolvovaly (České vězeňství, 2023, s. 17).

Kritéria úspěšnosti byla dle Českého vězeňství (2023, s. 17) definována jako:

1. Kritéria objektivní – dokončení programu x předčasné ukončení.
2. Kritéria subjektivní – hodnocení úspěšnosti, dle názoru lektora.
 - a. Odhad lektora, zda program u odsouzené osoby snížil kriminogenní rizika.
 - b. Odhad lektora, zda pozitivní efektivita bude krátkodobého či dlouhodobého charakteru.
 - c. Hodnocení celkové úspěšnosti.

Za programy ROOT jsou dle Českého vězeňství (2023, s. 17) označeny ty, kterými se VS ČR snaží snížit kriminogenní rizika – rizika, která mají souvislost s pácháním trestné činnosti. Tyto programy jsou zařazeny do plnění PZ a mají napomoci pozitivní resocializaci u odsouzených osob. Programy lze řadit do speciálně výchovných aktivit, které mají na odsouzené osoby působit především v oblasti sociální, speciálně pedagogické, terapeutické a psychologické. Programy jsou zaměřeny na rozvoj mravních a morálních dovedností, které odsouzený potřebuje k vedení nedelikventního života. Speciálně výchovným aktivitám jsem se podrobněji věnovala v kapitole 3.2 Program zacházení a jeho jednotlivé aktivity.

Standardizované programy zařazené do projektu ROOT dle Českého vězeňství (2023, s. 17).

1. TP KEMP pro pachatele násilí.
2. 3Z (Zastav se, Zamysli se a Změň se).
3. TP 21 JUNIOR pro mladistvé a mladé dospělé.
4. Goog-Lives Model pro pachatele násilí s vysokými kriminogenními riziky.
5. VIT (Victim Impact Trainig pracující s dopady trestné činnosti na oběť).
6. GREPP pro pachatele násilí a sexuálně motivovaného násilí na dětech.
7. Anti agresivní trénink zaměřený na zvládnání agresivity.

8. Specializované oddíly pro odsouzené s poruchou osobnosti, způsobenou užíváním návykových látek.
9. Specializované oddíly pro odsouzené pro výkon ochranného léčení toxik/alkohol.
10. Specializované oddíly pro odsouzené pro výkon ochranného léčení sexuologického.
11. Specializované oddíly pro odsouzené s duševní poruchou nebo poruchou chování.

Prospektivní studie

Cílem bylo získat data o odsouzených, kteří vstoupili od ledna 2021 do května 2022 do některého z vybraných programů ROOT. Data se týkala dvou časových bodů a to, při vstupu do programu a při výstupu. Data byla následně propojena s dalšími informacemi z programu SARPO. Výsledný set dat umožňoval analýzu selhávání či úspěchu v programech ROOT (České vězeňství, 2023, s. 18).

Nejvyšší výskyt selhání byl zjištěn u odsouzených s nedokončeným vzděláním a také s problematickými osobními a rizikovými faktory. Vzdělání tedy značně ovlivňuje následnou resocializaci. Byl nalezen vztah u akceptace protiprávního jednání a nerespektování autorit. Také byl zjištěn vztah s identifikací s antisociálními subkulturami. Naopak s úspěšným absolvováním jen málo souvisí věk, nezaměstnanost či nestabilní bydlení. Prvověznění si v programech vedli lépe jak recidivisté. U osob trestaných vícekrát selhalo 40 % dotazovaných, u prvotrestanců pouze 13 % (České vězeňství, 2023, s. 18).

Retrospektivní studie

Cílem bylo dle Českého vězeňství (2023, s. 19) získat data o odsouzených, kteří v roce 2014-2017 vstoupili do některého z programů, a o jejich absolvování. Data byla opět propojena s dalšími informacemi z programu SARPO. Více než tři čtvrtiny, tedy 79 %, program dokončily (ve standardní době 77 % a v prodloužení 2 %). Předčasné ukončení, považované za selhání, se týkalo 11 %, přičemž 7 % bylo vyloučeno z programu, ve 4 % odsouzený sám odstoupil. Zbylá desetina odsouzených program nedokončila z objektivních důvodů, jako například propuštění. Dokončení programu bylo asociováno s vyšším podílem žádostí o podmíněné propuštění z VTOS. Následně také s vyšší úspěšností dosažení podmíněného propuštění (36 %) a s vyšší mírou kladného hodnocení absolvovaného programu.

Nástroj ROOT přinese v budoucnu pracovníkům VS ČR přehled o tom, jaké programy odsouzený již v minulosti absolvoval i s přesnými výsledky. Bude tak možné

lépe vybírat další možnosti zacházení s vězni, čím s zvýší šance na jejich úspěšnou resocializaci. Především nástroj ROOT přinese odpovědi, s jakou odsouzenou osobou, jak pracovat. Například nevynakládat nadměrnou energii u těch, kteří vězeňskými programy s velkou pravděpodobností projdou velmi úspěšně, a to díky svým předpokladům. Spíše podpořit ty, kteří mají sklon k selhávání, a posílit ty faktory, které jim pomohou program nevzdat (České vězeňství, 2023, s. 19).

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Výzkum a jeho metodologická východiska

Empirická část mé práce se zaměřuje na problematiku PZ a jeho hodnocení osobami ve VTOS. Výzkumné záměry dané problematiky budou navazovat na teoretickou část mé práce. Je nutné si nejprve stanovit metodologická východiska výzkumu, kterými jsou například stanovení výzkumných cílů a výzkumných hypotéz. Je důležité charakterizovat výzkumný soubor, nástroj a metody, kterými došlo ke sběru a analýze dat.

4.1 Metodologická východiska výzkumu

Téma výzkumu

Tématem výzkumu mé diplomové práce je PZ a jeho hodnocení osobami ve VTOS. Výzkum byl směřován na věznic v Brně, kdy bylo mojí snahou reflektovat současnou situaci dané věznice v kontextu efektivitu PZ. Významné je samotné hodnocení programu osobami ve VTOS. Takové hodnocení může mít značný vliv na jejich následnou možnou recidivu. Zjištění, jak odsouzené osoby hodnotí účelnost programu zacházení se pokusím objasnit na základě celkového výzkumu a stanovení hypotéz.

Cíle výzkumu

Hlavním cílem empirického výzkumu bylo zjistit a interpretovat, jak odsouzení muži ve Vazební věznici a ÚpVZD Brno hodnotí účelnost PZ, a získat jejich pohled na efektivitu v kontextu jejich úspěšné resocializace bez následné recidivy.

Díličí cíle výzkumu:

- zjistit, zda má stupeň vzdělání vliv na PZ.
- zjistit, zda pracovní uplatnění přispívá k úspěšné resocializaci.

Výzkumné otázky a výzkumný problém

Na základě studia odborné literatury použité k vytvoření teoretické části diplomové práce v kontextu problematiky PZ a jeho hodnocení osobami ve VTOS, jsem nejdříve zformulovala a stanovila výzkumný problém. Mou otázkou bylo jaké je zhodnocení PZ v rámci resocializace z pohledu mužů ve VTOS ve Vazební věznici a ÚpVZD Brno. Na základě tohoto výzkumného problému jsem zformulovala výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

VO1: Jak osoby ve VTOS hodnotí přínos programu zacházení?

Vedlejší výzkumná otázka:

VO2: Která z oblastí PZ napomohla k naplnění procesu resocializace u více trestaných osob v průběhu předchozích trestů?

VO3: Jak osoby ve VTOS hodnotí možnosti pracovního zařazení v kontextu úspěšné resocializace?

VO4: Kterou oblast PZ vnímají osoby ve VTOS jako stěžejní pro jejich úspěšnou resocializaci?

Stanovení hypotéz

Na základě výzkumného problému a formulace výzkumných otázek, byly následně zformulovány hypotézy.

H1: Pracovně zařazení odsouzení vnímají vliv PZ na úspěšnou resocializaci pozitivněji než odsouzení pracovně nezařazení.

H2: Prvotrestané osoby využívají příležitost pracovního zařazení v rámci VTOS statisticky významně častěji než recidivisté.

H3: Odsouzení s vyšším dosaženým vzděláním vnímají efektivitu PZ pozitivněji než odsouzení pouze se základním a nedokončeným základním vzděláním.

H4: Prvotrestané osoby vnímají vliv PZ na úspěšnou resocializaci, pozitivněji než recidivisté.

Výzkumný soubor

Osoby ve VTOS se v České republice nacházejí ve věznicích a vazebních věznicích, což se samozřejmě odráží ve výběru výzkumného souboru. Pro tento výzkum byli zvoleni odsouzení muži ve VTOS, kteří jsou umístěni ve Vazební věznici a ÚpVZD Brno (věznice s ostrahou). Vazební věznice a ÚpVZD Brno zajišťuje výkon vazby obviněných mužů, žen a mladistvých. Pro výkon trestu je určena osobám zařazeným do věznice s ostrahou se středním a vysokým stupněm zabezpečení, současně je i nástupní věznicí pro odsouzené muže a ženy. Kmenově zařaditelní jsou v brněnské věznici pouze muži. Ženy jsou dále eskortovány do ženských věznic, kde mají vlastní PZ. Z tohoto důvodu se výzkum zaměřuje pouze na odsouzené muže.

Jedná se o stratifikovaný výběr, u kterého je dle Chrástka (2016, s. 18) základní soubor složen z více charakteristických podskupin. Tímto výběrem lze lehce vybrat cílová skupina, která je požadována a má vlastnosti, které je třeba zkoumat.

Výzkumné metody

V empirické části diplomové práce je využita kvantitativní výzkumná strategie spolu se sběrem dat za pomoci dotazníkového šetření. Pro tento účel byl použit vytvořený dotazník, který měl za úkol získat u co největšího množství respondentů kvalitní data, která jsou potřebná k ověření výše zmíněných hypotéz a získání odpovědí na výzkumné otázky.

Metoda sběru dat

Pro získání dat, potřebných k dosažení stanoveného cíle praktické části jsem zvolila metodu dotazníku, který dle Chrástka (2016, s. 158) umožňuje písemné pokládání otázek a získává písemných odpovědí. Lze jej chápat jako systém připravených otázek, které jsou seřazeny s předchozím rozmyslem a na které respondent písemně odpovídá.

Dle Chrástka a Kočvarové (2015, s. 41) taková metoda napomáhá u dotazovaných respondentů zjistit postoje, názory nebo motivy. Jednou z výhod dotazníkové metody je poměrně rychlé a ekonomicky nenáročné získání dat od velkého množství respondentů.

Analýza dat – test nezávislosti Chí-kvadrát

Podle Chrástka (2016, s. 69) je tento test využitelný v případech, kdy se ověřuje souvislost či závislost mezi dvěma proměnnými jevy. Tyto jevy byly získány pomocí nominálního, popřípadě ordinálního měření.

V rámci ověřování hypotéz očekávám sledovány vztahy a souvislosti převážně mezi těmito proměnnými.

- Osoby: prvotrestané x recidivisté.
- Vzdělání: nedokončené základní x dokončené základní x střední odborné s výučním listem x střední s maturitou x vyšší odborné x vysokoškolské.
- Osoby: pracovně zařazené x pracovně nezařazené.

Předvýzkum

Zmenšený model samotného výzkumu se dle Chrátka (2016, s. 10) nazývá předvýzkum, díky němuž lze ověřit funkčnost výzkumného nástroje, tedy dotazníku. K ověření je nutná jednoznačnost a srozumitelnost dotazníkových položek. Provedení předvýzkumu eliminuje nedostatky výzkumného nástroje a přispívá k jeho zkvalitnění.

Pro ověření funkčnosti byli osloveni vychovatelé ve Vazební věznici a ÚpVZD Brno, kteří jsou s osobami ve VTOS v každodenní kontaktu. Ti dotazník prostudovali a následně připomínkovali srozumitelnost a náročnost jednotlivých položek. Na základě připomínek byl dotazník modifikován tak, aby byl srozumitelný pro všechny vězněné osoby. Předvýzkumu se zúčastnili 3 vychovatelé pracující ve Vazební věznici a ÚpVZD Brno.

5 Výsledky výzkumného šetření

Sběru dat a distribuci dotazníků předcházela proces, který měl určit, zda provedení výzkumu bude ve věznici možné. Následně musel být schválen i samotný obsah distribuovaných dotazníků. Vše probíhalo pod záštitou ředitele Vazební věznice a ÚpVZD Brno. Následně byly dotazníky distribuovány fyzickou formou pomocí vychovatelů vazební věznice. Žádost o provedení výzkumu a schválení dotazníků probíhala dne 22. listopadu 2023. Sběr dat následně probíhal v období od 28. listopadu 2023 do 12. prosince 2023.

Výsledky výzkumného šetření jsem interpretovala do pěti okruhů. Nejdříve jsem zjišťovala identifikační údaje o respondentech. Následně respondenti hodnotili přínos a působení PZ na jejich osobu. Další okruh byl zaměřen na respondenty, kteří již byli ve VTOS. Daný okruh měl zjistit oblasti PZ, které napomohly v rámci předchozích trestů k naplnění procesu resocializace. V předposledním okruhu respondenti hodnotili možnosti pracovního zařazení v rámci úspěšné resocializace. V posledním okruhu měli respondenti hodnotit oblasti PZ podle toho, které jsou pro ně stěžejné a které nikoli.

Dotazník obsahoval 24 uzavřených položek. Z dotazníku bylo 5 položek výčtových, kdy má respondent možnost výběru více odpovědí. Dotazník byl sestaven tak, aby byl srozumitelný i pro osoby se sníženou mentální úrovní. Před rozdělením byl dotazník testován třemi vychovateli pro posouzení jeho srozumitelnosti.

Bylo rozdáno celkem 180 dotazníků. Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 168 respondentů, což značí návratnost dotazníku přibližně 93,33 %. Pro statistickou analýzu dat byly zařazeny všechny vyplněné dotazníky. Data byla zpracována v tabulkovém MS Excel do tabulek a grafů. V tabulkách uvádím absolutní a relativní četnost.

Informace získané výzkumným šetřením jsou validní pouze v rámci Vazební věznice a ÚpVZD Brno, nelze je vztahovat na celou vězeňskou populaci v České republice.

5.1 Interpretace výsledků výzkumného šetření

Informativní oblast

Informativní oblast sloužila pro získání údajů pro správnou identifikaci respondentů. Danou oblastí se zabývaly dotazníkové položky číslo 1, 2, 3.

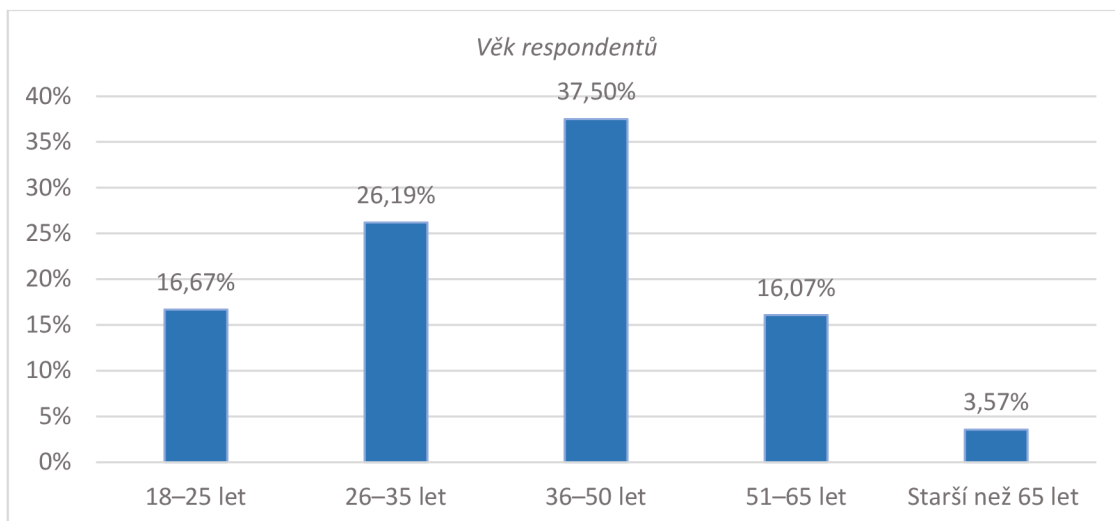
Dotazníková položka číslo 1 – Věk respondentů.

Respondenti byli rozděleni do pěti věkových skupin. Nejvyšší procento oslovených tvořili odsouzení muži ve věku 36-50 (37,50 %). Další vysoce zastoupenou kategorií byli respondenti ve věku 26–35 let (26,19 %). Početnou skupinu tvoří respondenti ve věku 18-25 let (16,67 %), a o něco nižší procento tvoří odsouzení ve věku 51–60 let (16,07 %). Nejméně zastoupenou věkovou skupinou jsou odsouzení muži starší než 65 let (3,57 %). Uvedené údaje jsou zpracovány v tabulce 5 a grafu 1.

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
18–25 let	28	16,67 %
26–35 let	44	26,19 %
36–50 let	63	37,50 %
51–65 let	27	16,07 %
Starší než 65 let	6	3,57 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 5: Věk respondentů

Zdroj: Vlastní

Graf 1: Věk respondentů

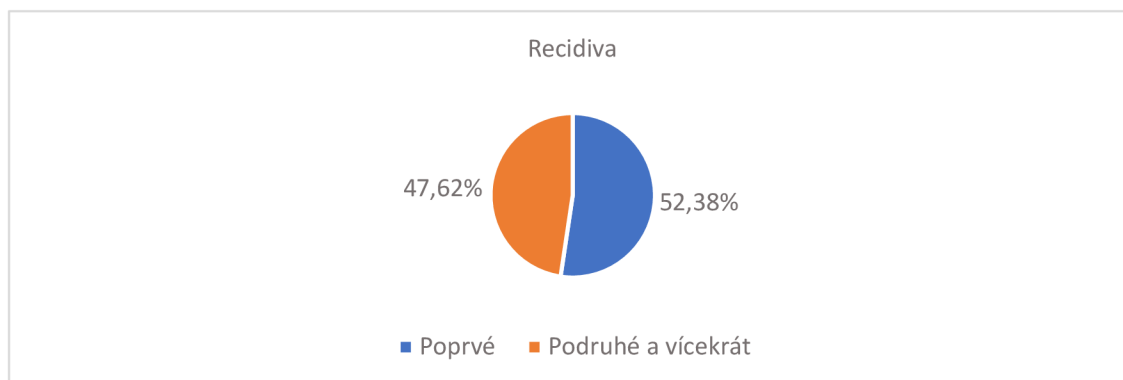
Dotazníková položka 2 – Rozdělení respondentů dle recidivy.

U respondentů nás zajímala recidiva, tj. zda se jedná o prvotrestané osoby či recidivisty. Jak je patrné z tabulky 6 a grafu 2, většina dotazovaných respondentů je prvotrestaných, kteří jsou v zastoupení 52,38 % (88), recidivistů je 47,62 % (80).

Recidiva	Absolutní četnost	Relativní četnost
Poprvé	88	52,38 %
Podruhé a vícekrát	80	47,62 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 6: Rozdělení respondentů dle recidivy

Zdroj: Vlastní

Graf 2: Rozdělení respondentů dle recidivy

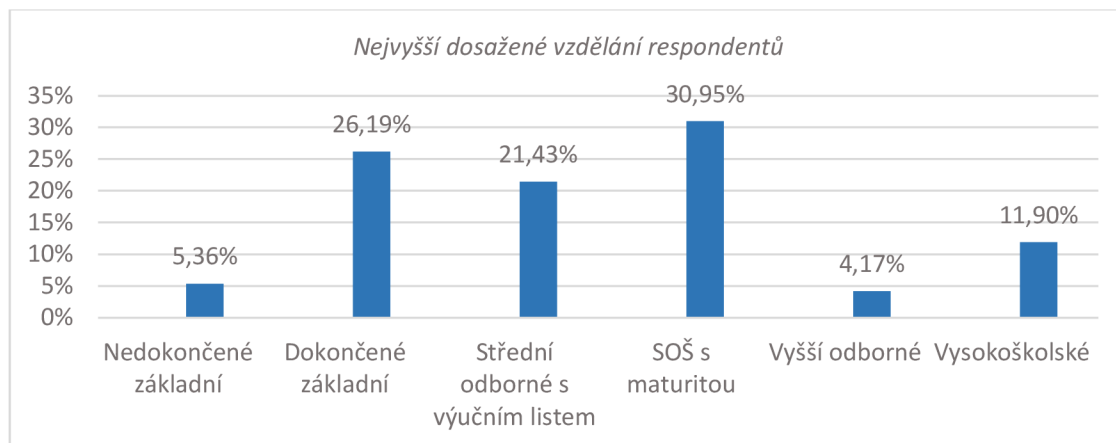
Dotazníková položka 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

Nejvyšší dosažené vzdělání zjišťovala otázka číslo 3. Respondenti měli v uzavřené otázce výběr z několika možností. Z odpovědí je jasné (tabulka 7, graf 3), že nevíce respondentů má střední odborné vzdělání s maturitou. Tuto odpověď zvolilo 30,95 % respondentů. Další vysoce zastoupenou kategorií bylo pouze dokončené základní vzdělání, kterou tvořilo 26,19 %. Na třetím místě nejvíce respondenti volili střední odborné vzdělání s výučním listem (21,43 %). Odsouzení s vysokoškolským vzděláním tvořili 11,90 %. Dále nedokončené základní vzdělání tvořilo 5,36 % odsouzených osob. Nejméně zastoupenou kategorií tvořili odsouzení s vyšším odborným vzděláním (4,17 %).

Dosažené vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nedokončené základní	9	5,36 %
Dokončené základní	44	26,19 %
Střední odborné s výučním listem	36	21,43 %
SOŠ s maturitou	52	30,95 %
Vyšší odborné	7	4,17 %
Vysokoškolské	20	11,90
Celkem	168	100 %

Tabulka 7: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: Vlastní

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondent

Výzkumná otázka číslo 1

Otázka: Jak osoby ve VTOS hodnotí přínos programů zacházení?

První výzkumnou otázkou se v dotazníku zabývají otázky číslo 4, 5, 6, 7.

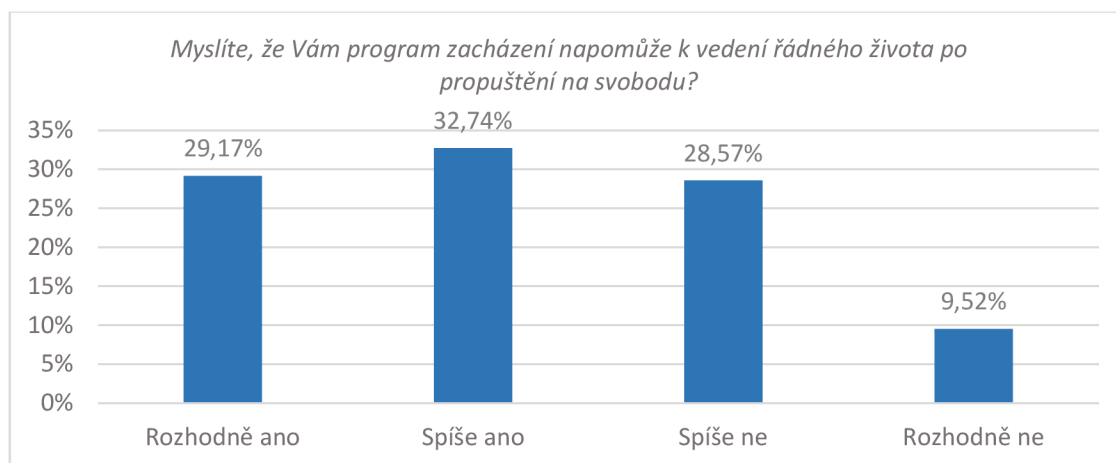
Dotazníková položka číslo 4 – *Myslíte, že Vám program zacházení napomůže k vedení řádného života po propuštění na svobodu?*

Dotazníková položka číslo 4 zjišťovala názor respondentů, zda jim program zacházení napomůže k vedení řádného života. Nejvíce zastoupenou odpověď tvořilo spíše ano (32,74 %). Druhé nejvíce zastoupené místo tvořila odpověď rozhodně ano (29,17 %). Spíše ne zvolilo 28,57 % respondentů a nejméně zastoupená odpověď byla rozhodně ne, kterou tvořilo 9,52 % odpovědí. Z odpovědí je patrné, že respondenti z větší část očekávají, že jim program zacházení napomůže k vedení řádného života (tabulka 8, graf 4).

<i>Myslíte, že Vám program zacházení napomůže k vedení řádného života po propuštění na svobodu?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ano	49	29,17 %
Spíše ano	55	32,74 %
Spíše ne	48	28,57 %
Rozhodně ne	16	9,52 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 8: **Vedení řádného života**

Zdroj: Vlastní

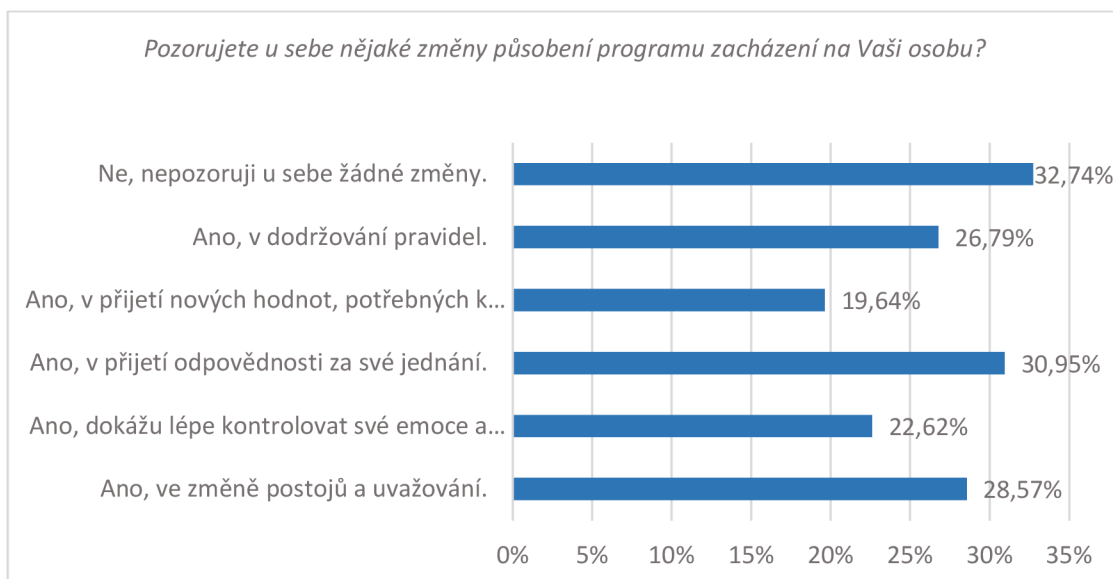
Graf 4: **Vedení řádného života**

Dotazníková položka číslo 5 – Pozorujete u sebe nějaké změny působení programu zacházení na Vaši osobu?

Dotazníková položka číslo 5 zjišťovala, zda a jaké změny působení programu zacházení na sobě respondenti pozorují. Jednalo se o výčtovou otázku, která nabízela možnost vybrat jednu nebo více odpovědí. U dané otázky tedy nelze za 100 % brát 168 respondentů, kteří vyplnili rozdané dotazníky. Na prvním místě respondenti zvolili možnost „Ne, nepozoruji u sebe žádné změny“, kterou vybralo 32,74 % respondentů. Odpovědnost za dvě jednání zvolilo 30,95 %. Na třetím místě nejvíce respondentů zvolilo možnost „Ano, ve změně postojů a uvažování“, která tvoří 28,57 %. Změnu v dodržování pravidel zvolilo 26,79 %. Lépe kontrolovat své emoce a chování vybralo 22,62 % respondentů. Na posledním místě zvolilo 19,64 % respondentů možnost „Ano, v přijetí nových hodnot, potřebných k vedení řádného života.“ Odpovědi a četnost představuje tabulka 9 a graf 5.

<i>Pozorujete u sebe nějaké změny působení programu zacházení na Vaši osobu?</i>			
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost (podíl z počtu respondentů)	Relativní četnost (podíl z počtu odpovědí)
Ano, ve změně postojů a uvažování.	48	28,57 %	17,71 %
Ano, dokážu lépe kontrolovat své emoce a chování.	38	22,62 %	14,02 %
Ano, v přijetí odpovědnosti za své jednání.	52	30,95 %	19,19 %
Ano, v přijetí nových hodnot, potřebných k vedení řádného života.	33	19,64 %	12,18 %
Ano, v dodržování pravidel.	45	26,79 %	16,61 %
Ne, nepozoruji u sebe žádné změny.	55	32,74 %	20,30 %
Celkem	271	161,31 %	100 %

Tabulka 9: Změny působení programu zacházení
Zdroj: Vlastní

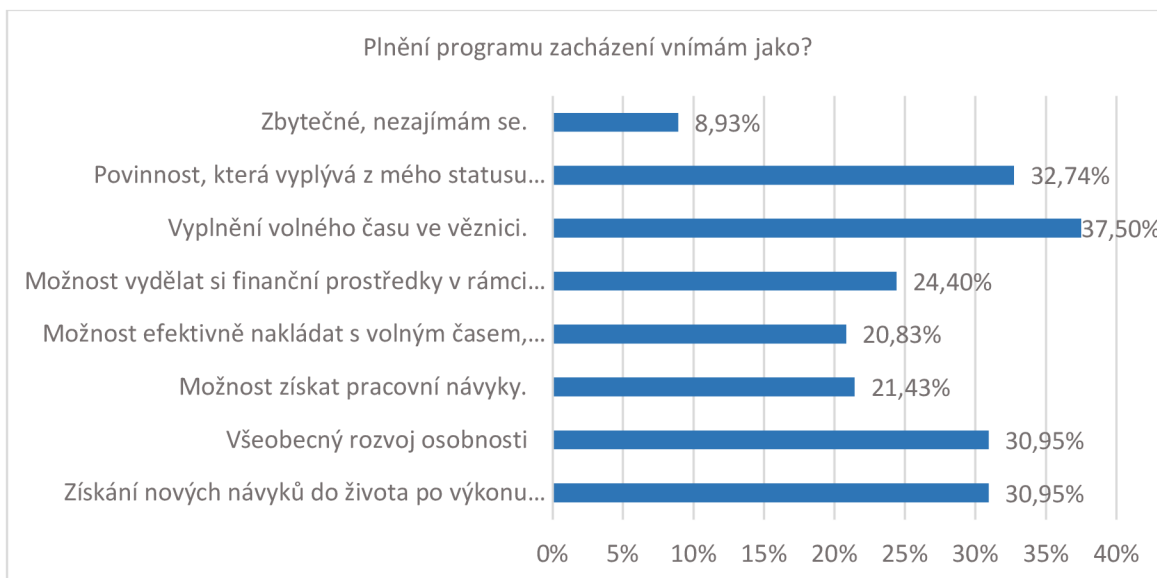
Graf 5: Změny působení programu zacházení

Dotazníková položka číslo 6 – Plnění programu zacházení vnímám jako ...?

Dotazníková položka číslo 6 zjišťovala, jak respondenti vnímají plnění programu zacházení (tabulka 10, graf 6). Jednalo se opět o výčtovou otázku, která nabízela možnost vybrat jednu nebo více odpovědí. U dané otázky tedy nelze za 100 % brát 168 respondentů, kteří vyplnili rozdané dotazníky. Z odpovědí je patrné, že nejvíce respondentů program zacházení vnímá jako vyplnění volného času ve věznici. Tuhle odpověď zvolilo 37,50 %. Velké množství respondentů vnímá program jako povinnost, která vyplývá ze statusu odsouzené osoby. Danou odpověď vybralo 32,74 %. Stejně množství respondentů, tedy 30,95 %, vybralo možnosti „získání nových návyků do života po výkonu trestu odnětí svobody“ a „všeobecný rozvoj osobnosti“. Možnost vydělat si finanční prostředky v rámci zaměstnání ve VTOS vybralo 24,40 %. Možnost získat pracovní návyky zvolilo 21,43 % a možnost efektivně nakládat s volným časem po propuštění z VTOS, 20,83 %. Nejméně zastoupenou kategorií tvořila odpověď „zbytečné, nezajímám se“, kterou vybralo 8,93 % respondentů.

<i>Plnění programu zacházení vnímám jako?</i>			
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost (podíl z počtu respondentů)	Relativní četnost (podíl z počtu odpovědí)
Získání nových návyků do života po výkonu trestu odnětí svobody	52	30,95 %	14,90 %
Všeobecný rozvoj osobnosti	52	30,95 %	14,90 %
Možnost získat pracovní návyky.	36	21,43 %	10,32 %
Možnost efektivně nakládat s volným časem, po mém propuštění na svobodu.	35	20,83 %	10,03 %
Možnost vydělat si finanční prostředky v rámci zaměstnání ve výkonu trestu.	41	24,40 %	11,75 %
Vyplnění volného času ve věznici.	63	37,50 %	18,05 %
Povinnost, která vyplývá z mého statusu odsouzené osoby.	55	32,74 %	15,76 %
Zbytečné, nezajímám se.	15	8,93 %	4,30 %
Celkem	349	207,73 %	100 %

Tabulka 10: Vnímání plnění programu zacházení
Zdroj: Vlastní

Graf 6: Vnímání plnění programu zacházení

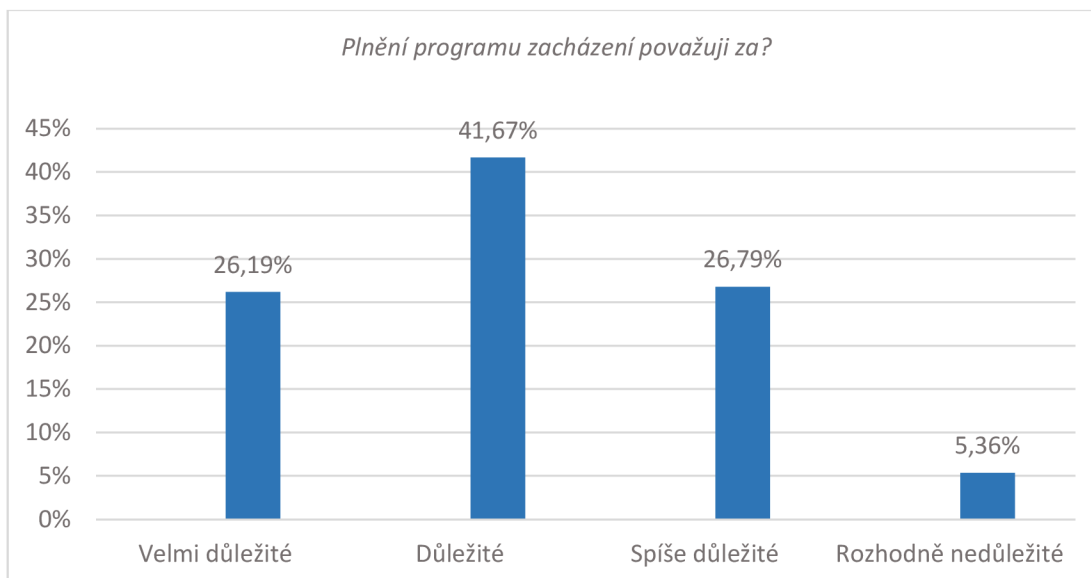
Dotazníková položka číslo 7 – Plnění programu zacházení považuji za?

Dotazníková položka číslo 7 zjišťovala, zda respondenti považují program zacházení za důležitý, či nikoli (tabulka 11, graf 7). Nejvíce respondentů zvolilo možnost „důležité“, tahle odpověď tvořila 41,67 %. Na druhém místě respondenti nejčastěji volili možnost „spíše důležité“, která byla v zastoupení 26,79 %. Za velmi důležité považuje plnění programu zacházení 26,19 %. Na poslední místě skončila odpověď „rozhodně nedůležité“, kterou zvolilo 5,36 %.

Plnění programu zacházení považuji za?		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi důležité	44	26,19 %
Důležité	70	41,67 %
Spíše důležité	45	26,79 %
Rozhodně nedůležité	9	5,36 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 11: Plnění programu zacházení

Zdroj: Vlastní

Graf 7: Plnění programu zacházení

Výzkumná otázka číslo 2

Otázka: V jaké oblasti napomohly programy zacházení k naplnění procesu resocializace u více trestaných osob v průběhu předchozích trestů?

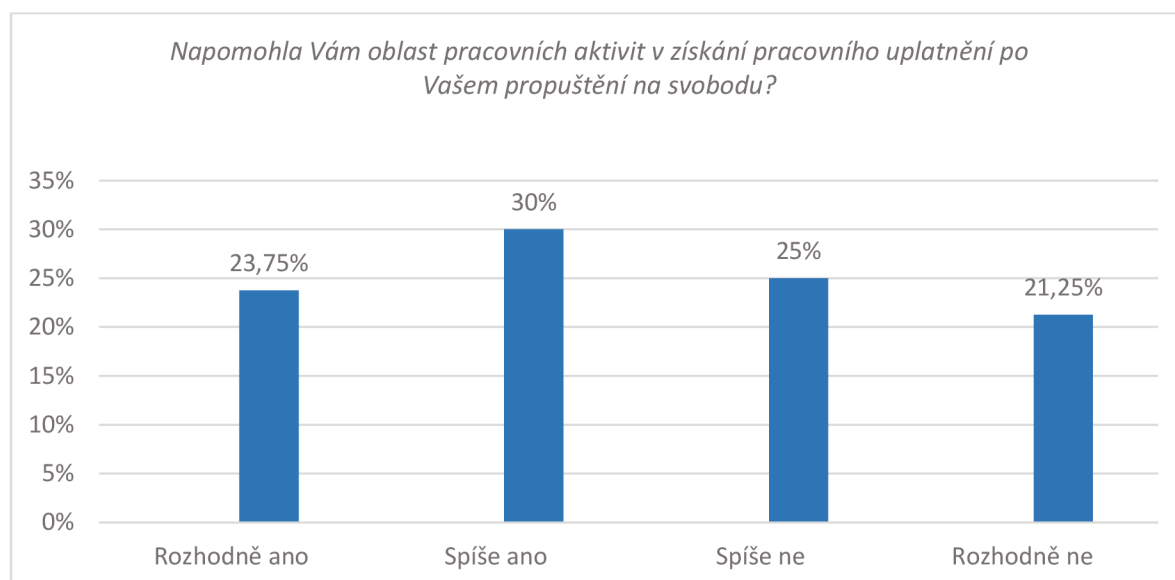
Druhou výzkumnou otázkou se v dotazníku zabývají otázky číslo 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Dotazníková položka číslo 8 – *Napomohla Vám oblast pracovních aktivit v získání pracovního uplatnění po Vašem propuštění na svobodu?*

Dotazníková položka číslo 8 zjišťovala, zda recidivistům v rámci předchozích trestů, napomohla oblast pracovních aktivit po propuštění na svobodu. Zde se mění celkový počet respondentů. Na danou dotazníkovou položku mohlo odpovídat pouze 80 respondentů, kteří uvedli v otázce číslo 2, že již byli ve VTOS. Na prvním místě respondenti uvedli odpověď „spíše ano“, kterou zvolilo 30 %. Odpověď „spíše ne“ zvolilo 25 %. Na třetím místě se umístila odpověď „rozhodně ano“, kterou zvolilo 23,75 % dotazovaných. Poslední místo obsadila položka „rozhodně ne“ s 21,25 %. Z výsledků je tedy patrné, že recidivistům oblast pracovních aktivit v rámci předchozích napomohla v získání pracovního uplatnění (tabulka 12, graf 8).

<i>Napomohla Vám oblast pracovních aktivit v získání pracovního uplatnění po Vašem propuštění na svobodu?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ano	19	23,75 %
Spíše ano	24	30 %
Spíše ne	20	25 %
Rozhodně ne	17	21,25 %
Celkem	80	100 %

Tabulka 12: Oblast pracovních aktivit
Zdroj: Vlastní

Graf 8: Oblast pracovních aktivit

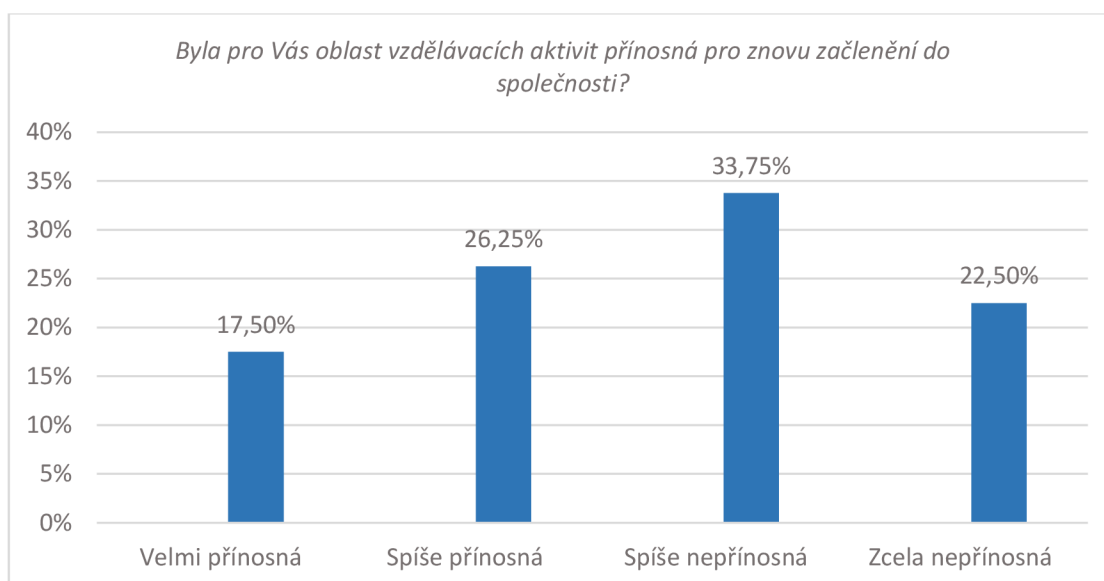
Dotazníková položka číslo 9 – *Byla pro Vás oblast vzdělávacích aktivit přínosná pro znovu-zачlenění do společnosti?*

Dotazníková položka číslo 9 zjišťovala, zda byla pro recidivisty oblast vzdělávacích aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná po propuštění na svobodu. Zde se mění celkový počet respondentů. Na danou dotazníkovou položku mohlo odpovídat pouze 80 respondentů, kteří uvedli v otázce číslo 2, že již byli ve VTOS. Na prvním místě respondenti uvedli odpověď „spíše nepřínosná“, kterou zvolilo 33,75 %. Odpověď „spíše přínosná“ zvolilo 26,25 %. Na třetím místě se umístila odpověď „zcela nepřínosná“, kterou zvolilo 22,50 % dotazovaných. Poslední místo obsadila položka

„velmi přínosná“ s 17,50 %. Z výsledků je tedy patrné, že pro recidivisty nebyla oblast vzdělávacích aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná (tabulka 13, graf 9).

<i>Byla pro Vás oblast vzdělávacích aktivit přínosná pro znovu začlenění do společnosti?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi přínosná	14	17,50 %
Spíše přínosná	21	26,25 %
Spíše nepřínosná	27	33,75 %
Zcela nepřínosná	18	22,50 %
Celkem	80	100 %

Tabulka 13: Oblast vzdělávacích aktivit
Zdroj: Vlastní

Graf 9: Oblast vzdělávacích aktivit

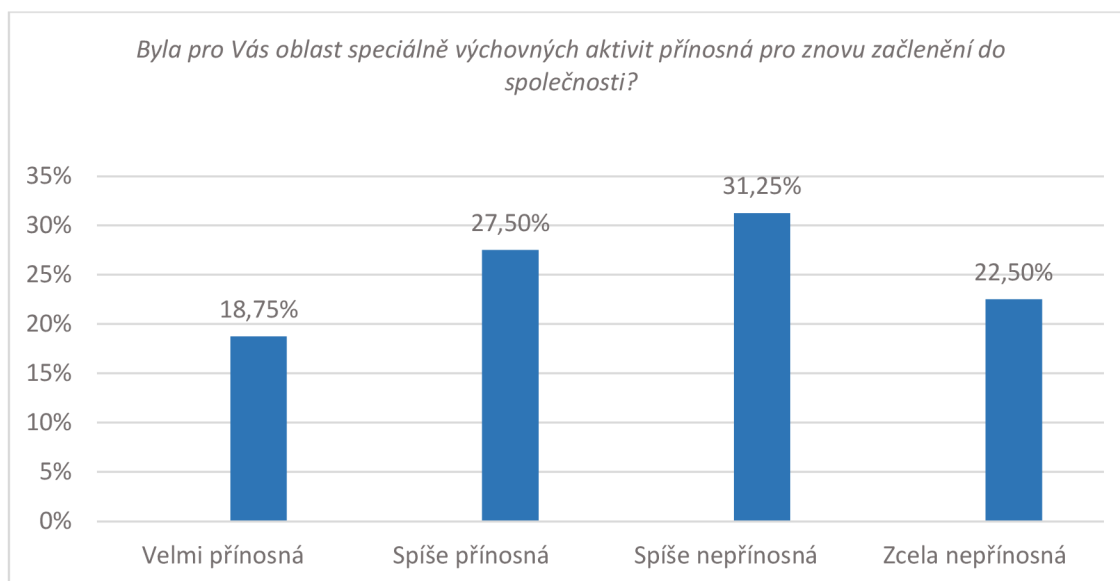
Dotazníková položka číslo 10 – *Byla pro Vás oblast speciálně výchovných aktivit (finanční minimum, osobností výchova apod.) přínosná pro znovu-zачlenění do společnosti?*

Dotazníková položka číslo 10 zjišťovala, zda byla pro recidivisty oblast speciálně výchovných aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná po propuštění na svobodu. Zde se mění celkový počet respondentů. Na danou dotazníkovou položku mohlo odpovídat pouze 80 respondentů, kteří uvedli v otázce číslo 2, že již byli ve VTOS. Na prvním místě respondenti uvedli odpověď „spíše nepřínosná“, kterou zvolilo 31,25 %. Odpověď „spíše přínosná“ zvolilo 27,50 %. Na třetím místě se umístila odpověď „zcela

nepřínosná“, kterou zvolilo 22,50 % dotazovaných. Poslední místo obsadila položka „velmi přínosná“ s 18,75 %. Z výsledků je tedy patrné, že pro recidivisty nebyla oblast speciálně výchovných aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná (tabulka 14, graf 10).

<i>Byla pro Vás oblast speciálně výchovných aktivit (finanční minimum, osobností výchova apod.) přínosná pro znovu začlenění do společnosti?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi přínosná	15	18,75 %
Spíše přínosná	22	27,50 %
Spíše nepřínosná	25	31,25 %
Zcela nepřínosná	18	22,50 %
Celkem	80	100 %

Tabulka 14: Oblast speciálně výchovných aktivit
Zdroj: Vlastní

Graf 10: Oblast speciálně výchovných aktivit

Dotazníková položka číslo 11 – *Byla pro Vás oblast zájmových aktivit přínosná pro znovu-zачlenění do společnosti?*

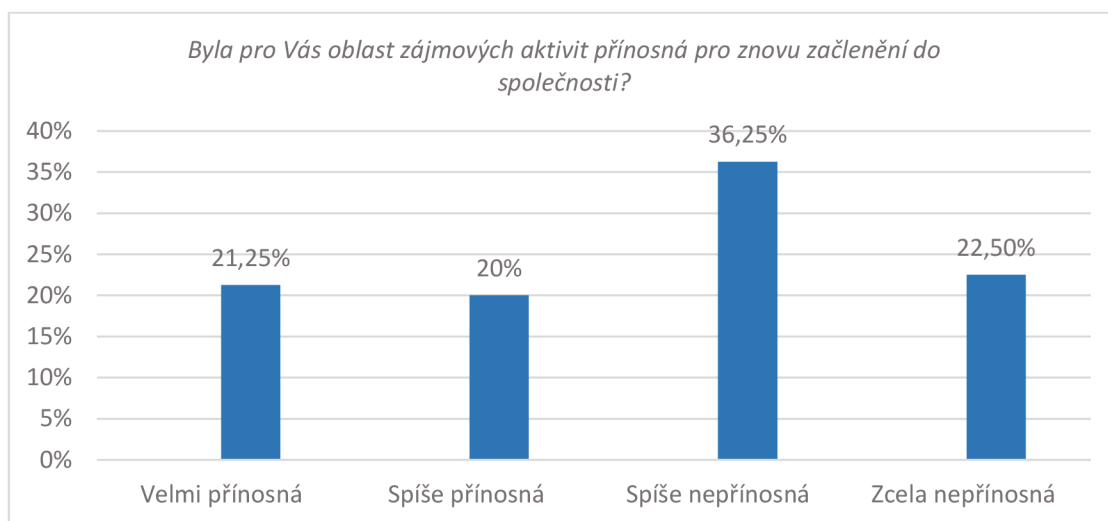
Dotazníková položka číslo 11 zjišťovala, zda byla pro recidivisty oblast zájmových aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná po propuštění na svobodu. Zde se mění celkový počet respondentů. Na danou dotazníkovou položku mohlo odpovídat pouze 80 respondentů, kteří uvedli v otázce číslo 2, že již byli ve VTOS. Na prvním

místě respondenti uvedli odpověď „spíše nepřínosná“, kterou zvolilo 36,25 %. Odpověď „zcela nepřínosná“ zvolilo 22,50 %. Na třetím místě se umístila odpověď „velmi přínosná“, kterou zvolilo 21,25 % dotazovaných. Poslední místo obsadila položka „spíše přínosná“ s 20 %. Z výsledků je tedy patrné, že pro recidivisty nebyla oblast zájmových aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná (tabulka 15, graf 11).

<i>Byla pro Vás oblast zájmových aktivit přínosná pro znovu začlenění do společnosti?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi přínosná	17	21,25 %
Spíše přínosná	16	20 %
Spíše nepřínosná	29	36,25 %
Zcela nepřínosná	18	22,50 %
Celkem	80	100 %

Tabulka 15: Oblast zájmových aktivit

Zdroj: Vlastní

Graf 11: Oblast zájmových aktivit

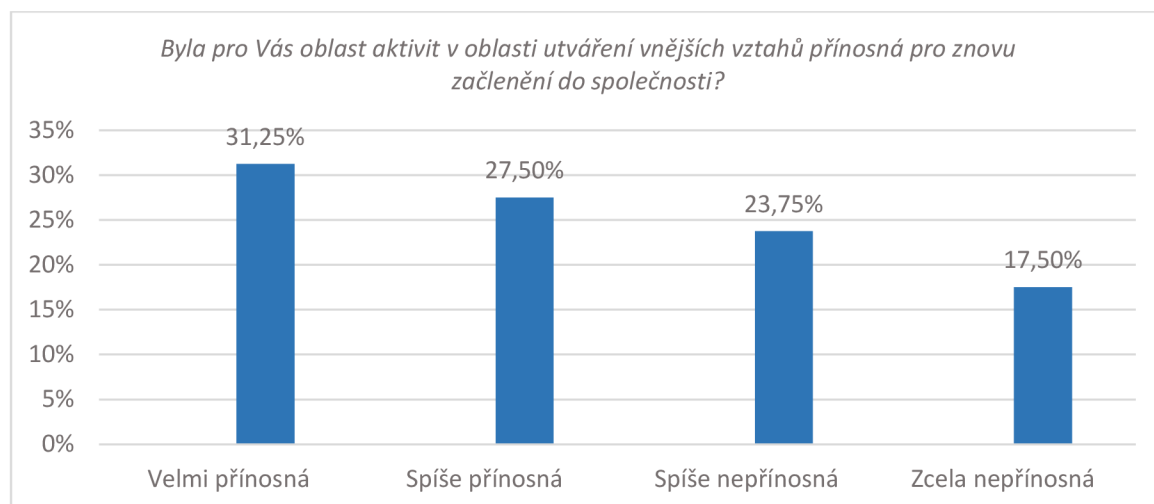
Dotazníková položka číslo 12 – *Byla pro Vás oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů (podpora při vytváření, udržení a posílení vazeb s rodinou či osobami blízkými) přínosná pro znovu-zачlenění do společnosti?*

Dotazníková položka číslo 12 zjišťovala, zda byla pro recidivisty oblast utváření vnějších vztahů, v rámci předchozích trestů, přínosná po propuštění na svobodu. Zde se mění celkový počet respondentů. Na danou dotazníkovou položku mohlo odpovídat

pouze 80 respondentů, kteří uvedli v otázce číslo 2, že již byli ve VTOS. Na prvním místě respondenti uvedli odpověď „velmi přínosná“, kterou zvolilo 31,25 %. Odpověď „spíše přínosná“ zvolilo 27,50 %. Na třetím místě se umístila odpověď „spíše nepřínosná“, kterou zvolilo 23,75 % dotazovaných. Poslední místo obsadila položka „zcela nepřínosná“ s 17,50 %. Z výsledků je tedy patrné, že pro recidivisty byla oblast zájmových aktivit, v rámci předchozích trestů, přínosná (tabulka 16, graf 12).

<i>Byla pro Vás oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů (podpora při vytváření, udržení a posílení vazeb s rodinou či osobami blízkými) přínosná pro znovu začlenění do společnosti?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Velmi přínosná	25	31,25 %
Spíše přínosná	22	27,50 %
Spíše nepřínosná	19	23,75 %
Zcela nepřínosná	14	17,50 %
Celkem	80	100 %

Tabulka 16: Oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů
Zdroj: Vlastní

Graf 12: Oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů

Dotazníková položka číslo 13 – Číslicemi ohodnoťte, které oblasti pro Vás byly v rámci předchozích trestů důležité a které nikoli (1 nejvíce důležité, 2 – důležitější, 3 – více důležité, 4 – méně důležité, – 5 nejméně důležité).

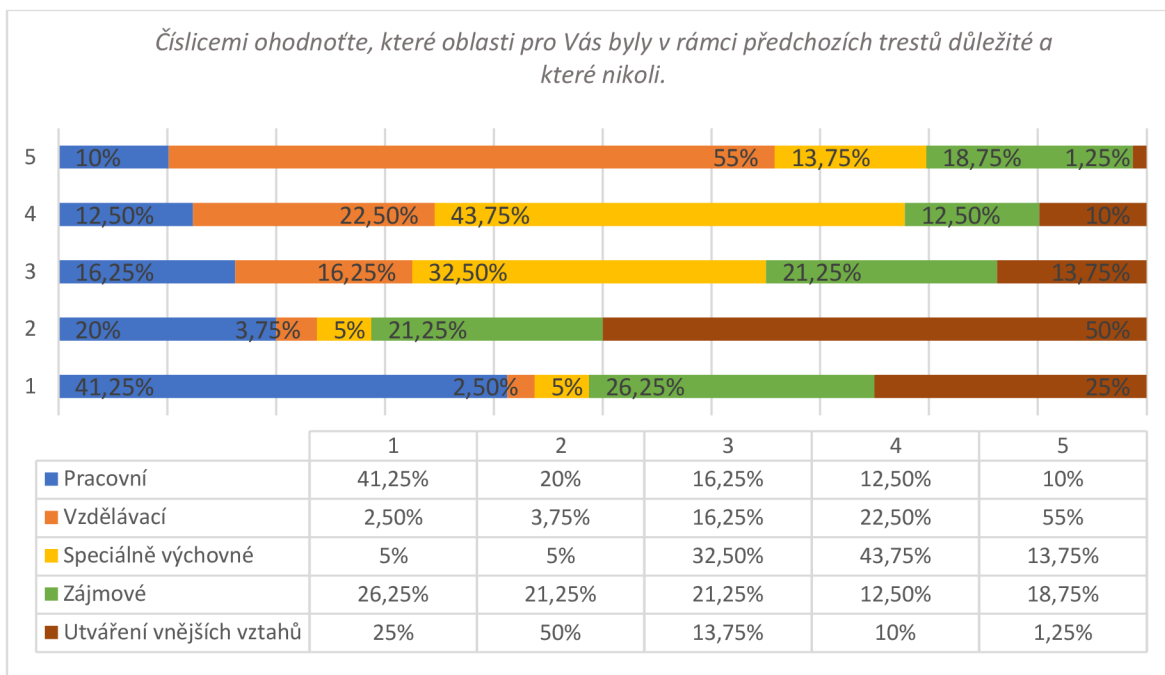
Dotazníková položka číslo 13 požadovala od respondentů číselné hodnocení aktivit podle toho, které pro ně byly v rámci předchozích trestů důležité a které nikoli.

Zde se mění celkový počet respondentů. Na danou dotazníkovou položku mohlo odpovídat pouze 80 respondentů, kteří uvedli v otázce číslo 2, že již byli ve VTOS. Pracovní oblast ohodnotilo nejvíce respondentů číslicí 1 (nejvíce důležité). Tohle hodnocení tvořilo 41,25 %. Vzdělávací oblast nejvíce respondentů hodnotilo číslicí 5 (nejméně důležité). Tohle hodnocení tvořilo 55 %. Speciálně výchovnou oblast respondenti nejvíce hodnotili číslicí 4 (méně důležité), dané hodnocení tvořilo 43,75 %. Zájmové aktivity nejvíce respondenti hodnotili číslicí 1 (nejvíce důležité), dané hodnocení tvořilo 26,25 %. Poslední oblast, a to utváření vnějších vztahů, nejčastěji respondenti hodnotili číslicí 2 (důležitější), dané odpovědi tvořily 50 %. Výsledky odpovědí dotazníkové položky číslo 13 jsou zaznamenány v tabulce 17 a grafu 13.

<i>Číslicemi ohodnoťte, které oblasti pro Vás byly v rámci předchozích trestů důležité a které nikoli (1 nejvíce důležité, 2 - důležitější, 3 – více důležité, 4 – méně důležité, – 5 nejméně důležité).</i>						
Odpovědi	1	2	3	4	5	Celkem
Pracovní	41,25 % (33)	20 % (16)	16,25 % (13)	12,50 % (10)	10 % (8)	100% (80)
Vzdělávací	2,50 % (2)	3,75 % (3)	16,25 % (13)	22,50 % (18)	55 % (44)	100% (80)
Speciálně výchovné	5 % (4)	5 % (4)	32,50 % (26)	43,75 % (35)	13,75 % (11)	100% (80)
Zájmové	26,25 % (21)	21,25 % (17)	21,25 % (17)	12,50 % (10)	18,75 % (15)	100% (80)
Utváření vnějších vztahů	25 % (20)	50 % (40)	13,75 % (11)	10 % (8)	1,25 % (1)	100% (80)

Tabulka 17: Hodnocení oblastí v rámci předchozích trestů

Zdroj: Vlastní

Graf 13: Hodnocení oblastí v rámci předchozích trestů

Výzkumná otázka číslo 3

Otázka: Jak jedinci ve VTOS hodnotí možnosti pracovního zařazení v kontextu úspěšné resocializace?

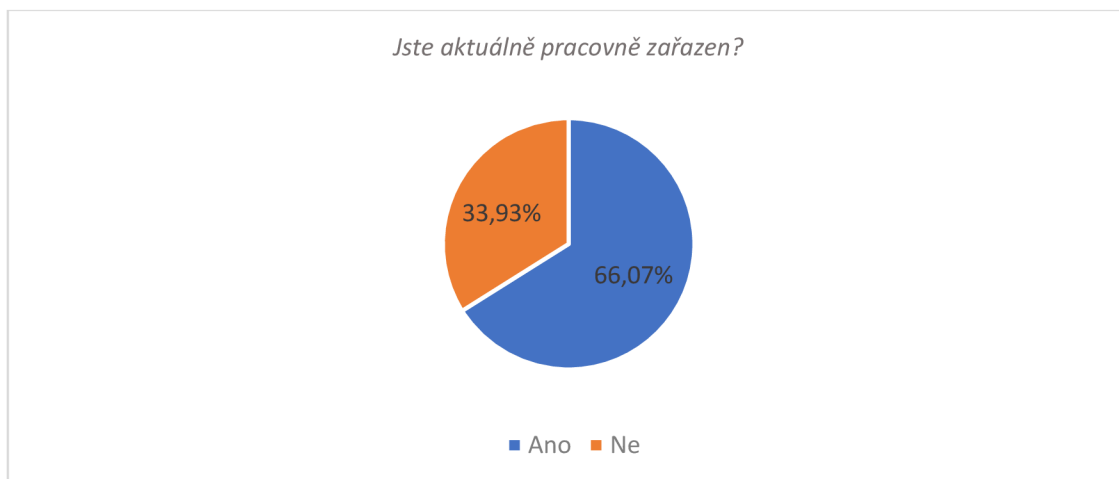
Třetí výzkumnou otázkou se v dotazníku zabývají otázky číslo 14, 15, 16, 17.

Dotazníková položka číslo 14 – *Jste aktuálně pracovníě zařazen?*

Dotazníková položka číslo 14 zjišťovala, zda jsou respondenti aktuálně pracovníě zařazení. Zde již mohlo odpovídat všech 168 respondentů. Z výsledků je patrné, že 66,07 % respondentů je aktuálně pracovníě zařazeno a 33,93 % není aktuálně pracovníě zařazeno (tabulka 18, graf 14).

<i>Jste aktuálně pracovníě zařazen?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	111	66,07 %
Ne	57	33,93 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 18: Pracovní zařazení
Zdroj: Vlastní

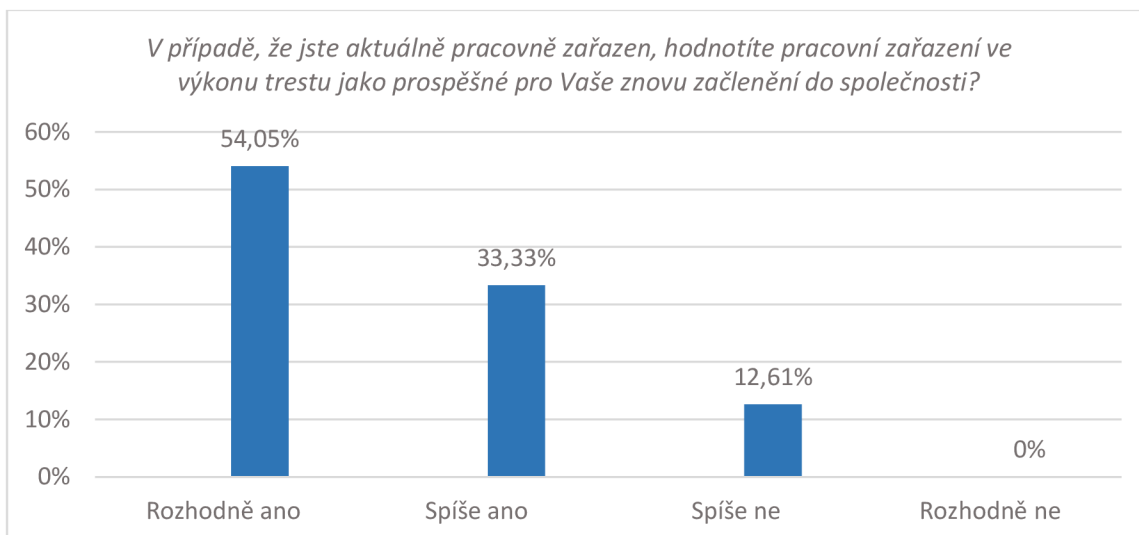
Graf 14: Pracovní zařazení

Dotazníková položka číslo 15–*V případě, že jste aktuálně pracovně zařazen, hodnotíte pracovní zařazení ve výkonu trestu jako prospěšné pro Vaše znovu začlenění do společnosti?*

Dotazníková položka číslo 15 zjišťovala pouze u respondentů, kteří jsou aktuálně pracovně zařazení (111), zda pracovní zařazení hodnotí jako prospěšné pro jejich resocializaci. Na prvním místě nejvíce respondentů zvolilo možnost „rozhodně ano“, kterou tvořilo 54,05 %. Druhé místo obsadila odpověď „spíše ano“, kterou zvolilo 33,33 %. Odpověď „spíše ne“ zvolilo 12,61 %. Odpověď „rozhodně ne“ zvolilo 0 respondentů. Z výsledků je tady patrné, že z větší části respondenti hodnotí jejich pracovní zařazení jako prospěšné pro jejich resocializaci (tabulka 19, graf 15).

<i>V případě, že jste aktuálně pracovně zařazen, hodnotíte pracovní zařazení ve výkonu trestu jako prospěšné pro Vaše znovu začlenění do společnosti?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ano	60	54,05 %
Spíše ano	37	33,33 %
Spíše ne	14	12,61 %
Rozhodně ne	0	0 %
Celkem	111	100 %

Tabulka 19: Hodnocení pracovního zařazení
Zdroj: Vlastní

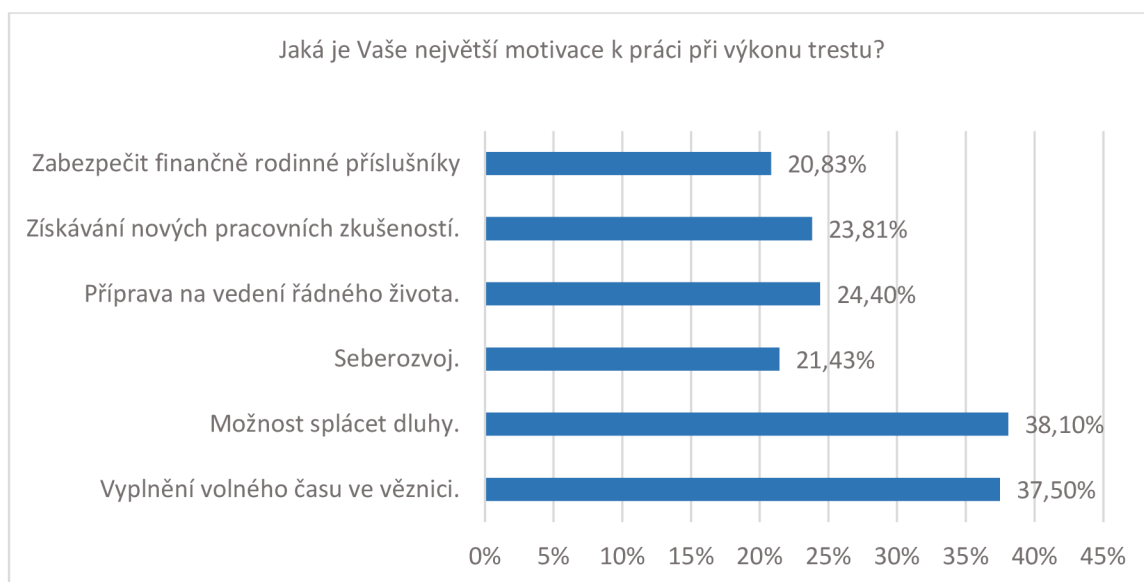
Graf 15: Hodnocení pracovního zařazení

Dotazníková položka číslo 16 – Jaká je Vaše největší motivace k práci při výkonu trestu?

Dotazníková položka číslo 16 zjišťovala, jaká je největší motivace k práci při VTOS. Jednalo se opět o výčtovou otázku, která nabízela možnost vybrat jednu nebo více odpovědí. Na danou dotazníkovou položku mohli odpovídat pouze ti respondenti, kteří jsou aktuálně pracovně zařazení (111). Z odpovědí je patrné, že nejvíce respondentů zvolilo odpověď „možnost splácet dluhy“, kterou vybralo 38,10 %. Druhou nejpočetnější odpovědí bylo „vyplnění volného času ve věznici“, kterou vybralo 37,50 %. Na třetím místě se umístila odpověď „příprava na vedení řádného života“, tuhle odpověď vybralo 24,40 % respondentů. Získávání nových pracovních zkušeností zvolilo 23,81 %. Seberozvoj 21,43 %. Na posledním místě se umístila odpověď „zabezpečit finančně rodinné příslušníky“, která tvořila 20,83 % (tabulka 20, graf 16).

Jaká je Vaše největší motivace k práci při výkonu trestu?			
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost (podíl z počtu respondentů)	Relativní četnost (podíl z počtu odpovědí)
Vyplnění volného času ve věznici.	63	37,50 %	22,58 %
Možnost splácet dluhy.	64	38,10 %	22,94 %
Seberozvoj.	36	21,43 %	12,90 %
Příprava na vedení řádného života.	41	24,40 %	14,70 %
Získávání nových pracovních zkušeností.	40	23,81 %	14,34 %
Zabezpečit finančně rodinné příslušníky	35	20,83 %	12,54 %
Celkem	279	166,07 %	100 %

Tabulka 20: Motivace k práci ve VTOS
Zdroj: Vlastní

Graf 16: Motivace k práci ve VTOS

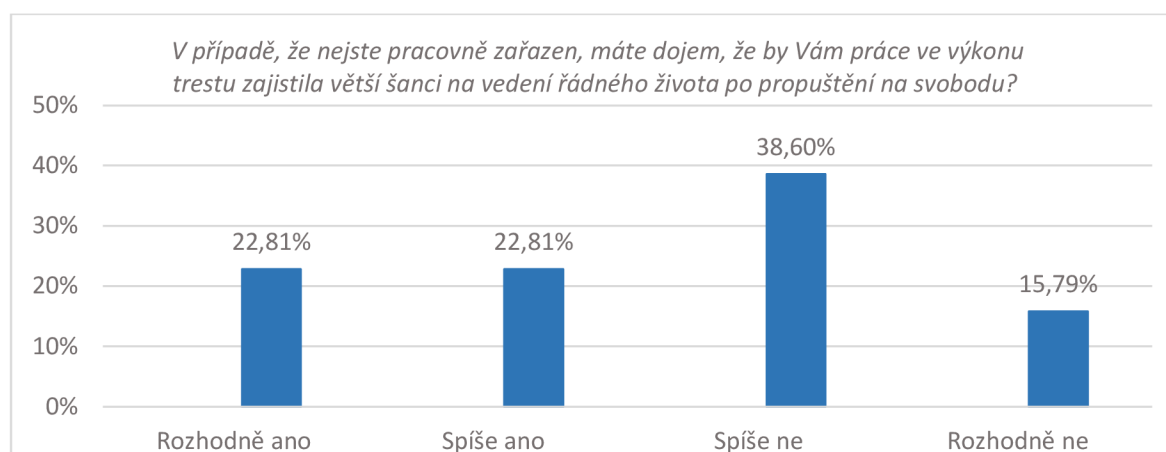
Dotazníková položka číslo 17–V případě, že nejste pracovně zařazen, máte dojem, že by Vám práce ve výkonu trestu zajistila větší šanci na vedení řádného života po propuštění na svobodu?

Dotazníková položka číslo 17 zjišťovala, zda v případě pracovního nezařazení, mají respondenti pocit, že by ji práce ve VTOS zajistila větší šanci na vedení řádného života. Na dotazníkovou položku mohli odpovídat pouze respondenti, kteří uvedli, že nejsou aktuálně pracovně zařazeni (57). Na prvním místě respondenti nejvíce uváděli možnost „spíše ne“, která tvořila 38,60 %. Na druhém místě se umístily odpovědi „rozhodně ano“ a „spíše ano“. Obě položky tvořily 22,81 %. Na poslední místě se umístila odpověď „rozhodně ne“, která tvořila 15,79 %. Z odpovědí je patrné, že respondenti, kteří nejsou aktuálně pracovně zařazeni nemají pocit, že by jim práce ve VTOS zajistila větší šanci na vedení řádného života (tabulka 21, graf 17).

<i>V případě, že nejste pracovně zařazen, máte dojem, že by Vám práce ve výkonu trestu zajistila větší šanci na vedení řádného života po propuštění na svobodu?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Rozhodně ano	13	22,81 %
Spíše ano	13	22,81 %
Spíše ne	22	38,60 %
Rozhodně ne	9	15,79 %
Celkem	57	100 %

Tabulka 21: Resocializace u nezaměstnaných odsouzených

Zdroj: Vlastní

Graf 17: Resocializace u nezaměstnaných odsouzených

Výzkumná otázka číslo 4

Otázka: Kterou oblast programu zacházení vnímají jedinci ve VTOS jako stěžejní?

Čtvrtou výzkumnou otázkou se v dotazníku zabývají otázky číslo 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24.

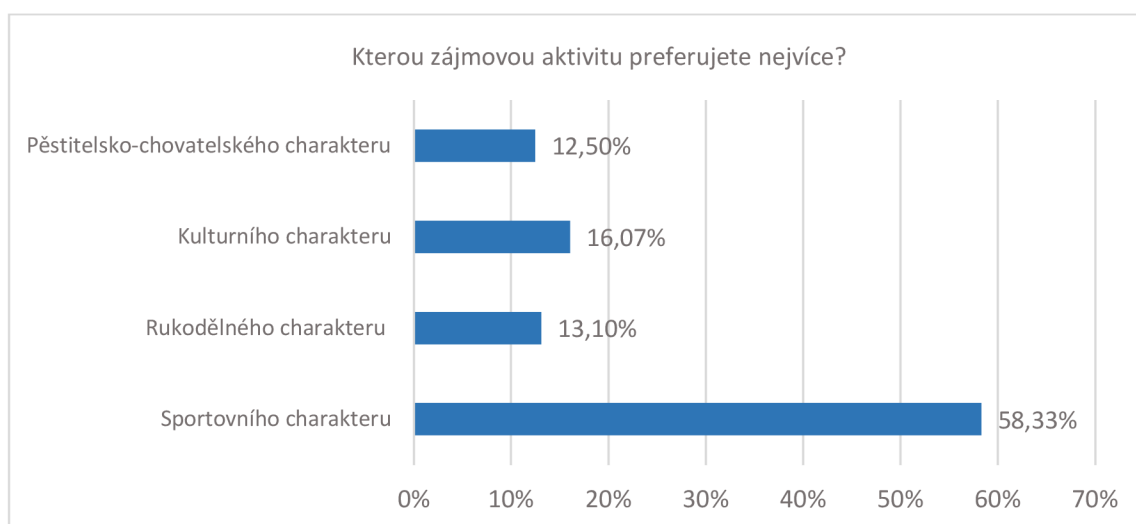
Dotazníková položka číslo 18 – Kterou zájmovou aktivitu preferujete nejvíce?

Dotazníková položka číslo 18 zjišťovala u všech respondentů (168), kterou z nabízených zájmových aktivit preferují nejvíce. Na prvním místě respondenti nejčastěji uváděli aktivity sportovního charakteru. Tato položka tvořila 58,33 %. Aktivity kulturního charakteru tvořily 16,07 %. Na třetím místě se umístily aktivity rukodělného charakteru, které tvořily 13,10 %. Pěstitelsko-chovatelské aktivity se s 12,50 % umístily na posledním místě (tabulka 22, graf 18).

Kterou zájmovou aktivitu preferujete nejvíce?		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Sportovního charakteru	98	58,33 %
Rukodělného charakteru	22	13,10 %
Kulturního charakteru	27	16,07 %
Pěstitelsko-chovatelského charakteru	21	12,50 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 22: **Zájmové aktivity**

Zdroj: Vlastní

Graf 18: **Zájmové aktivity**

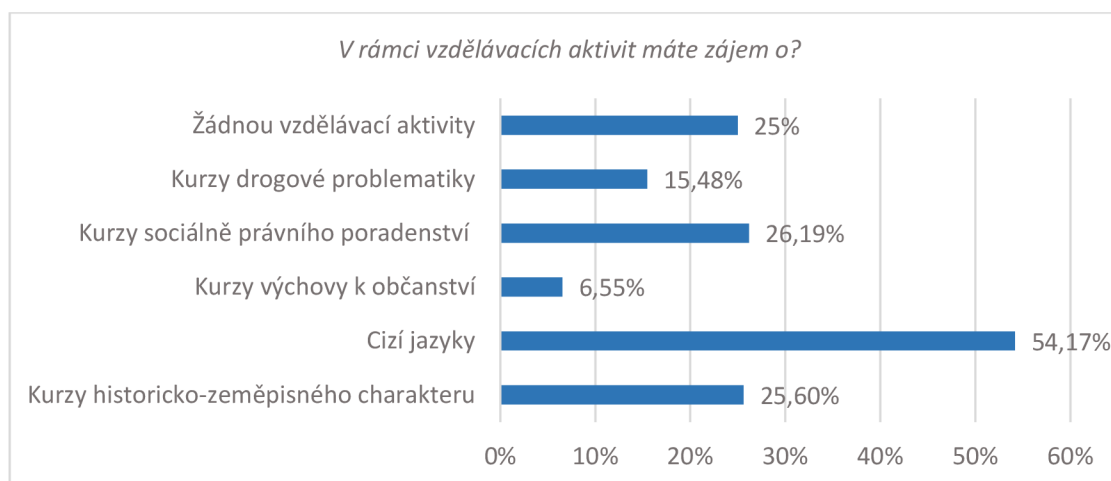
Dotazníková položka číslo 19 – V rámci vzdělávacích aktivit máte zájem o?

Dotazníková položka číslo 19 zjišťovala, o co mají respondenti, v rámci vzdělávacích aktivit, zájem. Jednalo se o výčtovou otázku, která nabízela možnost vybrat jednu nebo více odpovědí. Na danou dotazníkovou položku odpovídali všichni respondenti (168).

Nejvíce respondentů vybralo cizí jazyky, které tvořily 54,17 %. Na druhém místě nejvíce vybírali kurzy sociálně právního poradenství. Tyhle kurzy získaly 26,19 %. Kurzy historicko-zeměpisného charakteru získaly 25,60 %. O žádnou vzdělávací aktivitu nejeví zájem 25 %. Kurzy drogové problematiky získaly 15,48 % a na posledním místě respondenti zvolili kurzy výchovy k občanství s 6,55 % (tabulka 23, graf 19).

V rámci vzdělávacích aktivit máte zájem o?			
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost (podíl z počtu respondentů)	Relativní četnost (podíl z počtu odpovědí)
Kurzy historicko-zeměpisného charakteru	43	25,60 %	16,73 %
Cizí jazyky	91	54,17 %	35,41 %
Kurzy výchovy k občanství	11	6,55 %	4,28 %
Kurzy sociálně právního poradenství	44	26,19 %	17,12 %
Kurzy drogové problematiky	26	15,48 %	10,12 %
Žádnou vzdělávací aktivitu	42	25 %	16,34 %
Celkem	257	152,99 %	100 %

Tabulka 23: Vzdělávací aktivity
Zdroj: Vlastní

Graf 19: Vzdělávací aktivity

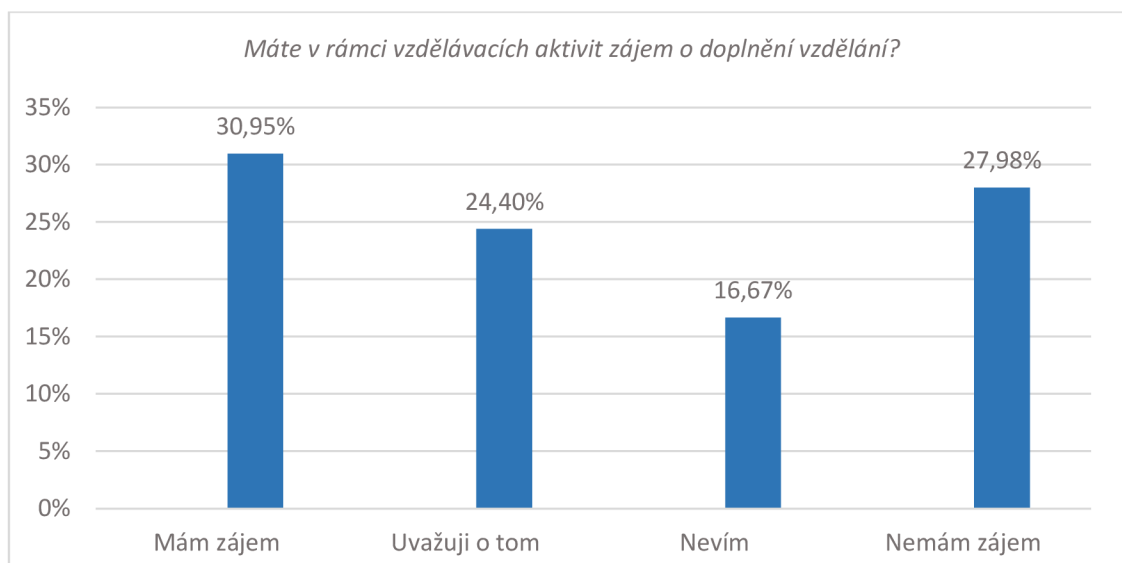
Dotazníková položka číslo 20 – Máte v rámci vzdělávacích aktivit zájem o doplnění vzdělání?

Dotazníková položka číslo 20 zjišťovala u všech respondentů (168), zda mají zájem o doplnění vzdělání. Z výsledků je patrné, že 30,95 % má zájem. Zájem nemá 27,98 %. Uvažuje o tom 24,40 % a neví 16,67 % respondentů (tabulka 24, graf 20).

Máte v rámci vzdělávacích aktivit zájem o doplnění vzdělání?		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Mám zájem	52	30,95 %
Uvažuji o tom	41	24,40 %
Nevím	28	16,67 %
Nemám zájem	47	27,98 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 24: Doplnění vzdělání

Zdroj: Vlastní

Graf 20: Doplnění vzdělání

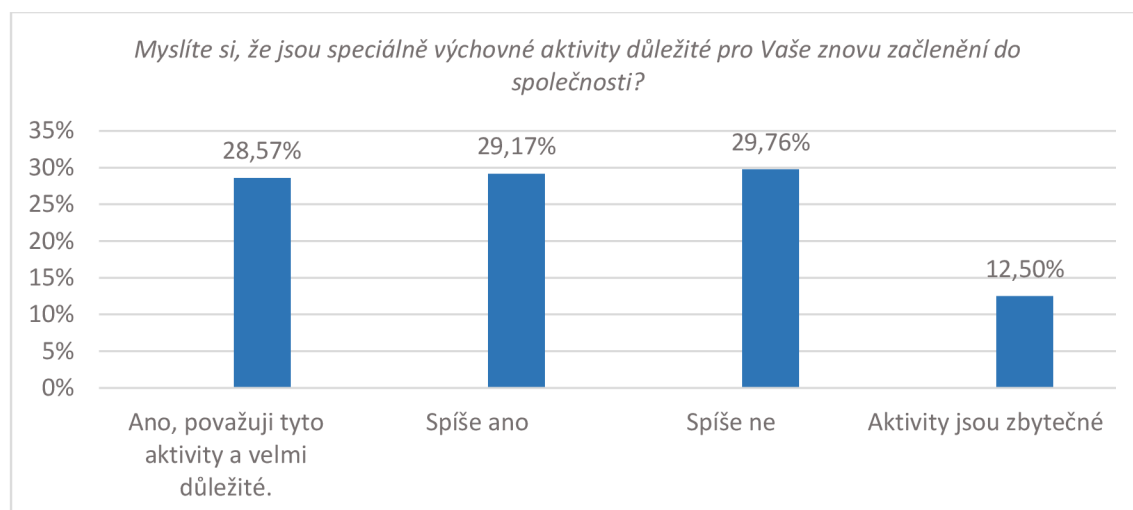
Dotazníková položka číslo 21 – Myslíte si, že jsou speciálně výchovné aktivity (finanční a sociální minimum, osobností výchova apod.) důležité pro Vaše znovuzачlenění do společnosti?

Dotazníková položka číslo 21 zjišťovala, zda si respondenti myslí, že jsou speciálně výchovné aktivity důležité pro jejich resocializaci. Na otázku odpovídalo opět

všech 168 respondentů. Odpověď „spíše ne“ zvolilo 29,76 %. Na druhém místě nejvíce respondenti vybírali odpověď „spíše ano“, která získala 29,17 %. Aktivity považuje za velmi důležité 28,57 % respondentů a pro 12,50 % jsou aktivity zbytečné. Z výsledků vyplývá, že více než polovina respondentů je toho názoru, že jsou aktivity důležité pro jejich resocializaci (tabulka 25, graf 21).

<i>Myslíte si, že jsou speciálně výchovné aktivity (finanční a sociální minimum, osobnostní výchova apod.) důležité pro Vaše znovu začlenění do společnosti?</i>		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, považuji tyto aktivity a velmi důležité.	48	28,57 %
Spíše ano	49	29,17 %
Spíše ne	50	29,76 %
Aktivity jsou zbytečné	21	12,50 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 25: Důležitost speciálně výchovných aktivit
Zdroj: Vlastní

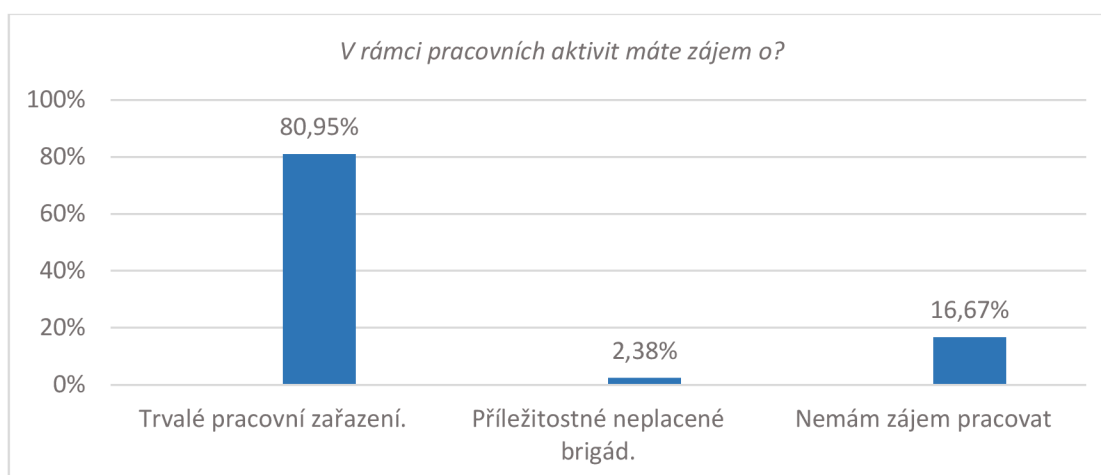
Graf 21: Důležitost speciálně výchovných aktivit

Dotazníková položka číslo 22–V rámci pracovních aktivit máte zájem o?

Dotazníková položka číslo 22 zjišťovala, o jaké pracovní aktivity mají respondenti zájem. Ze 168 respondentů nejvíce z nich, 80,95 %, zvolilo trvalé pracovní zařazení. Nemá zájem pracovat 16,67 % z nich a o příležitostné pracovní brigády má zájem 2,38 % (tabulka 26, graf 22).

V rámci pracovních aktivit máte zájem o?		
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost
Trvalé pracovní zařazení.	136	80,95 %
Příležitostné neplacené brigád.	4	2,38 %
Nemám zájem pracovat	28	16,67 %
Celkem	168	100 %

Tabulka 26: **Zájem o pracovní aktivity**
Zdroj: Vlastní

Graf 22: **Zájem o pracovní aktivity**

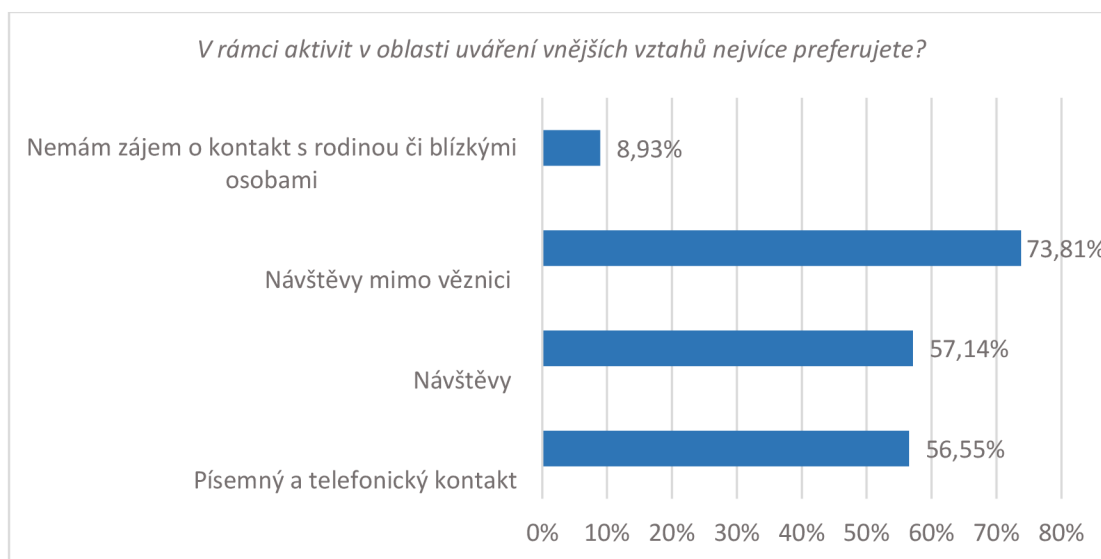
Dotazníková položka číslo 23–*V rámci aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů nejvíce preferujete?*

Dotazníková položka číslo 23 zjišťovala, co respondenti preferují nejvíce, v oblasti utváření vnějších vztahů. Jednalo se opět o výčtovou otázku, která nabízela možnost vybrat jednu nebo více odpovědí. U dané otázky tedy nelze za 100 % brát 168 respondentů, kteří vyplnili rozdané dotazníky. Z odpovědí je patrné, že nejvíce respondentů nejvíce vybralo odpověď „návštěvy mimo věznici, která tvořila 73,81 %. Na druhém místě se jednalo o samotné „návštěvy“, které tvořily 57,14 %. O písemný a telefonický kontakt má zájem 56,55 % a o žádný kontakt nestojí 8,93 % respondentů (tabulka 27, graf 23).

V rámci aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů nejvíce preferujete?			
Odpovědi	Absolutní četnost	Relativní četnost (podíl z počtu respondentů)	Relativní četnost (podíl z počtu odpovědí)
Písemný a telefonický kontakt	95	56,55 %	28,79
Návštěvy	96	57,14 %	29,09
Návštěvy mimo věznici	124	73,81 %	37,58
Nemám zájem o kontakt s rodinou či blízkými osobami	15	8,93 %	4,55
Celkem	330	196,43 %	100 %

Tabulka 27: Preference v oblasti aktivit utváření vnějších vztahů

Zdroj: Vlastní

Graf 23: Preference v oblasti aktivit utváření vnějších vztahů

Dotazníková položka číslo 24 – Číslicemi ohodnoťte, které aktivity jsou pro Vás důležité a které nikoli (1 nejvíce důležité, 2 – důležitější, 3 – více důležité, 4 – méně důležité, – 5 nejméně důležité).

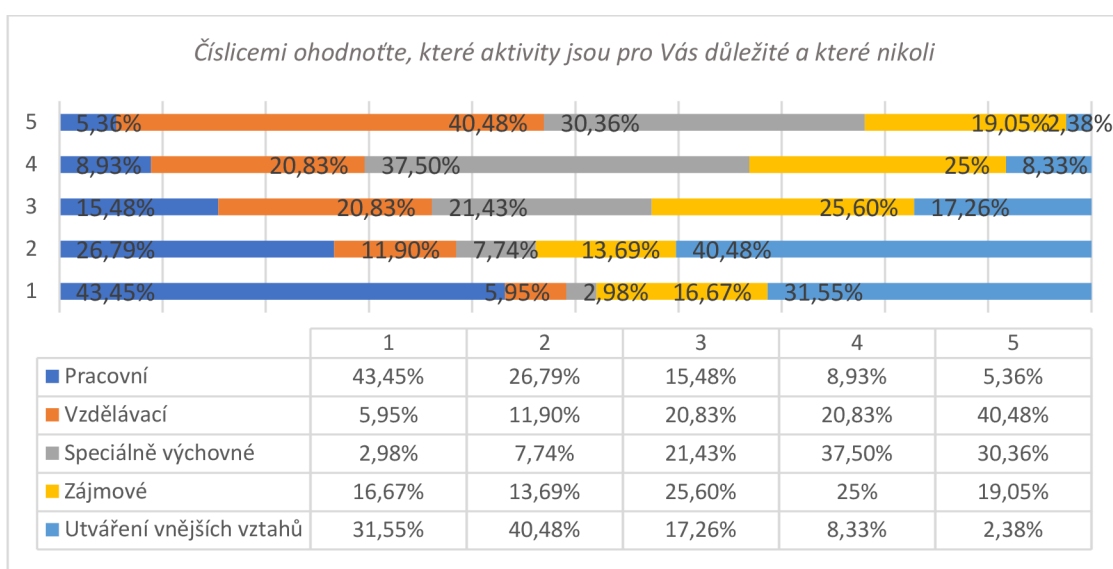
Poslední dotazníková položka číslo 24 požadovala od respondentů číselné hodnocení aktivit podle toho, které pro ně jsou aktuálně důležité a které nikoli. Na danou dotazníkovou položku oproti dotazníkové položce číslo 13 odpovídalo všech 168 respondentů. Pracovní oblast ohodnotilo nejvíce respondentů číslicí 1 (nejvíce důležité).

Toto hodnocení tvořilo 43,45 %. Vzdělávací oblast nejvíce respondentů hodnotilo číslicí 5 (nejméně důležité). Tohle hodnocení tvořilo 40,48 %. Speciálně výchovnou oblast respondenti nejvíce hodnotili číslicí 4 (méně důležité), dané hodnocení tvořilo 37,50 %. Zájmové aktivity nejvíce respondenti hodnotili číslicí 3 (více důležité), dané hodnocení tvořilo 25,60 %. Poslední oblast, a to utváření vnějších vztahů, nejčastěji respondenti hodnotili číslicí 2 (důležitější), dané odpovědi tvořily 40,48 % (tabulka 28, graf 24).

Číslicemi ohodnoťte, které aktivity jsou pro Vás důležité a které nikoli (1 nejvíce důležité, 2 - důležitější, 3 – více důležité, 4 – méně důležité, – 5 nejméně důležité).						
Odpovědi	1	2	3	4	5	Celkem
Pracovní	43,45 % (73)	26,79 % (45)	15,48 % (26)	8,93 % (15)	5,36 % (9)	100% (168)
Vzdělávací	5,95 % (10)	11,90 % (20)	20,83 % (35)	20,83 % (35)	40,48 % (68)	100% (168)
Speciálně výchovné	2,98 % (5)	7,74 % (13)	21,43 % (36)	37,50 % (63)	30,36 % (51)	100% (168)
Zájmové	16,67 % (28)	13,69 % (23)	25,60 % (43)	25 % (42)	19,05 % (32)	100% (168)
Utváření vnějších vztahů	31,55 % (53)	40,48 % (68)	17,26 % (29)	8,33 % (14)	2,38 % (4)	100% (168)

Tabulka 28: Hodnocení oblastí

Zdroj: Vlastní

Graf 24: Hodnocení oblastí

6 Verifikace hypotéz

V této kapitole se budu věnovat ověřování a samotnými výsledky stanovených hypotéz. Ke každé hypotéze jsem formulovala nulové a alternativní hypotézy, ty byly testovány testem nezávislosti – Chí kvadrát, prostřednictvím kontingenční tabulky. Prvně jsem výsledky výzkumného šetření zapsala do kontingenční tabulky, ke které jsem vypočítala očekávané četnosti odpovědí a následně byl proveden chí-kvadrát test nezávislosti, dle vzorce:

$$X^2 = \sum \frac{(P - O)^2}{O}$$

Také bylo potřeba u každé hypotézy vypočítat stupeň volnosti:

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

Jako statistický významný rozdíl na hladině významnosti jsem se rozhodla zvolit pro správnou verifikaci hypotéz 0,05. Díky vypočítanému stupni volnosti a zvolené hranici významnosti, jsem porovnávala hodnotu testovacího kritéria χ^2 s kritickou hodnotou podle tabulek hodnot pro chí-kvadrát test. V situaci, kdy byla hodnota testovacího kritéria vyšší, byla nulová hypotéza odmítnuta a přijata byla hypotéza alternativní. V případě opačném byla nulová hypotéza přijata, čímž potvrdila, že mezi dvěma proměnnými jevy není statisticky významný vztah. V případě zjištění vztahu mezi proměnnými jevy, byly porovnány odpovědi respondentů a na základě výsledků byly potvrzeny nebo vyvráceny stanovené hypotézy.

Hypotéza č. 1: Pracovně zařazení odsouzení vnímají vliv programu zacházení na úspěšnou resocializaci, pozitivněji než odsouzení pracovně nezařazení.

H₀₁: Pracovní zařazení odsouzených osob nemá statisticky významný vliv na pozitivnější vnímání resocializace.

H_{A1}: Pracovní zařazení odsouzených osob má statisticky významný vliv na pozitivnější vnímání resocializace.

Pracovní zařazení	Pozitivní vnímání resocializace				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nj
Ano	36	42	25	8	111
Ne	13	13	23	8	57
Ni	49	55	48	18	168

Tabulka 29: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 1

Pracovní zařazení	Pozitivní vnímání resocializace				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nj
Ano	32,38	36,34	31,71	10,57	111
Ne	16,63	18,66	16,29	5,43	57
Ni	49	55	48	18	168

Tabulka 30: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 1

Stupeň volnosti – $f = (r-1) \cdot (s-1)$; $f =$; $f = (2-1) \cdot (4-1) = 3$

$$\chi^2 = (P-O)^2 / O$$

$$\chi^2 = 9,82$$

Hypotéza se týkala pracovního zařazení a vlivu na pozitivní vnímání resocializace. Zajímalo nás, zda je statistická závislost mezi pracovním zařazením a pozitivním vnímáním resocializace. Pro testování hypotézy jsme použili data z položky č. 4 a č. 14. Stupeň volnosti vyšel 3 a hodnota testovacího kritéria $\chi^2 = 9,82$. Následně jsme vyhledali v tabulce kritických hodnot u hladiny významnosti 0,05 a stupni volnosti 3 kritickou hodnotu 7,815. Z porovnání vyplývá, že testovací kritérium $9,82 >$ kritická hodnota 7,815.

Na hladině významnosti 0,05 % nulovou hypotézu (H_{01}) o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu (H_{a1}), která nám říká, že zde určitá závislost existuje.

Při následném porovnávání získaných dat jsme zjistili, že pracovní zařazení odsouzení hodnotí šanci na resocializaci pozitivně v 70,27 % (negativně v 29,73 %) na rozdíl od pracovní nezařazených odsouzených, kteří šanci na resocializaci hodnotí pozitivně v 45,61 % (negativně v 54,39 %). **Potvrzujeme** tedy naši hypotézu, která

uvádí, že pracovní zařazení odsouzení vnímají vliv programu zacházení na úspěšnou resocializaci, pozitivněji než odsouzení pracovní nezařazení.

Hypotéza č. 2: Prvotrestané osoby využívají příležitost pracovního zařazení v rámci VTOS statisticky významně častěji než recidivisté

H₀₂: Neexistuje statisticky významný rozdíl mezi počtem VTOS (prvotrestanec x recidivista) a využíváním pracovního uplatnění.

H_{A2}: Existuje statisticky významný rozdíl mezi počtem VTOS (prvotrestanec x recidivista) a využíváním pracovního uplatnění.

Pracovní uplatnění	Rozdělení podle recidivy		
	Prvotrestanec	Recidivista	Nj
Ano	77	34	111
Ne	11	46	57
Ni	88	80	168

Tabulka 31: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 2

Pracovní uplatnění	Rozdělení podle recidivy		
	Prvotrestanec	Recidivista	Nj
Ano	58,14	52,86	111
Ne	29,86	27,14	57
Ni	88	80	168

Tabulka 32: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 2

Stupeň volnosti – $f = (r-1) \cdot (s-1)$; $f =$; $f = (2-1) \cdot (2-1) = 1$

$$\chi^2 = \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 37,865$$

Hypotéza se týkala recidivy a vlivu na využívání pracovního zařazení. Zajímalo nás, zda je statistická závislost mezi využíváním pracovním zařazením a recidivou. Pro testování hypotézy jsme použili data z položky č. 2 a č. 14. Stupeň volnosti vyšel 1 a hodnota testovacího kritéria $\chi^2 = 37,865$. Následně jsme vyhledali v tabulce kritických

hodnot u hladiny významnosti 0,05 a stupni volnosti 1 kritickou hodnotu 3,841. Z porovnání vyplývá, že testovací kritérium $37,865 >$ kritická hodnota 3,841.

Na hladině významnosti 0,05 % nulovou hypotézu (H_{02}) o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu (H_{a2}), která nám říká, že zde určitá závislost existuje.

Při následném porovnávání získaných dat jsme zjistili, že prvotrestaní odsouzení, kteří jsou pracovně zařazení tvoří 69,37 % (prvotrestaní pracovně nezařazení tvoří 30,63 %). Na druhou stranu recidivisté, kteří jsou pracovně zařazení tvoří 19,30 % (recidivisté pracovně nezařazení tvoří 80,70 %). **Potvrzujeme** tedy naši hypotézu, která uvádí, že prvotrestané osoby využívají příležitost pracovního zařazení v rámci VTOS statisticky významně častěji než recidivisté.

Hypotéza č. 3: Odsouzení s vyšším dosaženým vzděláním vnímají efektivitu programu zacházení pozitivněji než odsouzení pouze se základním a nedokončeným základním vzděláním.

H_{03} : Vyšší dosažené vzdělání u odsouzených osob nemá vliv na pozitivnější vnímání efektivitu programů zacházení.

H_{A3} : Vyšší dosažené vzdělání u odsouzených osob má vliv na pozitivnější vnímání efektivitu programů zacházení.

Dosažené vzdělání	Pozitivní vnímání resocializace				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nj
Nedokončené základní	3	1	2	3	9
Dokončené základní	11	10	18	5	44
Střední odborné s výučním listem	9	16	8	3	36
Střední s maturitou	18	16	16	2	52
Vyšší odborné	2	3	2	0	7
Vysokoškolské	6	9	2	3	20
Ni	49	55	48	16	168

Tabulka 33: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 3

Dosažené vzdělání	Pozitivní vnímání resocializace				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nj
Nedokončené základní	2,63	2,95	2,57	0,86	9
Dokončené základní	12,83	14,4	12,57	4,19	44
Střední odborné s výučním listem	10,5	11,79	10,29	3,43	36
Střední s maturitou	15,17	17,02	14,86	4,95	52
Vyšší odborné	2,04	2,29	2	0,67	7
Vysokoškolské	5,83	6,55	5,71	1,9	20
Ni	49	55	48	16	168

Tabulka 34: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 3

Stupeň volnosti – $f = (r-1) \cdot (s-1)$; $f =$; $f = (6-1) \cdot (4-1) = 15$

$$\chi^2 = (P-O)^2 / O$$

$$\chi^2 = 20,476$$

Hypotéza se týkala recidivy a vlivu na využívání pracovního zařazení. Zajímalo nás, zda je statistická závislost mezi využíváním pracovním zařazením a recidivou. Pro testování hypotézy jsme použili data z položky č. 3 a č. 4. Stupeň volnosti vyšel 15 a hodnota testovacího kritéria $\chi^2 = 20,476$. Následně jsme vyhledali v tabulce kritických hodnot u hladiny významnosti 0,05 a stupni volnosti 15 kritickou hodnotu 24,996. Z porovnání vyplývá, že testovací kritérium $20,476 <$ kritická hodnota 24,996

Na hladině významnosti 0,05 % nulovou hypotézu (H_0) o nezávislosti jednotlivých znaků nezamítáme. Můžeme tedy přijmout nulovou hypotézu, která nám říká, že vyšší dosažené vzdělání u odsouzených osob nemá vliv na pozitivnější vnímání efektivity programů zacházení.

Dle daných výsledků lze tedy vyvodit, že stupeň vzdělání nemá významnou závislost na pozitivnější vnímání efektivity programů zacházení, z tohoto důvodu naši hypotézu **nepotvrzujeme**.

Hypotéza č. 4: Prvotrestané osoby vnímají vliv programu zacházení na úspěšnou resocializaci, pozitivněji než recidivisté.

H₀₄: Počet VTOS (prvotrestanec x recidivista) nemá statisticky významný vliv na pozitivnější vnímání resocializace.

H_{A4}: Počet VTOS (prvotrestanec x recidivista) má statisticky významný vliv na pozitivnější vnímání resocializace.

Recidiva	Pozitivní vnímání resocializace				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nj
Prvotrestanec	27	35	22	4	88
Recidivista	22	20	26	12	80
Ni	49	55	48	16	168

Tabulka 35: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 4

Recidiva	Pozitivní vnímání resocializace				
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nj
Prvotrestanec	25,67	28,81	25,14	8,38	88
Recidivista	23,33	26,19	22,86	7,62	80
Ni	49	55	48	16	168

Tabulka 36: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 4

Stupeň volnosti – $f = (r-1) \cdot (s-1)$; $f =$; $f = (2-1) \cdot (4-1) = 3$

$\chi^2 = (P-O)^2 / O$

$\chi^2 = 8,568$

Hypotéza se týkala recidivy a vlivu na pozitivní vnímání resocializace. Zajímalo nás, zda je statistická závislost mezi pozitivním vnímáním resocializace a recidivou. Pro testování hypotézy jsme použili data z položky č. 2 a č. 4. Stupeň volnosti vyšel 3 a hodnota testovacího kritéria $\chi^2 = 8,568$. Následně jsme vyhledali v tabulce kritických

hodnot u hladiny významnosti 0,05 a stupni volnosti 3 kritickou hodnotu 7,815. Z porovnání vyplývá, že testovací kritérium $8,568 >$ kritická hodnota 7,815

Na hladině významnosti 0,05 % nulovou hypotézu (H_{04}) o nezávislosti jednotlivých znaků zamítáme a přijímáme hypotézu H_{a4} , která nám říká, že zde určitá závislost existuje.

Při následném porovnávání získaných dat jsme zjistili, že prvotrestaní odsouzení hodnotí šanci na resocializaci pozitivně v 70,45 % (negativně v 29,55 %) na rozdíl od recidivistů, kteří šanci na resocializaci hodnotí pozitivně v 52,5 % (negativně v 47,5 %). **Potvrzujeme** tedy naši hypotézu, která uvádí, že prvotrestané osoby vnímají vliv programu zacházení na úspěšnou resocializaci, pozitivněji než recidivisté.

..

7 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuze

Cílem tohoto empirického výzkumu bylo zjistit jaké je zhodnocení PZ v rámci resocializace z pohledu mužů ve VTOS ve Vazební věznici a ÚpVZD Brno. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 168 respondentů z celkového počtu 180 rozdaných dotazníků, návratnost je tedy 93,33 %. Věkové složení respondentů bylo od 18 let – 65 a více let, přičemž nejpočetnější skupinou byli odsouzené osoby ve věku 36–50 let (37,50 %). Více než polovina respondentů byla ve VTOS poprvé, tahle část tvořila 52,38 %. Část recidivistů tvořila 47,62 %. Pokud jde o vzdělání, značná část respondentů, 30,95 %, dosáhla středního vzdělání s maturitou. Dokončené vzdělání tvořilo 26,19 % ze všech respondentů a obsadilo druhé místo. V kapitole 3.2 Program zacházení a jeho jednotlivé aktivity, jsem se věnovala vzdělávacím aktivitám, kde jsem přiložila tabulku č. 3 členění odsouzených osob, dle dosaženého vzdělání. Data jsou informativní k 31.12.2022 a vztahují se na celou populaci vězňených osob v České republice. Z tabulky je patrné, že v rámci celé vězeňské populace má nejvíce osob ve VTOS pouze základní vzdělání. Tahle část tvořila 48,03 % z celé populace vězňených osob, která se k datu 31.12.2022 pohybovala kolem 17 498 osob.

Nejprve bylo cílem zjistit, jak osoby ve VTOS hodnotí přínos programu zacházení. Na otázku, zda si myslí, že jim PZ napomůže k vedení řádného života po propuštění na svobodu, odpověď „spíše ano“ zvolilo 32,74 % respondentů. V souvislosti s hodnocením pozitivního vnímání PZ na resocializaci a vedení řádného života po propuštění jsem vytyčila hypotézu č. 1, při níž jsem chtěla zjistit, zda má pracovní zařazení odsouzených osob vliv na pozitivnější vnímání resocializace. Při testování bylo zjištěno, že mezi těmito proměnnými existuje statisticky významný vztah. Při porovnání získaných dat se mnou stanovená hypotéza potvrdila. Z výsledků vyplynulo, že pracovní zařazení odsouzených hodnotí šanci na resocializaci pozitivně v 70,27 % (negativně v 29,73 %) na rozdíl od pracovní nezařazených odsouzených, kteří šanci na resocializaci hodnotí pozitivně v 45,61 % (negativně 54,39 %). V souvislosti s hodnocením pozitivního vnímání PZ na resocializaci a vedení řádného života po propuštění jsem vytyčila i hypotézu č. 3, při níž jsem chtěla zjistit, zda má vyšší dosažené vzdělání u odsouzených osob vliv na pozitivnější vnímání resocializace. Při testování bylo zjištěno, že mezi těmito proměnnými neexistuje statisticky významný vztah a vyšší dosažené vzdělání nemá vliv na pozitivnější vnímání resocializace. Hypotéza č. 4 zjišťovala, zda má počet VTOS (prvotrestanec x recidivista) vliv na

pozitivnější vnímání resocializace. Při testování bylo zjištěno, že mezi těmito proměnnými existuje statisticky významný vztah. Při porovnání získaných dat se mnou stanovená hypotéza potvrdila. Z výsledků vyplynulo, že prvotrestaní odsouzení hodnotí šanci na resocializaci pozitivně v 70,45 % (negativně 29,55 %). Recidivisté hodnotí šanci na resocializaci pozitivně v 52,5 % (negativně 47,5 %). Zde je značná souvislost s realizovaným projektem ROOT 20, kterému jsem se věnovala v kapitole 3.4 Úspěšnost a selhávání ve vězeňských programech (ROOT 20). Z výsledků projektu vyplynulo, že v rámci prospektivní studie si prvotrestaní odsouzení vedli v programech značně lépe než recidivisté. Také mě zajímalo, zda u sebe respondenti pozorují určité změny působení PZ. Největší část, 32,74 %, zvolila možnost „ne nepozorují u sebe žádné změny“. S tím souvisí otázka, jak respondenti vnímají PZ. Z celkového počtu respondentů, zvolilo možnost „vyplnění volného času ve věznici“ 37,50 %. Na druhou stranu 41,67 % dotazovaných považuje plnění programu za „důležité“. Zde jsou velmi protichůdné odpovědi. Ty mohou souviset s faktem, že osoby ve VTOS považují plnění PZ za důležité z důvodu jejich vyhodnocování odbornými pracovníky. Vyhodnocování PZ jsem se blíže věnovala v kapitole 3.3 Program zacházení, jeho efektivita, realizace, vyhodnocení a překážky a může sloužit například jako hodnocení k podmíněnému propuštění na svobodu.

Následně mě zajímalo, která z oblastí programu zacházení napomohla k naplnění procesu resocializace u více trestaných osob v průběhu předchozích trestů. Pracovní aktivity byly ohodnoceny respondenty odpovědí „spíše ano“ ve 30 %. Vzdělávací aktivity byly pro 33,75 % „spíše nepřínosné“. Speciálně výchovné aktivity byly pro 31,25 % také „spíše nepřínosné“. Také zájmové aktivity v rámci předchozích trestů byly pro 36,25 % respondentů „spíše nepřínosné“. Na druhou stranu za „velmi přínosné“ 31,25 % respondentů zhodnotilo aktivity v oblasti v oblasti utváření vnějších vztahů.

Značný počet z dotazovaných respondentů (66,07 %) je pracovně zařazených. Z těchto respondentů, 54,05 % hodnotí pracovní zařazení ve VTOS jako prospěšné pro jejich resocializaci. Také mě zajímalo, jaká je největší motivace respondentů při práci ve VTOS. Nejvíce z nich, 37,50 %, zvolilo možnost „vyplnění volného času ve věznici“. Na druhou stranu z 33,93 % respondentů, kteří nejsou aktuálně pracovně zařazení, 38,60 %, tvrdí, že by kvůli práci ve VTOS „spíše neměli“ větší šanci na vedení řádného života po propuštění na svobodu. V souvislosti s pracovním zařazením odsouzených osob jsem vytyčila hypotézu č. 2, při níž jsem chtěla zjistit, zda má počet VTOS (prvotrestanec x recidivista) vliv na využívání pracovního zařazení. Při testování bylo

zjištěno, že mezi těmito proměnnými existuje statisticky významný vztah. Při porovnání získaných dat se mnou stanovená hypotéza potvrdila. Z výsledků vyplynulo, že prvotrestaní odsouzení, kteří jsou pracovní zařazení tvoří 69,37 % (prvotrestaní pracovní nezařazení tvoří 30,63 %). Na druhou stranu recidivisté, kteří jsou pracovní zařazení tvoří 19,30 % (recidivisté pracovní nezařazení tvoří 80,70 %).

Dále jsem zjišťovala, kterou oblast programu zacházení vnímají jedinci ve VTOS jako stěžejní pro jejich úspěšnou resocializaci. Bylo zjištěno, že pracovní aktivity ohodnotili respondenti ve 43,45 % jako „nejvíce důležité“. Vzdělávací aktivity ohodnotilo 40,48 % jako „nejméně důležité“. Speciálně výchovné aktivity hodnotilo 37,50 % respondentů jako „méně důležité“. Zájmové aktivity zvolilo jako „více důležité“ 25,60 % z dotazovaných a aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů ohodnotilo jako „důležitější“ 40,48 % respondentů. Z výsledků je tedy patrné, že oblasti, které osoby ve VTOS vnímají jako stěžejní, jsou oblasti pracovní a na druhém místě aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. V rámci aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů nejvíce respondentů, 73,81 %, označilo jako nejvíce preferované návštěvy mimo věznic. Jedná se o extramurální programy, kterým jsem se věnovala v kapitole 3.2 Program zacházení a jeho jednotlivé aktivity. Z tabulky č. 4 extramurální programy je patrné, že opuštění věznice, například kvůli návštěvám, od roku 2021 do roku 2022 značně vzrostlo. Odsouzené osoby takovým způsobem mohou posilovat nácvik sociálních dovedností, které využijí po svém propuštění na svobodu.

8 Závěr

Cílem VTOS je výchovné působení a snaha o nápravu osob páchajících trestnou činností. Taková převýchova se provádí výchovnými metodami a postupy. Hlavním nástrojem, který lze použít k realizaci daných metod je PZ a jeho jednotlivé aktivity. Počet osob ve VTOS, a tím i míra recidivy, se v poslední době značně zvyšuje. Z porovnání koncepce vězeňství z let 2021 a 2022, kterou jsem využila v kapitole 3.3 Program zacházení, jeho efektivita, realizace, vyhodnocení a překážky, lze usoudit, že míra recidivy u osob, které vykonávají již svůj druhý VTOS stoupá. Z tohoto důvodu jsem zaměřila diplomovou práci na PZ a jeho hodnocení osobami ve VTOS. Je důležité takové hodnocení z pohledu odsouzených osob. V případě neúčinnosti PZ na odsouzené osoby, je možné další zvyšování recidivity.

V teoretické části této diplomové práce jsem nejprve vymezila České vězeňství a právní úpravu jednotlivých kategorií, které mohou člověka omezit na osobní svobodě. Jedná se o výkon trestu, výkon vazby a výkon zabezpečovací detence. Ty jsem v první kapitole blíže popsala, vytyčila jejich specifika a náležitosti.

Druhá kapitola se věnovala penitenciární a postpenitenciární péči. Penitenciární péči rozumíme komplexní nauku o VTOS a jeho účinnosti. Jsou zde popsány účinky a možnosti návratu osob ve VTOS do společnosti. Jedná se také o poznatky z jiných věd, které lze aplikovat na vězeňské prostředí. Vymezuje pojem prizonizace, tj. adaptaci na vězeňské prostředí. Také s prizonizací spojené dvě zásadní složky, a to institucionalizaci a ideologizaci, které jsou pro dané prostředí typické. Na penitenciární péči plynule navazuje péče postpenitenciární. Zde je popsána reintegrace člověka do společnosti. Jedná se, ale již o podporu osob propuštěných z VTOS. Popisuje subjekty, které na trestanou osobu působí již ve VTOS, ale především vnější subjekty.

Dále jsem v kapitole tři popsala program zacházení a s ním spojený program SARPO. Bylo nutné popsat pracovníky, kteří se na vypracování podílejí, a především právní úpravu PZ. Program SARPO je validizovanou metodou, která předpovídá pravděpodobnost opětovného umístění ve VTOS. Bylo zde potřeba popsat kombinaci dvou výpočtů, které program využívá. Dále byly popsány stupně rizik, které slouží k hodnocení odsouzené osoby a míry potřebné intervence. Stěžejním tématem teoretické části byly jednotlivé aktivity PZ. Jedná se o pět kategorií aktivit, a to pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné a zájmové aktivity a aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. Jednotlivé aktivity byly definovány právním ukotvením a popsány tak, aby bylo

patrné k čemu odsouzeným osobám slouží a jaké složky osobnosti rozvíjejí. V rámci PZ jsem také popsala efektivitu, realizaci a vyhodnocení těchto programů.

V empirické části jsem nejprve představila zvolenou cestu výzkumu. Jednalo se o kvantitativně orientovaný výzkum, který byl realizovaný prostřednictvím dotazníkového šetření. Dále bylo vymezeno téma, hlavní i dílčí cíle, výzkumné otázky a hypotézy. Představena byla výzkumná metoda, metoda sběru dat a způsob vyhodnocení získaných dat. Dále byla empirická část zaměřena na výsledky výzkumného šetření, kdy jsem výsledky výzkumného šetření zpracovala do grafů a tabulek. V tabulkách, lze vidět absolutní a relativní četnost získaných odpovědí. Díky těmto výsledkům byly získány odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo zjistit, jak osoby ve VTOS hodnotí přínos programu zacházení. Na otázku, zda si osoby myslí, že jim PZ napomůže k vedení řádného života po propuštění na svobodu, odpověď „spíše ano“ zvolilo 32,74 % respondentů. Také největší množností respondentů, 41,67 %, považuje plnění PZ za „důležité“. Z výsledků je tedy patrné, že větší část respondentů hodnotí PZ pozitivně a jako prospěšné pro jejich resocializaci. Bylo dosaženo i dílčích výzkumných otázek. Na základě výsledků dotazníkového šetření jsem zjistila, která z oblastí PZ napomohla naplnění procesu resocializace u více trestaných osob v průběhu předchozích trestů. Pracovní aktivity byly ohodnoceny respondenty odpovědí „spíše ano“ ve 30 %. Za „velmi přínosné“ 31,25 % respondentů zhodnotilo aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. Z výsledků je tedy patrné, že v rámci předchozích trestů napomohly k naplnění procesu resocializace nejvíce aktivity pracovní a aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů. Další dílčí otázkou jsem zjistila, jak osoby ve VTOS hodnotí možnosti pracovního zařazení v kontextu úspěšné resocializace. Ze všech dotazovaných respondentů je 66,07 % pracovním zařazených. Z těchto respondentů, 54,05 % hodnotí pracovní zařazení ve VTOS jako prospěšné pro jejich resocializaci. Z výsledků je tedy zřejmé, že větší část dotazovaných využívá pracovního zařazení ve VTOS a hodnotí ho jako přínosné. Poslední dílčí výzkumnou otázkou bylo zjistit, kterou oblast PZ vnímají osoby ve VTOS jako stěžejní pro jejich úspěšnou resocializaci. Bylo zjištěno, že pracovní aktivity ohodnotili respondenti ve 43,45 % jako „nejvíce důležité“. Oblast aktivit utváření vnějších vztahů ohodnotilo jako „důležitější“ 40,48 % respondentů. Z výsledků je tedy patrné, že oblasti, které osoby ve VTOS vnímají jako stěžejní, jsou oblasti pracovní a na druhém místě aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů.

Na základě výsledků výzkumného šetření jsem dále testovala stanovené hypotézy. Ty jsem testovala za pomoci testu nezávislosti chí-kvadrát. Tyto výsledky jsem popsala v závěru empirické části a vyzdvihla je v shrnutí a diskuzi, kde jsem porovnála výše zmíněné výsledky dotazníkové šetření.

Diplomová práce měla ukázat jaké je hodnocení PZ u pohledu osob ve VTOS, zda je hodnotí jako účelné či nikoli. Z výsledků je patrné, že větší část je hodnotí jako účelné. Je nutné podotknout, že i na část, která je hodnotí jako zcela neúčelné, je třeba efektivně působit tak, aby byl proces resocializace co nejúčinnější a procento recidivy se snižovalo. Dále bych chtěla upozornit na to, že informace získané výzkumným šetřením jsou validní pouze v rámci Vazební věznice a ÚpVZD Brno, nelze je vztahovat na celou vězeňskou populaci v České republice.

Seznam použité literatury

BAREŠ, Pavel a Jiří MERTL. *Zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich příprava na propuštění z VTOS*. Praha: VÚPSV, 2021. ISBN 978-80-7416-420-0. Dostupné také z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_491.pdf

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie. ISBN 978-80-7338-115-8.

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo. ISBN 978-80-87071-55-7.

BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-408-4.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Jana FIRSTOVÁ. *Postpenitenciární péče: aktuální otázky*. Hodonín: Evropský ústav práva a soudního inženýrství, Sekce nakladatelství a vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-906601-0-6.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a Vlasta MAKARIUSOVÁ. *Sociální ochrana*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-36-X.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2005. ISBN 80-7251-207-2. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:5a437860-b515-11e5-b5dc-005056827e51>

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:e556e920-a921-11e3-9d7d-005056827e51>

České vězeňství. *Úspěšnost a selhávání ve vězeňských programech (ROOT 20)*. 1992. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2023 (2). ISSN 1213-9297. Dostupné také z: <http://vscr.cz/>.

DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA a Michal PETRAS. *SARPO: charakteristiky odsouzených v českých věznicích: deskriptivní studie*. [Praha]: Vězeňská služba České republiky, 2018. ISBN 978-80-270-5197-7.

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ, ed. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Právní monografie. ISBN 978-80-7676-066-0.

FISCHER, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 80-7044-772-9. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:a40631d0-f0f3-11ea-b9b3-005056827e51>

FISCHER, Slavomil. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se specifickými potřebami v oblasti somatické, psychické a sociální: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-792-7.

GÁČ, Dušan a Miloslav JÚZL. *Specifika výkonu zabezpečovací detence v České republice*. Brno: Vězeňská služba České republiky, 2020. ISBN 978-80-907836-0-7

GOJOVÁ, Alice. *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. Ostrava: [Ostravská univerzita], 2007. ISBN 978-80-7368-329-0.

Handbook on strategies to reduce overcrowding in prisons [online]. New York: Criminal Justice, 2013 [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Overcrowding_in_prisons_Ebook.pdf

HÁLA, Jaroslav. *Teorie a praxe vězeňství I: Prevence mimořádných událostí ve výkonu vazby*. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1996. ISBN 80-7040-235-0.

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. Studia VŠERS. ISBN 80-86708-05-5. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:78b20260-48d4-11ea-9ac7-005056827e51>

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1.

- HULL, Kim A, Stewart FORRESTER, James BROWN, David JOBE, Charles MCCULLEN. *Analysis of Recidivism Rates for Participants of the Academic/ Vocational/ Transition Education Programs Offered by the Virginia Department of Correctional Education*. Online. June 2000, 51(2), 256-261. [Cit. 17-08-2023]. Dostupné z: <https://static.prisonpolicy.org/scans/Hull.pdf>
- CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2015. Pedagogika. ISBN 978-80-7454-553-5
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:c8fc04f0-d846-11e8-bc37-005056827e51>
- JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3a036240-ed7e-11e4-b834-005056827e51>
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. ISBN 978-80-87182-24-6.
- KALVODOVÁ, Věra, Josef KUČTA a Petr ŠKVAIN. *Zákon o výkonu zabezpečovací detence: komentář*. Věra Kalvodová, Josef Kuchta, Petr Škvain. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-604-4.
- KAZAMIAN Lila & Catrin ANDERSSON. *The French Prison System: Comparative Insights for Policy and Practice in New York and the United States*. Online. John Jay College of Criminal Justice. June 2012, [Cit. 08-01-2023]. Dostupné z: <https://econweb.ucsd.edu/~gdahl/papers/reintegration-policies.pdf>
- KOPP, Peter. *Penitenciárna psychológia*. 1. Bratislava: Akadémia PZ - K kriminológii, 2004. ISBN 80-8054-326-7.

MAREŠOVÁ, Alena, Eva BIEDERMANOVÁ, Jan ROZUM, Miroslav TAMCHYNA a Petra ZHRŮVALOVÁ. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. Studie. ISBN 978-80-7338-157-8.

MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2022*. Online. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. 2022. [Cit. 17-08-2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>

MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021*. Online. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. 2021. [Cit. 22-06-2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011. Praktik. ISBN 978-80-87212-89-9.

MEZNÍK, Jiří, Věra KALVODOVÁ a Josef KUČHTA. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:c8931600-0ba9-11e6-a7a2-005056827e52>

MILLS, Alice & Helen CODD. *Prisoners' families and offender management: Mobilizing social capital*. Online. Probation Journal. March 2008, 55(1), 9-24. [Cit. 17-08-2023]. Dostupné z: <http://prb.sagepub.com/content/55/1/9.full.pdf+html>

MOTEJL, Otakar. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. Stanoviska: sborník stanovisek veřejného ochránce práv. ISBN 978-80-7357-606-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:9aec8510-5742-11e8-9a07-005056827e52>

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální a postpenitenciární péče*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004.

NETÍK, Karel a NETÍKOVÁ, Daria. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-518-1.

NETÍK, Karel, Stanislav HÁJEK a Daria NETÍKOVÁ. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H. Beck, 1997. Beckova skripta. ISBN 80-7179-177-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:4e870d40-cd9b-11ea-b7a2-005056827e51>

OTMAROVÁ, Monika. *Analýza zadluženosti klientů ve výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2012. ISBN 978-80-904116-3-0.

PAPŠO, Peter. *II. studentská konference na téma Sociální práce v zařízeních výkonu trestu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-215-7.

POPELKA, Jiří. *Penologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Monografie. ISBN 978-80-244-2932-8.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

ŘEHÁČEK, Michal. *Informace o realizaci standardizovaných programů zacházení s odsouzenými a o realizaci přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2013. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-realizaci-stand-programu-zachazeni-doc.aspx>

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007b. ISBN 978-80-7372-204-3. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:6c2bab00-63e2-11e8-8637-005056827e51>

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007a [i.e. 2008]. ISBN 978-80-7372-287-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:69ef1a80-05f7-11ea-af21-005056827e52>

Střední odborné učiliště [online]. Heřmanice: 2019 [cit. 02.07.2023]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/105794383-Stredni-odborne-uciliste.html>

SVOBODA, Milan, ed. *Vězeňství II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, [2019]. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. ISBN 978-80-7598-410-4.

ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-48-5. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:9aaf0890-24f1-11e7-a38c-005056827e51>

TONSETH Christin & Ragnhild BERGSLAND. *Prison education in Norway – The importance for work and life after release*. Online. Cogent Education. June 2019, 6(1), [Cit. 08-01-2023]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/2331186X.2019.1628408>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:4c0fcc60-a572-11ea-b0db-005056827e52>

VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. Psyché. ISBN 978-80-271-0731-5.

Vězeňská služba České republiky [online]. Generální ředitelství: 2023 [cit. 04.04.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-praha-pankrac-sekce/zakladni-informace>

Vězeňská služba České republiky [online]. Generální ředitelství: 2023 [cit. 23.07.2023]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu>

WILSON, David, Catherine GALLAGHER, Doris MACKENZIE. *A Meta-Analysis of Corrections-Based Education, Vocation, and Work Programs for Adult Offenders*. Online. Journal of Research in Crime and Delinquency. November 2000, 37(4), 347-368. [Cit. 17-08-2023]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0022427800037004001>

WYSE, Jessica, David HARDING, Jeffrey MORENOFF. *Romantic Relationships and Criminal Desistance: Pathways and Processes*. Online. Sociological Forum. June 2014, 29(2), 365-385. Cit. 17-08-2023]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4254819/>

ZEMAN, Petr. *Uživatelé drog ve vězení: hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Studie. ISBN 978-80-7338-178-3. Dostupné také z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/453.pdf>

Zákony a legislativa:

Nariadení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 15/2009, kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence. ASPI, 2009. s. 12.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky.

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Míra rizik	24
Tabulka 2: Vývoj zaměstnanosti vězňených osob	26
Tabulka 3: Členění odsouzených dle nejvyššího dosaženého vzdělání	29
Tabulka 4: Extramurální programy	32
Tabulka 5: Věk respondentů	46
Tabulka 6: Rozdělení respondentů dle recidivy	47
Tabulka 7: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	48
Tabulka 8: Vedení řádného života	49
Tabulka 9: Změny působení programu zacházení	50
Tabulka 10: Vnímání plnění programu zacházení	52
Tabulka 11: Plnění programu zacházení	53
Tabulka 12: Oblast pracovních aktivit	55
Tabulka 13: Oblast vzdělávacích aktivit	56
Tabulka 14: Oblast speciálně výchovných aktivit	57
Tabulka 15: Oblast zájmových aktivit	58
Tabulka 16: Oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů	59
Tabulka 17: Hodnocení oblastí v rámci předchozích trestů	60
Tabulka 18: Pracovní zařazení	61
Tabulka 19: Hodnocení pracovního zařazení	62
Tabulka 20: Motivace k práci ve VTOS	64
Tabulka 21: Resocializace u nezaměstnaných odsouzených	65
Tabulka 22: Zájmové aktivity	66
Tabulka 23: Vzdělávací aktivity	67
Tabulka 24: Doplnění vzdělání	68
Tabulka 25: Důležitost speciálně výchovných aktivit	69
Tabulka 26: Zájem o pracovní aktivity	70
Tabulka 27: Preference v oblasti aktivit utváření vnějších vztahů	71
Tabulka 28: Hodnocení oblastí	72
Tabulka 29: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 1	74
Tabulka 30: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 1	74
Tabulka 31: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 2	75

Tabulka 32: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 2	75
Tabulka 33: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 3	76
Tabulka 34: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 3	77
Tabulka 35: Pozorovaná četnost (P) hypotézy č. 4	78
Tabulka 36: Očekávaná četnost (O) hypotézy č. 4	78

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Mapa organizačních jednotek VS ČR	9
Obrázek 2: Odloučená pracoviště SOU VS ČR	28

Seznam grafů:

Graf 1: Věk respondentů
Graf 2: Rozdělení respondentů dle recidivy
Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů
Graf 4: Vedení řádného života
Graf 5: Změny působení programu zacházení
Graf 6: Vnímání plnění programu zacházení
Graf 7: Plnění programu zacházení
Graf 8: Oblast pracovních aktivit
Graf 9: Oblast vzdělávacích aktivit
Graf 10: Oblast speciálně výchovných aktivit
Graf 11: Oblast zájmových aktivit
Graf 12: Oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů
Graf 13: Hodnocení oblastí v rámci předchozích trestů
Graf 14: Pracovní zařazení
Graf 15: Hodnocení pracovního zařazení
Graf 16: Motivace k práci ve VTOS
Graf 17: Resocializace u nezaměstnaných odsouzených
Graf 18: Zájmové aktivity
Graf 19: Vzdělávací aktivity
Graf 20: Doplnění vzdělání
Graf 21: Důležitost speciálně výchovných aktivit
Graf 22: Zájem o pracovní aktivity
Graf 23: Preference v oblasti aktivit utváření vnějších vztahů

Graf 24: **Hodnocení oblastí**

Seznam použitých zkratk

apod. = a podobně

PMS = Probační a mediační služba

PZ = program zacházení

ÚpVZD = Ústav pro výkon zabezpečovací detence

VS ČR = Vězeňská služba České republiky

VTOS = výkon trestu odnětí svobody

Seznam příloh

Příloha č. 1: Žádost řediteli

(Zdroj: vlastní)

Příloha č. 2: Dotazník

(Zdroj: vlastní)

Příloha č. 1: Žádost řediteli

Vrchní rada brig. gen. PhDr. Dušan Gáč, MBA
ředitel Vazební věznice a ústavu pro výkon
zabezpečovací detence Brno

V Brně dne 22.11.2023

Věc: Žádost o provedení dotazníkového šetření

Vážený pane řediteli, dovoluji mi Vás touto cestou požádat o povolení provedení dotazníkového výzkumu u odsouzených osob, v rámci zpracování diplomové práce „Program zacházení a jeho hodnocení osobami ve výkonu trestu odnětí svobody.“

Práce je psána pod záštitou pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Dotazník bude odsouzeným distribuován za pomoci vychovatelů.

Za kladné vyřízení předem děkuji.

S pozdravem

Bc. Kateřina Adámková Podolí 191

664 03 Podolí

SCHVALUJE ŘEDITEL:

schvaluji – neschvaluji

22-11-2023

Projednat a rovnat

Vrchní rada
PhDr. Dušan Gáč, MBA
ředitel VVaÚpVZD Brno

Projednáno dne 27.11.2023

Vrchní komisař
mjr. Bc. Milan Věclavěk
Vedoucí oddělení VVaT

Příloha č. 2: Dotazník

Bc. Kateřina Adámková
Pedagogická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci

Vážení respondenti,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci zpracování diplomové práce na téma **Program zacházení a jeho hodnocení osobami ve výkonu trestu odnětí svobody**, Vás žádám o vyplnění dotazníku, jehož zaměření se vztahuje k tématu práce. Na základě výsledků dotazníkového šetření bude zhodnocena efektivita programů zacházení z pohledu odsouzených osob. Dotazník je anonymní a jeho vyplnění Vám zabere přibližně 10 minut. **Označujte pouze jednu odpověď**, pokud u otázky není uvedeno jinak.

Předem Vám děkuji za čas strávený při vyplňování dotazníku.

Bc. Kateřina Adámková

1. Do které věkové kategorie spadáte?

- 18 až 25 let
- 26 až 35 let
- 36 až 50 let
- 51 až 65 let
- starší než 65 let

2. Po kolikáté jste ve výkonu trestu odnětí svobody?

- Poprvé
- Podruhé a vícekrát

3. Jaké je Vaše dokončené vzdělání?

- Nedokončené základní
- Dokončené základní
- Střední odborné s výučním listem
- Střední s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4. Myslíte, že Vám program zacházení napomůže k vedení řádného života po propuštění na svobodu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

5. Pozorujete u sebe nějaké změny působení programu zacházení na Vaši osobu?

(Je možno vybrat více odpovědí).

- Ano, ve změně postojů a uvažování.
- Ano, dokážu lépe kontrolovat své emoce a chování.
- Ano, v přijetí odpovědnosti za své jednání.
- Ano, v přijetí nových hodnot, potřebných k vedení řádného života.
- Ano, v dodržování pravidel.
- Ne, nepozoruji u sebe žádné změny.

6. Plnění programu zacházení vnímám jako? (Je možno vybrat více odpovědí).

- Získání nových návyků do života po výkonu trestu odnětí svobody.
- Všeobecný rozvoj osobnosti.
- Možnost získat pracovní návyky.
- Možnost efektivně nakládat s volným časem, po mém propuštění na svobodu.
- Možnost vydělat si finanční prostředky v rámci zaměstnání ve výkonu trestu.
- Vyplnění volného času ve věznici.
- Povinnost, která vyplývá z mého statusu odsouzené osoby.
- Zbytečné, nezajímám se.

7. Plnění programu zacházení považuji za?

- Velmi důležité
- Důležité
- Spíše nedůležité
- Rozhodně nedůležité

Pokud jste doposud nebyli ve výkonu trestu odnětí svobody, přeskočte na otázku č.

14.

8. Napomohla Vám oblast pracovních aktivit v získání pracovního uplatnění po Vašem propuštění na svobodu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9. Byla pro Vás oblast vzdělávacích aktivit přínosná pro znovu začlenění do společnosti?

- Velmi přínosná
- Spíše přínosná
- Spíše nepřínosná
- Zcela nepřínosná

10. Byla pro Vás oblast speciálně výchovných aktivit (finanční a sociální minimum, osobností výchova apod.) přínosná pro znovu začlenění do společnosti?

- Velmi přínosná
- Spíše přínosná
- Spíše nepřínosná
- Zcela nepřínosná

11. Byla pro Vás oblast zájmových aktivit přínosná pro znovu začlenění do společnosti?

- Velmi přínosná, efektivněji jsem nakládal s volným časem
- Spíše přínosná
- Spíše nepřínosná
- Rozhodně nepřínosná

12. Byla pro Vás oblast aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů (podpora při vytváření, udržení a posílení vazeb s rodinou či osobami blízkými) přínosná pro znovu začlenění do společnosti?

- Velmi přínosná
- Spíše přínosná
- Spíše nepřínosná
- Zcela nepřínosná

13. Číslicemi ohodnoťte, které oblasti pro Vás byly v rámci předchozích trestů důležité a které nikoli (1 nejvíce důležité, 2 - důležitější, 3 – více důležité, 4 – méně důležité, – 5 nejméně důležité).

- Pracovní aktivity
- Vzdělávací aktivity
- Speciálně výchovné aktivity (finanční a sociální minimum, osobností výchova apod).
- Zájmové aktivity
- Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů (podpora při vytváření, udržení a posílení vazeb s rodinou či osobami blízkými)

14. Jste aktuálně pracovně zařazen? Pokud NE pokračujte na otázku č. 17.

- ANO
- NE

15. V případě, že jste aktuálně pracovně zařazen, hodnotíte pracovní zařazení ve výkonu trestu jako prospěšné pro Vaše znovu začlenění do společnosti?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

16. Jaká je Vaše největší motivace k práci při výkonu trestu? (Je možno vybrat více odpovědí).

- Vyplnění volného času ve věznici.
- Možnost splácet dluhy.
- Seberozvoj.
- Příprava na vedení řádného života.
- Získávání nových pracovních zkušeností.
- Zabezpečit finančně rodinné příslušníky.

17. V případě, že nejste pracovní zařazen, máte dojem, že by Vám práce ve výkonu trestu zajistila větší šanci na vedení řádného života po propuštění na svobodu?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

18. Kterou zájmovou aktivitu preferujete nejvíce?

- Sportovního charakteru
- Rukodělného charakteru
- Kulturního charakteru
- Pěstitelsko-chovatelského charakteru

19. V rámci vzdělávacích aktivit máte zájem o? (Je možno vybrat více odpovědí).

- Kurzy historicko-zeměpisného charakteru
- Cizí jazyky
- Kurzy výchovy k občanství
- Kurzy sociálně právního poradenství
- Kurzy drogové problematiky
- Žádnou vzdělávací aktivitu

20. Máte v rámci vzdělávacích aktivit zájem o doplnění vzdělání?

- Mám zájem
- Uvažuji o tom
- Nevím
- Nemám zájem

21. Myslíte si, že jsou speciálně výchovné aktivity (finanční a sociální minimum, osobností výchova apod.) důležité pro Vaše znovu začlenění do společnosti?

- Ano, považuji tyto aktivity za velmi důležité.
- Spíše ano
- Spíše ne
- Aktivity jsou zbytečné

22. V rámci pracovních aktivit máte zájem o?

- Trvalé pracovní zařazení.
- Příležitostné neplacené brigády
- Nemám zájem pracovat.

23. V rámci aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů nejvíce preferujete? (Je možno vybrat více odpovědí).

- Písemný a telefonický kontakt
- Návštěvy
- Návštěvy mimo věznic
- Nemám zájem o kontakt s rodinou či blízkými osobami

24. Číslicemi ohodnořte, které aktivity jsou pro Váš důležité a které nikoli (1 nejvíce důležité, 2 - důležitější, 3 – více důležité, 4 – méně důležité, – 5 nejméně důležité).

- Pracovní aktivity
- Vzdělávací aktivity
- Speciálně výchovné aktivity (finanční a sociální minimum, osobností výchova apod.)
- Zájmové aktivity
- Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů (podpora při vytváření, udržení a posílení vazeb s rodinou či osobami blízkými)